

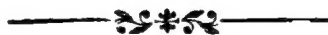

นาย ก.ศ.ร. กุหลาบอายุศม์ ๗๒ ปี
 มีหน้าที่เป็นนิพนธ์การี (หรือ) เอ็ดดิเตอร์
 สยามประเภทสุนทโรวาทพิเศษ
 ผู้เรียบเรียงเรื่องมหามุขมาตยาบูกุลวง

เกือกกุลเพือนมนุษย์

เฝ้า กุหลาบนี้เชื้อ	ชาติไทย
ยดว่างซำรุดไวย	เต็มแก้ว
รับเปิดวิทยาใจ	คู่เพื่อน มนุษย์นา
เปรียบประภพดวงแก้ว	ประติษฐ์ให้สว่างเห็น
ใช้จิตรคิดใดกล้า	ทรัพย์สินหาย เลยพอ
แก่มากกตัญเวิวทาย	รับวัน
เจดีย์ทรัพย์สินเปลี่ยนชื่อขาย	พอยึด ยาวนา
อุดำให้เรียงเรียงกัน	เตือนกตัญนิตินารี

K. S. R. Kularb aged 72 ye rs,

ก. ศ.ร. กุหลาบ อายุ ๗๒ ปี

(๒)

ต้นวงศ์ตระกูล
พระยาศรีสัตตเทพซื่อทองเพ็ง

ประชุมบรรพบุรุษวงศ์ตระกูลเดิม ของพระยาศรีสัตตเทพ (ทองเพ็ง)
นั่นคือ พระยาจำแลนยากร (จรุญ) อธิบดีกรมมหาดไทย ฝ่ายพระราชวัง
บวรฯ ในแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศฯ ซึ่งเป็นพระจ้าวแผ่นดิน
พระองค์ที่ ๓๐ ในกรุงศรีอยุธยา (จะพรรณนาให้ละเอียดตามคัมภีร์เดิม)

พระยาจำแลนยากร (จรุญ) มีบุตร ๓ คน บุตรที่ ๑ เป็นหญิงชื่อ
จำเริญ ๆ ผู้นี้ เป็นท่านผู้หญิงภรรยาหลวงใน เจ้าพระยาอินทราภัย (อรุณ)
บุตรที่ ๒ เป็นชายชื่อนายจำหัด บุตรที่ ๓ เป็นหญิงชื่อท่านรัศมี ๆ ผู้นี้
ได้ถวายตัวทำราชการฝ่ายใน ได้เป็นพระสนมนางห้าม ในกรมพระราช
วังบวรฯ ในแผ่นดินพระเจ้าอยู่หัวพระบรมโกศฯ กรมพระราชวังบวรฯ
ที่ทรงพระนามว่าดังนี้ “จ้าวฟ้าราบริเบศร กรมขุนเสนาพิทักษ์” (อีก
ในหนึ่งทรงพระนามว่า) “จ้าวฟ้ากัณฑ์” เจ้าจอมมารดาภิเษกมีพระองค์เจ้า
ชายพระองค์ ๑ ทรงพระนามว่าดังนี้ “พระองค์เจ้าศรีดั่งชัย” ท่าน
พระองค์นี้เมื่อกรุงเก่าเสียแก่พม่าท่าน พระองค์เจ้าศรีดั่งชัยหนีไปอยู่ เมืองเขมร
อนึ่งนายจำหัดบุตรที่ ๒ ของพระยาจำแลนยากร (จรุญ) นั้น นาย
จำหัดได้ถวายตัวทำราชการ เป็นมหาดเล็กในกรมพระราชวังบวรฯ ทรง

(๒๔)

พระนามว่าดังนี้ “เจ้าฟ้าอุทุมพรภรรยาขุนพินิจ” (อีกในหนึ่ง
ทรงพระนามว่า) “เจ้าฟ้าดอกมะเดื่อ” ในแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระเจ้า
อยู่หัวบรมโกศ ซึ่งเป้นพระเจ้าแผ่นดินพระองค์ที่ ๓๐ ในกรุงศรีอยุธยา
ครั้งนั้นกรมพระราชวังบวร ฯ ทรงตั้งนายจำหรีด เป้นหลวงรักษัเสนาใน
กรมมหาดไทย ฝ่ายพระราชวังบวร ฯ

อนึ่งหลวงรักษัเสนา (จำหรีด) มีบุตรด้วยกันกับภรรยาหลวง ๖ คน
แต่ชื่อบุตรทั้ง ๕ คนหาม่ปรากฏในจดหมายเหตุโบราณไม่ เพราะตกไปอยู่
เมืองพม่าครั้งกรุงเก่าแตกนั้น แต่ยังมีปรากฏชื่อบุตรชายที่ ๑ ของหลวงรักษั
เสนา (จำหรีด) แต่ผู้เดียวคือ ชื่อนายทองขวัญ ฯ ผู้นี้มีคำอธิบายว่า เป้น
มีตาพระญาติวงศ์เทพ (ทองเพ็ง) ภายหลังหลวงรักษัเสนา (จำหรีด) มีบุตร
ด้วยกันกับภรรยาอีก ๒ คน ฯ พี่ชื่อนายยิ้มคนน้องชื่อนายยิ้ม (ที่ว่าชื่อนี้
คือ เป้นทนายวัด ที่ว่าชื่อนายยิ้มเป้นทนายแก้ว เป้นนายเวรกรมมหาดไทย
ในรัชกาลที่ ๑ กรุง.เทพ ฯ)

อนึ่งเมื่อครั้งกรุงศรีอยุธยาเสียพระมหานคร แก่พม่าข้าศึกในแผ่นดิน
พระที่นั่งสุริยาศน์อมรินทร์นี้ พม่าข้าศึกกวาดต้อนครอบครัวไทยไปเมือง
พม่ามาก ครั้งนั้นหลวงรักษัเสนา (จำหรีด) กับภรรยาหลวงและอนุภรรยา
แถบบุตรหลายคนก็ตกไปเป้นเชลยพม่าด้วย ยังเหลือบุตรอยู่ ในแผ่นดินสยาม
ตามคนเท่านั้นคือ นายทองขวัญบุตรภรรยาหลวงคนหนึ่ง กับนายยิ้มกับ
นายยิ้มบุตรอนุภรรยา ๒ คน

ครั้งนั้นกรุงเก่าเสียแก่พม่าข้าศึกนั้น นายทองขวัญกับนายยิ้มนายยิ้ม
ตามคนพี่น้อง จึงพลัดพรากจากบิดามารดาวงศ์ญาติ ต่างคนก็ต่าง
พากันหนีพม่าข้าศึกไปในที่ต่าง ๆ ให้ห่างไกลอันตรายร้ายแรงได้ ครั้งกำลัง
กรุงเก่าแตกนั้น นายทองขวัญกับนายยิ้มนายยิ้มตามคนพี่น้อง จึงพากัน

(๗)

หนึ่งพม่าข้าศึก คิดจะมาทำอันตรายไป หนีออกจากกรุงศรีอยุธยา ไป
หาใคร่อยู่ในเมืองพระพิษณุโลกย์ๆ นี่ยังไม่เสียบ้านเมืองแก่พม่าข้าศึก

(จะขอมีคำอธิบายกตางมันท์ว่า คำอธิบายว่าท่านอาจารย์ของนายทอง
ขวัญนายอ้นนายเข้มนั้นคือ สมเด็จพระบรมมหาไปยะกาธิบดี คือสมเด็จพระ
บรมชนกนาถ ในพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกย์ รัชกาล
ที่ ๑ กรุงเทพมหานคร ที่ออกนามว่าท่านอาจารย์นั้น ตั้งแต่ท่านยังเป็นเจ้า
ราชกรมี่ตำแหน่งสำคัญ ในกรมมหาดไทยในแผ่นดินพระบาท สมเด็จพระ
เจ้าอยู่หัวพระที่นั่งสุริยาศน์อมรินทร์ ในกรุงศรีอยุธยาโบราณในกาล
ครั้งโน้นนั้น จบคำอธิบายเท่านี้)

อนึ่งนายทองขวัญนายอ้นนายเข้มนั้น ทั้งสามคนพี่น้องนี้ได้หนีพม่ามาจำ
มิตร คิดจะมาทำอันตรายไปหาใคร่อยู่ในเมืองพิษณุโลกย์ ในสมัยนั้น
ยังหาไม่ได้ถูกรบถูกลี้ภัยพม่าข้าศึกไม่ จึงได้ทวงไปหาใคร่อยู่ เพื่อจะหา
ความสู้รบตายแก่ตนเท่านั้น

ครั้งนี้ท่านเจ้าพระยาสุรสีห์พิศมหาราช ขาดิพพิทยธิเบศร์วรวิมล
อภัยพิริยะปรากฏมหา (ชื่อบุญเรือง) เป็นผู้สำเร็จราชการเมืองพระพิษณุ
โลกย์ ท่านเจ้าพระยาผู้สำเร็จราชการเมืองพระพิษณุโลกย์ ได้ทราบกิตติศัพท์
อิงกิจราชการ ว่ากรุงศรีอยุธยาเสียพระมหานครแก่พม่าข้าศึกแล้ว หากพระ
เจ้าแผ่นดินสยามจะปกครอง พระราชวงศานวงศ์แห่งราชการ ทั้งสมเด็จพระ
พราหมณ์อาจารย์ อาณาประชาราษฎร์มิได้ บ้านเมืองเปิ่นเงาจตุคนหาที่พึ่งมิ
ได้เช่นนั้น เป็นการว่างเปล่าหาพระเจ้าแผ่นดินมิได้โดย ครั้งนั้นเจ้าพระยา
พระพิษณุโลกย์ (บุญเรือง) จึงมีใจหวังการกำเริบโดยโมหะจิต คิดตั้ง
ตนขึ้นเป็นพระเจ้าแผ่นดินเขมรราชสยาม ยกเมืองพระพิษณุโลกย์ขึ้นเป็นกรุง

(๑๖)

พระพิศณุโลกย์ราชธานีศรีอยุธยามหานคร จักรวรรดิราชการบ้านเมือง
ให้มันคงแข็งแรง กล้ายกรุศรีอยุธยามหานครเสร็จแล้ว จึงตั้งเจ้า
ราชการทุกตำแหน่งทุกกระทรวงทบวงการ คือ ตั้งเอกอรรคมหาเสนาบดี ๑
ตั้งอรรคมหาเสนาบดี ๒ ตั้งจักษุรคมนตรี เสนาบดี ๔ ตั้งอัฐมมนตรี ๘
ตั้งขุนนางผู้ใหญ่ผู้น้อยครบทุกหน้าที่เต็มตามตำแหน่ง ในพระราชกำหนดกฎ
หมายถ้วนทุกประการ แล้วจึงจัดการราชาภิเษกโดยตั้งเขมเสร์แล้ว เสด็จ
ออกขุนนางถวายดอกไม้ธูปเทียน จากแต่ยังไม่มีการให้เลี้ยงพระนครเท่านั้น
โดยคำสั่งของตน ๆ ก็ยังมิได้ ใช่ว่าตั้งนี้ “พระราชโองการ” ทั้ง
ทรงพระราชนิพนธ์เปิด มีหม่อมศรีรักษ์เสนาบดีจักษุหน้าหลัง อย่างแบบ
แผนพระมหากษัตริย์ในกรุงศรีอยุธยา ทรงตั้งพระญาไชยบุคลย์ (จัน) ปลัด
เมืองพระพิศณุโลกย์ ซึ่งเป็นพระราชอนุชาให้เป็น พระมหาอุปราชย์กรม
พระราชวังบวร ฯ รับพระราชมนัสนุร แล้วทรงตั้งพระราชโอรสเสถียรราช
ธิดา แลพระราชภาตินัยธิดาภินิ กับพระราชวงศานุวงศ์ แต่ล้วนเป็นเจ้าฟ้า
บ้าง เป็นพระองค์เจ้าบ้าง เป็นเจ้าต่างกรมบ้าง เป็นเจ้าราชบุตรบ้างต่าง ๆ
กันทีเดียวแลหว่าง ทั้งทรงจัดสร้างราชการบ้านเมืองไว้ ให้มันคง คอยถ้าจะ
รับรองกองทัพมาเผด็จจะเสนาบดี ตั้งกรุงพระพิศณุโลกย์บ้าง ในครั้งตั้ง
เป็นเอกราช จึงคอยระวังข้าศึกเข้ามาให้จงดี

อนึ่งครั้งนั้นพระเจ้าวรวงศ์พระพิศณุโลกย์ ทรงทราบว่า สมเด็จพระบรม
โกเศศราชินิ เป็นข้าราชการมีตำแหน่งสำคัญ ในกรมมหาดไทยในกรุงศรี
อยุธยา ซึ่งหนีพม่าเข้ามาอาศัยอยู่ในกรุงพระพิศณุโลกย์ ทั้งพระเจ้าวรวงศ์
พระพิศณุโลกย์ ก็ทรงคุ้นเคย ชอบพอกันกับสมเด็จพระบรมโกเศศราชินิมาแต่
ก่อน ด้วยเมื่อเมืองพระพิศณุโลกย์ เรายังเป็นหัวเมืองขึ้นอยู่ในกรมมหาดไทย
ในกรุงศรีอยุธยามาช้านานแล้ว เมื่อพระเจ้าวรวงศ์พระพิศณุโลกย์ ได้ทรงทราบว่า

(๑๖)

ครั้งนั้น จักรพรรดินีเป็นต้นนับถือในสมเด็จพระบรมโปยะการิบัติ ซึ่งท่านเปรี
ข้าราชการที่สำคัญในกรมมหาดไทย ในกรุงศรีอยุธยาตามต่อนั้นแล้ว
พระเจ้าวรวงศ์พระพิศณุโลกย์ ทรงหวังซึ่งพระราชหฤทัยว่า จะได้ทรง
ปกครองบริหารราชการบ้านเมือง ที่คนทั้งคนขึ้นเป็นเอกราชใหม่นั้น จะ
ได้ รอดภัยอันตรายท่านผู้ซึ่งรับแบบแผนราชการในกรุงพระพิศณุโลกย์ต่อไป
ภายหน้า เพราะเหตุฉะนั้นจึงพระเจ้าวรวงศ์พระพิศณุโลกย์ จึงมีพระราชโองการ
คำหรัสสั่ง ให้ตั้งสมเด็จพระบรมโปยะการิบัติ เป็นเจ้าพระยาจักรีศรีที่สมุห
นายก อรรคมหาเสนาบดีกรมมหาดไทย ในกรุงพระพิศณุโลกย์ราชธานีศรี
อยุธยา

ครั้งนั้นท่านเจ้าพระยาจักรีศรีกรุงพระพิศณุโลกย์ มีบัญชาสั่งให้ตั้งนาย
ทองขวัญ บุตรหลวงรักษเสนา (จำหรัส) ด้วยนายทองขวัญเป็นสาธุศิษย์
ของท่าน แต่นายทองขวัญก็หนีพม่าเข้าศึก คิดความท่านมาอยู่ในกรุงพระ
พิศณุโลกย์ด้วย บัดนี้ท่านตั้งนายทองขวัญ ให้เป็นที่นายข้ามนายเว
กรมมหาดไทยในกรุงพระพิศณุโลกย์ แต่นายยิ้มกับนายแย้ม น้องชายนาย
ชำนาญ (ทองขวัญ) ทั้งสองคนนั้นให้เป็นเสมียน ของนายชำนาญ (ทองขวัญ)
เพราะว่าอายุสมควรนายยิ้มกับนายแย้มยังน้อยนัก นายชำนาญ (ทองขวัญ) นายเว
ได้ตั้งบ้านเรือนอยู่ในกรุงพระพิศณุโลกย์

อนึ่งท่านเจ้าพระยาจักรีศรีผู้หนีพม่าเข้าศึกมาจากกรุงศรีอยุธยา ขึ้นมา
อยู่ในกรุงพระพิศณุโลกย์ราชธานี พร้อมด้วยอนุภรรยาคนหนึ่งชื่อหม่อม
บุญมา ๆ ผู้นี้ เป็นบุตรที่หลวงทุกขราษฎร์ เมืองนครราชสีมา กับท่านพา
พระครูโอรสผู้ น้อยที่ ๑ ผู้หนึ่ง ซึ่งเป็นพระบุตรชายเล็กของท่านเจ้าพระยา

(๓)

จักรกริวดิ ตตามมารดาขึ้นมามีด้วยพร้อมกันกับบิดา เพราะเวลาดวงศรัอยู่ทชยา
แตกทำตายนัน ท่านเจ้าพะญาจักรกริมีเหตุการณ ได้พิถิตพรากจากกัน
กับพระชายาแถพระโอรสพระธิดาของท่าน ๆ จึงได้หนีพมามักกับอนุกรรยา
แลตรุนโอรสผู้น้อย ขึ้นมาพร้อมด้วยกันกับนายชานาญ (ทองขวัญ) แถ
นายอัมมายนั่ม อยู่ในเมืองพระพิศณุโลกย์จนได้รับตำแหน่งที่ เจ้าพะญา
จักรกริอรรคมหาเสนาบดีกรมมหาดไทย ในกรุงพระพิศณุโลกย์ว่าชานาญศรี
อยุธยาโบราณ

ครั้นอยู่มากาลครั้งหนึ่ง จึงท่านเจ้าพะญาจักรกริ บัวยด้วยอาการเปน
โรคโบราณทุพตภาพ จึงถึงอาสัญณะกรรมลงในกรุงพระพิศณุโลกย์ว่าชานาญ
ฝ่ายหม่อมมยุมาชาชากับตรุนโอรส พร้อมกันกับนายชานาญ (ทองขวัญ)
นายเวร แถนายอัมมายนั่มสามคน พร้อมใจกัน้วยจัดการกระ
ทำการณปะนะกิจปลงศพเจ้าพะญาจักรกริ ทำโดยรีบเร่งร้อนร่นชวนชวย
ให้แล้วไปคราวหนึ่ง ในที่ป่าช้าวัดกลางเมืองพระพิศณุโลกย์ เพราะด้วย
ในสมัยนั้นกำลังมีกองทัพพระเจ้าวตาก (สิน) ยกแสนพลโยธาหาญมาจาก
กรุงธนบุรีศรีอยุธยา มาล้อมกรุงพระพิศณุโลกย์ว่าชานาญ จึงมิได้ทำการ
ปลงศพเป็นการใหญ่ให้เต็มกับเกียรติยศได้ ทำแต่พินสังเขปเป็นแล้ว ไปได้
เป็นการดักแล้วกันเท่านั้น

อนึ่งครั้งนั้นทัพกองทัพ พระเจ้าวตากยกมาจากกรุงธนบุรี มีพลมา
ล้อมกรุงพระพิศณุโลกย์ ๆ ค่อยสู้รบกันโดยสามารถหาญยิ่งนัก พดทหาร
กองพระมหาอุปราชย์กรุงพระพิศณุโลกย์ ยิงปืนนัดกับคาบศิลาขาว ๗ คืบ
ออกไป ต้องพระณรงค์ไชยชัยแห่งพระเจ้าวตาก (สิน) พระเจ้าแผ่นดิน
กรุงธนบุรีศรีอยุธยา กำลังทรงพระคชาธารอยู่ นำพดทหารในสมณภูมิยุทธ์

(๖)

ที่พระณงค์ฤๅการณขึ้นนั้นเป็นผลดกรรจ์ จนถึงพระมิ่งขวัญพระโลหิตไทย
เป็นที่ชุมนุมพระบุโพยอยู่ เสมอมิได้ขาด กระสุนขึ้นนั้นถูกเดินไปหน่อยหนึ่ง
จึงหาถูกถนัดตรงพระอัฐิไม่ เป็นแต่พระมิ่งขวัญขาดเป็นช่องไปหน่อยหนึ่งเท่านั้น
ขณะนั้นพระเจ้าตากมีพระราโชงการคำหรัสสั่งแก่ นายทัพนายกองให้ดำทัพ
กลับลงไปยังกรุงธนบุรี เพื่อจะรักษาพระองค์หายดีเป็นปรกติแล้ว จึงจะยก
กองทัพพลวงขึ้นมาแต่ ผีมือกัน กับกรุงพระพิษณุโลกยี่สิบเก้าในคราวหลัง

ครั้นอยู่มากาลสมัยหนึ่ง จึงพระเจ้ากรุงพระพิษณุโลกยกทรงพระประสูติ
เป็นไข้ พิษได้ ๑๕ วันเสด็จดับขันธ์สวรรคต พระชนมายุได้ ๕๒ พรรษา
ถวญนควรที่ระดังเวรน์ ด้วยสภาพแยกเป็นเครื่องอนิจจัง ไม่เที่ยงว่าเป็นของ
ใคร แต่เป็นสมบัติวิบัติคือ ๆ กันไป ทาใช้สมบัติถาวรวัตถุไม่ ไม่ควร
จะพิศวงหลงใหลในวิบากสมบัติเลย เป็นสมบัติวิบัติวิณะกรรม หายฉะแ
พฒันานุกิจ ไม่ควรคิดจะแย่งชิงซึ่งกันและกันให้ผู้คนใช้ประโยชน์ เห็นเป็น
กระไรโทษในอดีตกอนาคตเป็นแน่

ครั้นเมื่อพระเจ้ากรุงพระพิษณุโลกยี่สิบเก้าสวรรคตแล้ว พระมหาอุปราชา
กรมพระราชวังบวร ฯ พระอนุชาธิราช ได้ครอบบ้านครองเมืองแทนพระ
เชษฐาธิราช ในกรุงพระพิษณุโลกยี่สิบเก้าพรรษาต่อไป

ในครั้งนั้นฝ่ายที่เมืองสวางคบุรี เป็นแคว้นแดนพระราชอาณาจักรสยาม
เจ้าเมืองสวางคบุรีมีชื่อว่ามหาเรือน ได้ยกกองทัพขึ้นเป็นพระเจ้าแผ่นดิน
สยาม เอกราชใหญ่ฝ่ายเหนือเมืองจางราชการกรุงเก่า แต่ยกย้ายให้ร้อง
เรียกว่าพระเจ้าฝาง ครั้นนั้นพระเจ้าฝางยกกองทัพใหญ่ลงมาที่ กรุงพระพิษณุ
โลกยี่สิบเก้าปีนั้นขึ้นมณฑลขึ้น เพราะมี รัชพลเสาศตราวุธยุทธภัณฑ์
น้อยกว่า กองทัพเมืองสวางคบุรี ๆ จึงรบตีมีไชยชนะ พระเจ้าฝางกวาด

(๑)

ก่อนครบครันชาวกรุงพระพิษณุโลกย์ อพยพเทครัวพลเมืองพระพิษณุโลกย์
ขึ้นไป ไว้ ในเมืองสวางคบุรี เป็นอันมาก

ครั้งนั้นพระเจ้าวตาก (สิ้น) หายประจวบแล้ว จึงได้เสด็จศรีราชทัฬห
หลวงยกกองทัพขึ้นไป ที่เมืองสวางคบุรีได้ ในครั้งแรกเป็นพระปฐมฤกษ์
กวาดต้อนครอบครัวชาวเมืองสวางคบุรี ทั้งชาวเมืองพระพิษณุโลกย์ที่ตกค้าง
อยู่ในเมืองสวางคบุรีมาด้วยมาก คราวนี้หม่อมบุญมาชายา (ในสมเด็จพระ
พระบรมโอรสาธิราช) คือ ท่านเจ้าพระยาจักรีที่ถึงอาสัญพระกรรม จึงพา
พระครูโอรส ที่ทรงพระเยาว์ (คือเจ้าฟ้ากรมหลวงจักรเจษฎา) กับพา
นายชำนาญ (ทองขวัญ) แลนายยิ้มกับนายแย้ม ผู้เป็นเพื่อนร่วมทุกข์มา
ด้วยกัน พร้อมกันพากันออกจากเมืองสวางคบุรี ครบมาเฝ้าพระบาทสมเด็จพระ
พุทธยอดฟ้าจุฬาโลกย์ เที่ยงดำรงตำแหน่งเป็นที่พระยาอภัยไนริก เป็น
แม่ทัพหน้าของพระเจ้าวตากกรุงธนบุรี ศรีราชทัฬหมาถึงเมืองสวางคบุรี ได้ ใน
สมัยนั้น ครั้งนั้นกองทัพหลวงพระเจ้าวตาก ยกถ่วงกองทัพหลวงลงไปพักพล
อยู่ ที่ตำบลเกยไชยแวงเมืองพระพิษณุโลกย์ คอยหนุนกองทัพหน้าข้าราช
การทั้งปวงให้มั่นคง

อนึ่งท่านพระยาอภัยไนริกแม่ทัพกรุงธนบุรี จึงรับพระอนุชาพร้อมพระชนก
เดียวกัน แต่ต่างพระชนนีกัน รัชมารดาเลี้ยงไว้ โดยปรกตัสรีวิภาพ แล
รับเชิญหม่อมบุญมาพระมารดาเลี้ยง มาทำนุบำรุงไว้ ให้มีความสุขมาก
เพราะเหตุด้วยหม่อมบุญมา เป็นผู้ที่มีพระคุณประการใหญ่ยิ่งนัก ที่ติดตาม
พระภักดาขึ้นไปปฏิบัติความบวชไว้ แล้วได้ปลงศพสามีด้วย นับว่าเป็น
ความชอบของหม่อมบุญมา มาก กับนายชำนาญ (ทองขวัญ) แลนายยิ้ม
นายแย้ม ทั้งสามคนนี้เป็นเสนาบดีของพระชนกนารถ คนทั้งสามนี้ก็ได้

(๖)

ศึกษามาหาวิชาชั้นไปปฏิบัติ โดยน้ำใจรักวิชาพระคัมภีร์พระเวทศาสนาคุณ
คือ พระชนกนารถของท่านพระญาณโฆริก ๆ จึงได้มีความกรุณาจิตร
ชุบเลี้ยงคนทั้งสามไว้ ให้มีความสุขสำราญใจที่ได้จรรงภักดี เข้ามาขอพึ่ง
บุญอยู่ในสำนักนี้ ท่านพระญาณโฆริก ๆ จึงเห็นว่า คนทั้งสามนี้ปรารถนา
เดชาดึก ดัดจริตวิฑริกพระชนกนารถนั้น คนทั้งสามก็ว่าเป็นผู้มีคุณได้
ในสมัยกันดาร ก็จึงใจดีตามครูบาอาจารย์ชั้นไป ปฏิบัติรักษาพา
บาลอาการบวชไว้ จนตลอดในการปลงศพเสร็จกิจ ในคราวกันดารที่
เมืองพระพิศณุโลกย์ ฝ่ายเหนือ เพราะฉะนั้นท่านพระญาณโฆริกจึงได้มีความ
กรุณา ท่านอุปการะคนทั้งสามให้มีความสุขพอสมควร แก่เวลาแต่กำลังของ
ท่าน พอจะทำได้ในสมัยนี้ ที่ท่านปรารถนาจะสร้างใหญ่ในกรุงธนบุรี

ครั้นอยู่มากาลสมัยภายหลังเวลานั้น ท่านพระญาณโฆริกได้เลื่อนตำแหน่งยศเป็น เจ้าพระญาณมหาราชเสนาบดี จักรยศตมกกรมพระนครบาล แล้ว
เลื่อนที่เป็นเจ้าพระญาณจักรกริ ที่สมุหนายกกรมมหาเสนาบดี กรมมหาดไทยใน
กรุงธนบุรีศรีอยุธยา ครั้นท่านเจ้าพระญาณจักรกริ รับนายชำนาญ (ทองขวัญ)
มาตั้งไว้ในตำแหน่งที่นายชำนาญนายเวร กรมมหาดไทยในกรุงธนบุรีตาม
ที่ตำแหน่งเดิม จะยกย้ายให้เป็นที่ยื่นไม่ได้เป็นอันขาด ด้วยตำแหน่งนี้
เป็นที่สำคัญเคยทำมาก่อน ชำนิชำนาญราชการมากแล้วให้คงที่เดิม ด้วย
นายชำนาญ (ทองขวัญ) ผู้นี้ เป็นที่ต่างโสด ต่างจักขุ ของท่านเจ้าพระญา
จักรกริที่สมุหนายก

ครั้นนั้นนายชำนาญ (ทองขวัญ) นายเวรกรมมหาดไทย ได้รับพระ
ราชทานเบี้ยหวัดเท่ากัน กับเจ้ากรมมหาดไทยในกรุงธนบุรี เมื่อปลาย
แผ่นดินพระเจ้าวชิราวุธกรุงธนบุรีนั้น ท่านเจ้าพระญาณจักรกริที่สมุหนายก กราบ
รับคมทูลพระเจ้าวชิราวุธว่าดังนี้ “หลวงราชเสนา (บุญเลี้ยง) ไปราช

(๑)

การขัดตาทัพพม่า ที่ตำบลลาดหญ้าท่าคิ:แดง แขวงเมืองไชยโยคต่อกับเมืองกาญจนบุรี หลวงราชเสนา (บุญเลี้ยง) หายหน้าไป ไม่กล้ามากรุงธนบุรีจนเท่าทุกวันนี้ ดังโดยว่าพม่าเข้าตีกระเจ弁ไปแปนเขตยหรือ หรือจะถึงแก่กรรมในกองตายยุทธภูมิประการใด ไม่ทราบเกล้าทราขกระหม่อมหาศพไม่พบ ครั้นสืบถามตามเขตพม่าที่จับมาได้บ้าง ก็ไม่ได้ความว่าเป็นตายร้ายดีประการใดไม่ ตกลงคงตำแหน่งราชการ ที่หลวงราชเสนาว่างเปล่าอยู่ หากมีผู้ที่รับการทดของพระเดชพระคุณไม่ จึงได้ขอรับพระราชทานพระบรมราชานุญาต จะออกหมายสั่งตั้งนายชำนาญ (ทองขวัญ) นายเวรให้เป็นี่หลวงราชเสนาแทนที่ หลวงราชเสนา (บุญเลี้ยง) ต่อไป จะควรมีวรประการใด สักแต่ แต่จะทรงพระมหากรุณาโปรดเกล้า ฯ ขอเดชะ

ครั้งนั้นพระเจ้าวตากทรงเห็นชอบด้วย จึงมีพระราโงการดำหริคเหนือเกล้า ฯ ว่าดังนี้ “ให้นายชำนาญ (ทองขวัญ) นายเวรว่าที่หลวงราชเสนาไปพลาขก่อนกว่าจะมีโอกาสตั้งได้ แต่ให้ นายชำนาญ (ทองขวัญ) ไปทัพเขมร ด้วยเจ้าพระยาจักรีศรีสุโขณเฑศ ถ้ากลับมาจากทัพเขมรเมืองบันทายเพชรเมื่อใด จึงจะตั้งนายชำนาญ (ทองขวัญ) ให้เป็นี่ หลวงราชเสนาแท้ ๆ ที่เคยวเมื่อนี้ แต่บัยหวัดผ้าปีไนที่หลวงราชเสนา แลผลประโยชน์ ในทางราชการตำแหน่งที่หลวงราชเสนานั้น มอบให้นายชำนาญ (ทองขวัญ) ก็ให้นายชำนาญ (ทองขวัญ) ได้รับไปแปนกำดวังราชการทุกอย่างเทอญ

ครั้งนั้นพระเจ้าวตากทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ตั้งณตำแหน่งยคเจ้าพระยาจักรีศรีนแปน สมเ็จเจ้าพระยามหากระษัคิยี้ศึก (๑๓๑) เอกขุขรรคมหาเสนาบดีผู้สำเร็จราชการกองทัพ เป็นแม่ทัพหลวงยกพลทหารออกไปปราบปราม การจลาจลเมืองบันทายเพชรแผ่นดินเขมร ครั้งนั้นนาย

(๖)

ชำนาญ (ทองขวัญ) ว่าที่หลวงราชเสนา ได้เป็นนายทัพนายกองไว้ด้วย สมเด็จพระเจ้าพะญามหากระษัตริย์ศึก เพราะท่านายชำนาญ (ทองขวัญ) เป็นผู้สนิทสนม เหมือนข้าหลวงเดิมในสมเด็จพระเจ้าพะญามหากระษัตริย์ศึก (คือพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกย์ รัชกาลที่ ๓ กรุงเทพ ฯ)

ครั้งนั้นพระเจ้าวรวงศาทรพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้ท่านเจ้าพระยาศรีธรรมราช (ด้วงด้) ผู้ว่าที่เสนาบดีจตุรศรมภักกรมพระนครบาล เลื่อนตำแหน่งศรีใหญ่ขึ้นเป็นเจ้าพะญาอินทราภักย์ที่สมุหนายก แทนที่เจ้าพระยาจักรีฯฯ เลื่อนที่เป็นสมเด็จพระเจ้าพะญามหากระษัตริย์ศึก (เจ้าพะญาอินทราภักย์ผู้นี้เป็นต้นวงศ์ตระกูล ท่านท้าวชัยมารดาหลวงจินดาภักย์ (จัน) แด่เป็นต้นแซ่ต้นวงศ์ตระกูลพระนิกรกิติการ (กั๊) แลผู้ขึ้นอีกหลายท่านด้วยกัน

อนึ่งเมื่อสมเด็จพระเจ้าพะญามหากระษัตริย์ศึก ไปทัพเขมรจนจะกลับมาจากเมืองบันทายเพชรนั้น ท่านก็พอทราบประพตติเหตุการณ์ร้ายว่า ที่กรุงธนบุรีศรีอยุธยาบังเกิดการจลาจล ผู้คนขึ้นเป็นสับสั่นกันเป็นอลหม่าน เพราะด้วยราชการบ้านเมืองผันแปรไป ในทางอยู่ดีธรรมเป็นบุพกรรมของพลเมือง สมเด็จพระเจ้าพะญามหากระษัตริย์ศึกท่านดำริห์ จะกลับเข้ามาจับตัวเหตุร้ายอันตรายเป็นจางอนั้น ท่านจึงมีพระประสาสน์สั่งแก่นายชำนาญ (ทองขวัญ) ให้คุมครอบครัวพักอยู่ ณเมืองพระตะบอง ครั้งนั้นสมเด็จพระเจ้าพะญามหากระษัตริย์ศึก จะกลับเข้ามาถึงกรุงธนบุรีศรีอยุธยานั้น ก็พอสืบบุญพระเจ้าวรวงศาทร (สิน) ถ่วงลับพระชนม์ชีพไป ราชการในกรุงธนบุรีก็เปลี่ยนแปลงเป็นแผ่นดินใหม่

ฝ่ายนายชำนาญ (ทองขวัญ) ผู้ได้รับฉันทานุมัติ ในท่านแม่ทัพหลวงไว้แต่ก่อนแล้ว นายชำนาญ (ทองขวัญ) จึงส่งพะญาขมราช (แบน)

(๑)

ขุนนางฝ่ายเราเป็นผู้มีความรักดีต่อแม่ทัพไทย ได้ให้พระญาณมหาราช (เบน) ขุน
กำลังกองทัพเขมร ไปล่อมจับพระเจ้าวสุทตยาเชกกรมขุนอินทร พิทักษ์ พระ
ราชบุตรพระเจ้าวสุทตยาไว้ก่อน แล้วมอบให้คุมกองทัพไทยไปกวาดต้อนครอบครัว
ตัวเขมร อพยพเข้ามาตั้งยังกรุงธนบุรีศรีมโหสถอยุธยาเป็นอันมาก

ฝ่ายสมเด็จพระเจ้าพระญาณมหาพระศรีวิชัย ก๊ก ได้เสด็จขึ้นเถลิงถวัลยราช
ราโชบายให้สุริยาภิเษก เป็นเชกอรรคมหาราชธิราช ณ กรุงรัตนโกสินทร
มหินทรายุทธยา ทรงพระบรมราชปรมาภิไธยว่าดังนี้ “พระบาทสมเด็จพระ
พระบรมราชาธิราชเจ้า กรมมหาราชพิตรพระมุนีทศบาลเจ้าฟ้าจุฬา โดดย์”
รัชกาลที่ ๑ กรุงรัตนโกสินทร ทรงพระมหากรุณาโปรดเกล้าฯ ทรงสถาปนา
พระราชาธิราชยศ เจ้าพระยาสุรสีห์พิศมัยราช พระราชอนุชาเป็นสมเด็จพระ
พระบรมอนุชาธิราช พระมหาอุปราช กรมพระราชวังมวรฯ แล้วทรง
ตั้งพระราชอนุชาแด่พระวอโรดพระราชธิดา พระราชภาคนิยแด่พระราชภาคนิ
ยทั้งพระราชวงศานุวงศ์ เป็นเจ้าฟ้าต่าง เป็นพระองค์เจ้าสามัญต่าง เป็น
เจ้าต่างกรมต่าง เป็นเจ้าหากรมมิได้ ต่าง ทั้งทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ
ตั้งแต่งตำแหน่งยศ ข้าหลวงเดิมและข้าหลวงใหม่ ที่ไ้ราชการมีความชอบ
มากแต่หย่อน คอแผ่นดินต่างในพระองค์บ้าง ให้มีถ่านดินบรรดาศักดิ์อรรค
ถ่าน ความสมควรแก่ความชอบคุณานุคุณถ้วนทั่วทุกคน ไว้สำหรับราชการ
แผ่นดินทั้งชั้น ในกรุงสยาม

แต่ในสมัยนั้นพิณเฮิน นายชำนาญ (ทองขวัญ) นายเวร จระเข้ราช
การณของพระเดชพระคุณ เหมือนเช่นแต่กาลก่อนนั้นหาได้ ไม่ ด้วยนาย
ชำนาญ (ทองขวัญ) บัวยเป็นโรคดมนั้พาท คิดมาจากเมืองบันทายเพชร
เขมร ไม่สามารถจะรับราชการการณของ ในใต้ ฝ่าละอองธุลีพระบาทได้ เค็ม

(แฉ)

กำลังไม่ได้ เพราะโรคไทยไข้ บัวยมีมาจากเมืองเขมรอาการเบ่งอ้อย เพราะเหตุนี้ให้นายชำนาญ (ทองขวัญ) จึงไม่ได้เลื่อนตำแหน่งยศเป็นพระปิ่นพระญา โดยที่มมีความชอบมาแต่ก่อนมาก เปนงเนกานุประการ เหตุที่จจะพรรณาให้ละเอียดได้ แม้แต่นายชำนาญ (ทองขวัญ) บัวยเช่นนั้น ก็ยังสามารถอากรับพระราชทาน เขี้ยวหวัดผ้าใบในตำแหน่งที่ ทดวงราชเสนาอยู่เสมอ ทั้งเครื่องราชอิสริยยศในตำแหน่งที่ทดวงราชเสนา มีคนโทบังกะหรีมตสอง บักเชิงปุมเปนต้น ก็พระราชทานให้นายชำนาญ (ทองขวัญ) เก็บรักษาไว้ เปนเครื่องระฤกถึงความชอบของตนมาแต่หลัง ถ้ามีใครสำเภาทดวงไปค้าขายเมืองจีน กลับเข้ามามีกำไรมากน้อยเท่าใด ๆ ก็พระราชทานผ้าแพรแถบธารณะ เครื่องทองเหลืองแลถ้วยชาม ให้แก่นายชำนาญ (ทองขวัญ) เสมอทุกปีมิได้ขาดทุกมรสุมสำเภา

ครั้นอยู่มากาลสมัยหนึ่ง จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้เทียบที่ไว้ว่า ถ้านายชำนาญ (ทองขวัญ) หายบัวยเมื่อใด จะโปรดเกล้า ฯ ให้เป็นพระญาราชินิกุล ราชปดักทอดดองกรมมหาดไทยเมื่อครั้งด้วย ครั้นนั้นพระราชทานเขี้ยวหวัดที่พระญาราชินิกุลไม่มีคิ้ว ก็พระราชทานยกให้ ไปเพิ่มเติมเขี้ยวหวัดให้นายชำนาญ (ทองขวัญ) ไปเปนการรักษาตัวกลัวจะหายบัวยให้ได้ดี ตกกลงเทียบที่ตำแหน่งพระญาราชินิกุล ไซ้แต่เท่านั้นเมื่อไรเดี๋ยวยังโปรดเกล้า ฯ พระราชทานเครื่องราชอิสริยยศ ของพระญาราชินิกุลให้แก่นายชำนาญ (ทองขวัญ) นั้นหมด คือพานหมากคนโทน้ำกระโถนแต่ตั้งวันทองคำทั้งสิ้น เพื่อจะได้ เปนเครื่องยศจะได้ หายบัวยบ้าง

(๗)

ครั้งหนึ่งจึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ คำหรัสสั่ง เจ้าพระยาวิเทศ
(ต้น) ที่สมุหนายก ให้ตั้งน้องชายนายชำนาญ (ทองขวัญ) ทั้งสองคน
นั้น ที่เป็นน้องชายร่วมบิดาอันเดียวกันแต่ต่างมารดากัน ให้ตั้งน้องชาย
คนใหญ่ที่ชื่อ นายยิ้มเป็นที่นายรัตนายเวร ให้ตั้งน้องชายคนเล็กที่ชื่อ
นายยิ้มเป็นที่นายแก้วนายเวร ในกรมมหาดไทยทั้งสองคนพี่น้อง แล้วโปรด
เกล้า ฯ พระราชทาน สอนบักวีธบายบวให้รู้เจ้าเข้า เมื่อเวลาอ่านหนังสือ
ไบบัตร์ไบบอทหัวเมืองถวาย แล้วพระราชทานเบี้ยหวัดให้เสมอ จึ่งหลวงศรี
เสนาเขตหลวงราชเสนาเท่ากัน เปนบำเหน็จบำนาญความชอบ

นายรัก (ยิ้ม) นายเวร แด่นายแก้ว (ยิ้ม) นายเวร ทั้งสองคน
เป็นพี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกัน นายรัก (ยิ้ม) นายเวรมีภรรยาชื่อทอง
ก่อน นายแก้ว (ยิ้ม) นายเวรมีภรรยาชื่อทองอยู่ นายชำนาญ (ทองขวัญ)
นายเวรพี่ชายใหญ่ มีภรรยาชื่อท่านทองซอน

ประวัติ

นายชำนาญ (ทองขวัญ) บิดาพระยาศรีสทเทพ (ทองเพ็ง)

อนึ่งนายชำนาญ (ทองขวัญ) นายเวร เดิมได้กระทำการวิวาทะมงคล
กัน กับท่านทองซอนภรรยาผู้นี้ เปนบุตรพะยานครอินทร์ (สมิงพระเชษฐ)
เจ้ากรมกองรามัญ พะยานครอินทร์เป็นน้องร่วมบิดามารดาเดียวกัน กับ
ท้าวทรงกันดาน (ชื่อเมี้ยทอ) เปนท้าวผู้ใหญ่ในราชการฝ่ายใน พระราช
วงษ์หลวงกรุงธนบุรีศรีอยุธยา ท้าวทรงกันดาน (เมี้ยทอ) ผู้นี้เดิมที่เป็น
เจ้าจอมอยู่งานพระสนมเอก ในกรมพระราชวังบวร ฯ (ที่มีพระนามเดิมว่า)

(๒)

“สมเด็จพระเจ้าวรวงศ์เธอ เจ้าฟ้าประชาธิปกศักดิเดชน์ กรมขุน
เสนาพิทักษ์” (อีกในหนึ่งว่าเจ้าฟ้ากุ้ง) เป็นกรมพระราชวังบวร
ในแผ่นดิน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศบุรี กรุงศรีอยุธยา ฯ
แตกทำลายเสียพระนครแก่พม่าราชศึกแล้ว เจ้าจอมมารดา (เมี้ยน) ได้มา
รับราชการ เป็นท้าวทรงกันดานในกรุงธนบุรี ท้าวทรงกันดาน (เมี้ยน) ได้มา
พี่สาว แด่พระญาณครุอินทร์ (สมิงพระตะ) น้องชาย ทั้งสองคนพี่น้อง
นี้เป็นบุตรเจ้าพระญาณรามจักรุญค์ (มะโตก) ได้เป็นที่เจ้าพระยาจักรีกรมัญ
ในแผ่นดินกรุงธนบุรี บ้านเจ้าพระญาณรามจักรุญค์ (มะโตก) อยู่ที่ริมฝั่ง
คลองกลางเมืองธนบุรีที่เรียกกันว่าคลองมะยม ในเวลากรุงธนบุรียังปรกติ
อยู่นั้น เจ้าอาวเรียกกันว่าท้าวทรงกันดานทองมด เป็นผู้สำเร็จราชการ
พระคลังฝ่ายใน

ฝ่ายพระญาณครุอินทร์ (สมิงพระตะ) เป็นผู้บังคับบัญชาพลทหารกอง
มอดุ รักษาบ่อนวิไชยเอนทร์ ที่ตั้งอยู่ปากคลองบางกอกใหญ่บ่อ ๓ ที่
ตั้งอยู่ที่ปากคลองตลาดบ่อ ๓ เรียกกันว่าบ่อนค้าขายคู่กรุงธนบุรี ภายหลัง
บ่อนนี้เปลี่ยนชื่อใหม่ ในรัชกาลที่ ๑ กรุงเทพฯ ฯ ว่า “บ่อนวิไชยประ
สิทธิ์” บ่อนวิไชยเอนทร์ (หรือ) บ่อนวิไชยประสิทธิ์นั้น บ่อนฝั่งวัน
ออกตั้งอยู่ภายในปากคลองตลาด

(คำอธิบายว่าบ่อนวิไชยประสิทธิ์ฝั่งวันออกนั้น ตั้งอยู่ที่ตรงสถานี
กระทรวงเกษตราธิการ แลบ่อนหรือเสียหมดในรัชกาลที่ ๑ กรุงเทพฯ ฯ
หรือเมื่อสร้างกรุงเทพฯ ฯ ในรัชกาลเจ้าตาก จุฬจักราช ๑๖๔๔ ปีนี้เอง
แต่ที่ที่วังนั้นบ่อนวิไชยประสิทธิ์นี้ อยู่ที่กระทรวงนานนั่นเอง)

ที่บ้านพระญาณครุอินทร์ (สมิงพระตะ) นั้น ตั้งอยู่ที่ริมฝั่งคลองตลาด

(๖)

ใกล้ บัณฑิตไชยประสิทธิ์ผู้พ้นทวนออก (หรือ) วิมเชิงตะกานมอญข้ามคลอง
ตลาดที่บ้านพระญาณครุอินทร์นั้นบ้านเรือน พวกมอญหรือมอญข้างอยู่มาก
เรียงรายไปจนตลอดตรกานข้ามคลอง จึงเรียกว่าตะกานมอญมาจนเท่าทุก
วันนี้ ๆ ยังเรียกว่าตะกานมอญสักกักบ้านพระญาศรี เพราะเดิมที่เป็นบ้าน
พระญาณครุอินทร์ ภายหลังเป็นบ้านนายชำนาญ (ทองขวัญ) แล้วเป็น
บ้านพระญาศรี คนจึงเรียกว่าสักกักบ้านพระญาศรี ๆ มีชื่อปรากฏมา ๓๕ ปี
ถึงปีที่เรียบเรียงหนังสือฉบับนี้ เมื่อ ร.ศ. ๑๒๔

ประวัติ

ตำบับวงศ์ตระกูลพระญาศรีสหเทพ
(ทองเพ็ง)

อนึ่งแต่เดิมนายชำนาญ (ทองขวัญ) ได้กระทำการวิวาทะมงคลแต่งงาน
การขันหมากกับ กับท่านทองซอนบุตรพระญาณครุอินทร์ (สมิงนระเดชะ)
นายชำนาญ (ทองขวัญ) อยู่กินเป็นสามีภริยากัน กับท่านทองซอนภรรยา
ที่บ้าน พระญาณครุอินทร์บิดาภรรยาชำนาญ จนบังเกิดบุตรหลานหลายคน
ที่บ้านตำบลนั้น ๆ มีกำหนดกว้างยาวดังนี้ คือ :-

บ้านเดิมที่ตำบลสักกักพระญานั้น เดิมเป็นบ้านของพระญาณครุอินทร์ ภาย
หลังเป็นบ้านนายชำนาญ (ทองขวัญ) บุตรเขย ภายหลังเป็นบ้านพระญาศรี
สหเทพ (ทองเพ็ง) บุตรนายชำนาญ (ทองขวัญ) ภายหลังเป็นบ้านระ
วีธมาชำนาญ จนรัฐบาลสยามจัดซื้อเป็นที่หลวงไป เพื่อจะได้ ก่อสร้าง
สถานราชการ บ้านตำบลนี้มียาวด้านเหนือ ๑๕ วา กว้างด้านทิศตะวันออก
ไปทิศตะวันตก ๑๐ วา รวมกว้างยาวรวมสี่เหลี่ยมนี้ นับได้ ๕๐ วาเป็น

(เง้า)

กำหนดที่ดิน ภายหลังเพิ่มเติมที่บ้านผู้ชนล้มทบเข้าอีก จึงกลายเป็น
บ้านใหญ่โตไปในทุกวันนี้เป็นที่ยาก เดิมบ้านนี้มีเรือนปลูกด้วยเสาไม้แก่น
ฝากระดานหลังคามุงจากทั้งสิ้น รั้วบ้านล้อมด้วยไม้ ไม่ชักตะรอบสี่ด้าน

หนึ่งนายชำหาญ (ทองขวัญ) อยู่กินด้วยกัน กับท่านทองขอนภรรยา
เป็นช้านาน บังเกิดบุตรหญิง ๒ คนบุตรชาย ๓ คนรวม ๕ คน บุตร
๓ คนนี้ก็จะระบุชื่อให้ปรากฏ เป็นเกียรติยศ ๓ คนเท่านี้ ยังมีบุตรอีก
หลายคนไม่ควรจะระบุชื่อให้ปรากฏ เพราะไม่มีเกียรติยศอันใดจะให้ ออกชื่อได้
บุตรที่ ๑ เป็นหญิงชื่อท่านทองพิมพ์ ๆ ผู้นี้ ได้ถวายตัวเป็นพรหม
จารีจะอุปาสิกหาหมี่สามี่ไม่ เป็นผู้ มีใจเลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธศาสนา
บุตรที่ ๒ เป็นชายชื่อนายทองเพ็ง (คือพระญาศรีสหเทพ)

บุตรที่ ๓ เป็นหญิงชื่อท่านเทศ ๆ ผู้นี้ เป็นภรรยาแต่งงานกัน กับ
หลวงศรีเสนา (ทองอ่อน) ๆ ผู้นี้ เป็นข้าราชการในรัชกาลที่ ๓ กรุงเทพฯ
หลวงศรีเสนา (ทองอ่อน) ผู้นี้ ที่จำวนเวียงจันทน์จับตัวไปได้ ตั้งให้มา
เลี้ยงที่เมืองเวียงจันทน์ เมื่อกล่าวถึงยกทัพมาทำศึกกันกับกรุงเทพฯ ในรัชกาล
ที่ ๓ กรุงเทพฯ นั้น

แก่บุตรคนกลาง (หรือ) บุตรที่ ๒ ที่ เป็นชายชื่อนายทองเพ็ง ๆ สมภพ
เกิด เมื่อณวันพฤหัสบดีเดือนสี่ขึ้นสิบเอ็ดค่ำ ปีฉลูเบญจศกจุฬศั
ราช ๑๑๕๕ ปี เป็นปีที่ ๑๒ ในแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬา
โลกย์รัชกาลที่ ๓ กรุงเทพฯ นายทองเพ็งมีรูปพรรณสัณฐานคมสันยิ่ง
นัก ขนสีขาวปกหลังดำ ขนหางคิ้วอ่อนน้อยมีคิ้วขึ้นไปจดมับ ที่แก้มมี
เครามากเต็มไปทั้งสองแก้ม มีลักษณะราวีเป็นอัศจรรย์นัก ทั้งมีสติ
ปัญญาสามารถเฉลียวฉลาดคมสันดวงใจ ในเชิงตำราจะพูดจาปราดไต่ไม่

(จูา)

ได้ยรวัดเดียวเปรียบผู้ใด ทั้งพญาโคตมกับกัณฑ์ท่งที่ มีไหวพริบชั้นเชิงดีมาก

นายชำนาญ (ทองขวัญ) บิดา แด่ท่านทองซอนมารดา มีความเสน่หา
รักใคร่อาไโดย ในนายทองเพ็งบุตรคนกลางยิ่งกว่าบุตรทั้งหลาย แด่นาย
ชำนาญ (ทองขวัญ) บิดาเห็นว่า นายทองเพ็งบุตรคนกลางนี้ มีหน้าใจ
ประกอบปรไปด้วย สติสัมปชัญญะวิริยะมาก ทั้งมีความพยายามพากเพียร
ทั้งมีกริยาว่องไวกับมีสติปัญญาอาชาไศรยพอใช้มาก บิดาจึงได้ส่งสอน
หนังสือไทยเลขกับตูกคิด ทั้งฝึกหัดวิชาแบบอย่างมีทางราชการให้ชำนาญ
มีกฎหมายและขนบธรรมเนียมแบบแผนเป็นต้น แต่อายุคัมภ์นาย
ทองเพ็งได้แปดขวบปลาย ครั้นอายุคัมภ์นายทองเพ็งเจริญวัย ใหญ่ขึ้น
แล้วได้ ๑๓ ปีหรือ ๑๒ ปีนี้เศษ นายชำนาญ (ทองขวัญ) บิดา จึงพานาย
ทองเพ็งผู้เป็นบุตรสุดสวาคี นำไปฝากนายวัดและนายแก้วผู้เป็นอาว์ทั้งสอง
ต้อง ให้ช่วยส่งสอนวิชาต่าง ๆ ในทางราชการ แด่ขอให้นะนำกระทำ
ราชการ ในกระทรวงกรมมหาดไทยให้ว่องไวด้วย ให้นายทองเพ็งเป็น
เสมียนสำหรับ คำนวณเลขชั่งในฝ่ายซ้ายไปพลางก่อน ตั้งแต่นั้นต่อมา
นายทองเพ็งกะเป็นเสมียน อยู่กับอาว์ทั้งสองในศาลาเวรลูกขุนใน

ครั้นนายทองเพ็งมีอายุคัมภ์ได้ ๑๓ ปี บิดาจึงย้ายพาบุตรไปฝากไว้ใน
สำนักนี้ เจ้าคุณประคูประราชคณวาทะเกษ ท่านอยู่ณระภูมิดะภูมิดะ
พระอาจารย์ใหญ่ เจ้าคุณประคูปาท่านให้ นิสสัยบรรพชา บวชนายทองเพ็ง
เป็นสามเณรมหานิกาย สามเณรทองเพ็งบวชได้สองพรรษา ก็ถาถิกขะเท
ออกมาเป็นฆรวาฬ แล้วกลับเข้ามารับราชการอยู่กับอาว์ทั้งสอง ต่อไป
ในศาลาเวรกรมมหาดไทย ในรัชกาลที่ ๒ กรุงเทพ ฯ

ครั้นนี้เจ้าฟ้ากรมหลวงพิทักษ์มนตรี เปนอธิบดีผู้สำเร็จราชการใน

(๑๖)

กรมมหาดไทย ในแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย รัชกาล
ที่ ๒ กรุงเทพมหานคร เมื่อนายทองเพ็ญรณวัตรบรรพชาในกรม
มหาดไทยมาจนแล้วพอเป็นลำดับได้ จ้าวฟ้ากรมหลวงพิทักษ์มนตรี จึงมี
รับสั่งให้ ตั้งนายทองเพ็ญเป็นที่หมื่นพิพิธอักษร มีตำแหน่งหน้าที่ไปสนนายรอง
นายเวร ในกรมมหาดไทยในพระบรมมหาราชวัง ตลอดมาจนอายุสมควร
หมื่นพิพิธอักษร (ทองเพ็ญ) ได้ ๒๑ ปี บิดามารดาจึงจัดการอุปสมบท หมื่น
พิพิธอักษร (ทองเพ็ญ) บวชที่วัดสระเกษ อยู่ในสังฆะดำเนินี้เจ้าคุณประค
คุณะภูวรัตสระเกษ ด้วยเจ้าคุณประคคุณะพระราชคณะเป็นพระอุปัชฌายารีย์
พระทองเพ็ญได้ร่ำเรียนวิทยาทางพระพุทธศาสนา เป็นบ้างจึงได้พรรษาหนึ่ง
จึงลาสิกขาบทออกมาเป็นคฤหัสถ์ เข้ารับปฏิบัติทำราชการต่อไปในหน้าที่เดิม
ในกรมมหาดไทย

พระญาศรีวิสุทธิเทพ

(ทองเพ็ญ)

มีภรรยาแต่มีบุตรแต่มีเรื่องต่าง ๆ

อยู่มากาลสมัยหนึ่ง จึงนายชำนาน (ทองขวัญ) บิดา แด่ท่าน
ทองชอนมารดา พร้อมใจกันแต่งผู้เฒ่าผู้แก่ไปสู่ขอ ท่านน้อยบุตรที่ท่าน
ฉิมบิดาท่านนาคมารดา แต่ท่านฉิมนี้เป็นบุตรพระญาพิพิธไธสุรย์ พระญา
พิพิธเป็นพี่ชายร่วมบิดาเดียวกัน กับท่านเจ้าพระญารัตนพิพิธ (สน) ที่
สมุหนายกในรัชกาลที่ ๑ กรุงเทพฯ แต่พระญาพิพิธไธสุรย์ต่างมารดากับ
กับเจ้าพระญารัตนพิพิธ (สน)

เมื่อก่อนผู้เฒ่าผู้แก่ทั้งสองคนนั้นรวมวันเกิดฝ่ายชาย เพื่อจะนำมาเปรียบ

(๓)

เทียบผลสัมพัทธ์ตามคำวราโหราศาสตร์ลงเคราะห์วิวัฒนาการ หมัน
พิพิธอักษร (ทองเพ็ง) เจ้าบ่าว เกิดวันพฤหัสบดีที่สิบสี่ขึ้นสิบเอ็ดค่ำ
มีฉลุเบญจศกจุฬศักราช ๓๓๕๕ ปี ฝ่ายท่านน้อยเจ้าสาวเกิดวันศุกร์บวช
(ได้ความแต่เท่านี้ ค้นในจดหมายเหตุโบราณไม่พบ) เมื่อหมอบุตร
บิได้นทั้งเจ้าบ่าวและเจ้าสาวเห็นดีกันแล้ว จึงได้ในวันกำหนดการวิวาหะ
มงคล แต่งงานการันหมากกันตามโบราณ กองทุนกันช่วงละ ๓๐ ซึ่ง
ฝ่ายชายต้องให้เงินสินสอดอีก ๓ ซึ่ง ฝ่ายโหว้ ๕ สำหรับ กับขันหมากออก
๔ เคียบ ขันหมากแถว ๓๐๘ ซึ่ง ปลุกเรือนหอหลังหนึ่งสามห้องเสาไม้แก่น
ฝากระดาน หลังคามุงจาก ตามแบบในสมัยโน้นนั้นนับว่า เป็นเรือน
หอสำคัญยิ่งนัก

(อธิบายว่าการกองทุนกัน ๓๐ ซึ่งในเวลาโน้นนั้น นับว่ามากเต็มที่ไม่
ผู้ใดจะสามารถกองกันได้ เงิน ๓๐ ซึ่งในสมัยโน้นนั้นเท่าทุกวันนี้เท่า ๓๐๐ ซึ่ง
ด้วยในทุกวันนี้บ้านเมืองบริบูรณ์)

ปลุกเรือนหอที่บ้านบิดามารดาเจ้าสาว คือที่บ้านพระยาพิพิธไธสุรย์
(ล้าน) ตาเจ้าสาว อยู่ที่ริมคลองบางลำภูบนฝั่งใต้ (คือที่บ้านท่านเจ้า
พระยานรรัตนราชมานิต (โต) ในรัชกาลที่ ๕ กรุงเทพมหานคร)

หนึ่งหมันพิพิธอักษร (ทองเพ็ง) อยู่กินเป็นสามีภริยากันกับท่านน้อย
ภรรยา ที่บ้านพระยาพิพิธไธสุรย์ (ล้าน) ตาภรรยา ชำนาญเป็นกา
ปรกภาพเรียบร้อยแล้ว

ครั้นอยู่มาในกาลครั้งหนึ่ง จึงนายชำนาญ (ทองขวัญ) ผู้เทียบที่
พระยาราชนิฤต บ่วยเป็นโรคลมอำะพาภมาชำนาญ จนร่างกายทุพ
ภาพลงทุกวันนี้ ทั้งความชรามาเบียดเบียนพลังชาวจะหนักหนาทนชีวิตต่อไปไม่

(ก)

ได้ก่อก่กรรม ในรัชกาลที่ ๒ กรุงเก่า เมื่อนายชำนาญทองขวัญ
ถึงแก่กรรมนั้น มีชนมาขุมได้ ๑๑ ปี ค่ายเป็นคนเกิดในกรุงเก่า

ครั้งนี้พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย รัชกาลที่ ๒ กรุงเก่า
ทรงพระมหากรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานน้ำอาบศพแด่เครื่องรับศพ
เหมือนอย่างชำตุลของรูปพระบาท ที่เป็นพระญาติแห่งพานทองเสมอกัน
(คือได้ หีบทองหีบเป็นต้น)

ครั้นต่อมาภคสมัยหนึ่ง จึงหมั้นพิพิธอักษร (ทองเพ็ง) ในกรมมหาด
ไทย จึงได้ยกครอบครัวมาอยู่ในบ้านเดิม ของนายชำนาญ (ทองขวัญ)
บิดา ที่ริมเชิงสะพานมอญ ฝั่งตะวันออกคลองหลอด (คือที่บ้านสี่กั๊ก
สะพานนั่นเอง)

หมั้นพิพิธอักษร (ทองเพ็ง) มีบุตรที่ ๑ เป็นชายชื่อนายพั่ง ๆ บังเกิดมา
จาก ครรภะประเทศของท่านน้อยมารดา นายพั่งผู้นี้คลอดที่บ้านดา
ทวดที่ตำบล บ้านพระญาติพิพิธไธสุรย์ที่ริมฝั่งคลองบางลำภูบน

(คือที่บ้านท่านเจ้าพระยาอรรค์ราชามาต (โต) ที่ตลาดยอดหลังบ้าน
เจ้าพระยาอรรค์ราชามาตนั้น เดิมเป็นบ้านของท่านเจ้าพระยาอรรค์นาพิพิธ
(สน) ๆ ผู้นี้ เป็นน้องชายร่วมบิดาเดียวกันอันสนิท กับพระญาติพิ
พิธไธสุรย์ (ด้าน) ๆ ผู้นี้ เป็นตาภรรยาพระยาศรีสังเทพ (ทองเพ็ง)
หมกคำอธิบายแต่ท่าน)

(๓)

ความอัศจรรย์แปลกประหลาด

แห่งพระญาศรีสทเทพ (ทองเพ็ง) ได้ตำแหน่งยศ

อนึ่งในแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ในรัชกาลที่ ๓ กรุงเทพมหานครนี้ ทรงมีกหักหม่อมละครเรื่องอู่เหินา จึงทรงพระราชนิพนธ์เป็นคำร้องละคร เรื่องอู่เหินาไปบทกลอนไพเราะยิ่งนัก ครึ่งหนึ่งทรงพระเกณฑ์พระราชนิพนธ์ และข้าทูลลอองธุลีพระบาทในพระราชวังหลวง แลฝ่ายในพระราชวังบวร ฯ ด้วย ให้ช่วยกันแต่งบทกลอนอู่เหินา กระนั้นว่า ที่กันแต่งเป็นตอน ๆ ตามจับฉลาก ให้นำมาทูลเกล้า ฯ ถวายได้ทรงแก้ ไขบ้างบางบท แต่ขุนสุนทรโวหารว่าที่พระอาลักษณ์ (ชื่อภู) กับจันทน์ไวยวนารถหัวหมื่นมหาดเล็ก (ชื่อผ่อง) ทั้งสองคนนี้เป็นกรรมการผู้ตัดสิน รัชกาลว่า บทกลอนของผู้นั้นดี ผู้นี้ ไม่ได้จึงจะถวายได้

ครั้งนั้นพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว แลยังทรงกรมเป็นพระเจ้าลูกยาเธอ กรมหมื่นเจษฎาบดินทรธิบติกรมท่า รับพระราชโองการมาว่า จะทรงพระนิพนธ์ แต่งบทกลอนอู่เหินาทูลเกล้า ฯ ถวายหลายคน จึงมีรับสั่งขอต่อเจ้าพนักงานหลวงพิทักษ์มนตรี ที่สมุหนายกอรรคมหาเสนาบดี กรมมหาดไทย ทรงขอเสมือเรียกมือเร็วทั้งเขียนด้วยคนหนึ่ง ให้ส่งไป ในวังกลางท่านจะให้เขียนบทกลอนอู่เหินา ทูลเกล้า ฯ ถวายเป็นตอน ๆ ไปทุกวันพระ วันพระวันโกนเป็นวันว่างเวลาราชการ

ครั้งนั้นเจ้าพนักงานหลวงพิทักษ์มนตรี รับสั่งแก่นายแก้วนายแฉกรกรม มหาดไทย ให้จัดเสมือฝีมือดีเร่งรีบด้วย ส่งไปถวายในกรมวังกลาง

(๕)

ตามพระประสงค์ ครั้นนั้นนายแก้วนายเวรจึงส่งหมื่นพิพิธอักษร (ทองเพ็ง) หลานของตนไปถวายในกรมวังกลาง ๆ จึงได้ทรงใช้สรวยหมื่นพิพิธอักษร (ทองเพ็ง) ดนิตสนมเหมือนข้าหลวงเดิม ถึงกับประทานเลื่อนเครื่องเสวยแล้ว ให้หมื่นพิพิธอักษร (ทองเพ็ง) รับประทาน เสมอทุกวันพระวันโกนเดือนละ ๘ ครั้งมิได้ขาด ด้วยวันพระวันโกนเป็นวันว่างราชการหลวง จึงทรงแต่งบทกลอนเรื่องอื่นเฝ้าถวาย (เหตุนี้จึงเป็นที่พอพระราชหฤทัยตลอดมาจนในแผ่นดินของท่าน โอรสกาลที่ ๓ กรุงเทพ ฯ)

(ครั้นอยู่มากาลครั้งหนึ่ง จะเป็นวันขึ้นแรมเดือนปีใดไม่ปรากฏ ในจดหมายเหตุโบราณหาไม่ได้ ได้พบปะมีแต่ข้อความดังเช่ว่าครั้งนั้นคือ :-)

ในแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย รัชกาลที่ ๒ กรุงเทพมหานคร มีราชการเกี่ยวข้องกันกับกรุงเวียดนาม (กรุงเว้ประเทศญวน) พระเจ้าวรมินมางเดือคว่างเด็กรุงเว้ญคนามหรือกรุงเว้ มีพระราชสาส์นเข้ามาว่าด้วยเรื่องเมืองเซมร ซึ่งนักพระองค์จันทร์พระเจ้ากรุงเก่าพูซุริบตี (เซมร) หนีไทยไปพึ่งญวน ๆ จะเกลี้ยไกล้ให้เซมรตีกันกับไทยเป็นไมตรีกันต่อไปอย่างเดิม ครั้นนั้นสมเด็จพระเจ้าวรมินมางเดือคว่างเด็กรุงเว้ รับสั่งใช้ให้ราชทูตานุทูตญวนเชิญพระราชสาส์น เข้ามาทูลเกล้า ฯ ถวาย พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ฯ มีพระบรม ธิโองการโปรดเกล้า ฯ ให้ท่านอรรคมหาเสนาบดี แต่งร่างพระราชสาส์นตอบราชทูตญวน ๆ ไม่รับพระราชสาส์นของไทยตอบไป ราชการจึงติดขัดค้างกว่าปีเศษ

ครั้นรุ่งขึ้นปีนารุเดวี้ สมเด็จพระเจ้าวรมินมางเดือคว่างเด็กรุงเว้ แต่งขุนนางญวนชื่อของโดยถักี้ เป็นราชทูตเชิญพระราชสาส์น เข้ามาส่งให้เจ้าอนุวงศ์ครองเมืองเวียงจันทร์ ฯ จะรับส่งราชทูตญวนลงมาทางบก ราชทูต

(๕)

ญวนไม่ลงมากรุงเทพฯ ๑ เป็นแต่ว่าไม่มีกิจธุระสิ่งใดจึงไม่ลงไปกรุงเทพฯ ๑

ญวนส่งพระราชสาส์นให้ถาวแล้วญวนก็กลับไป

ฝ่ายเจ้าอนุวงศ์ให้ท้าวอินทสุริยวงศ์ เชิญพระราชสาส์นญวนกับถือ
คู่อักษร พระเจ้าวนครเวียงจันทน์ลงมาวังยั้งศาลาเวร กรมมหาดไทย
ในกรุงเทพฯ ๑ ท่านอรรคมหาเสนาบดีมีบัญชาสั่ง ให้ล่ามแปลพระราช
สาส์นญวนได้ ใจความว่า “ญวนทักเตือนพระราชสาส์นตอบ”

ครั้งนั้นพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย มีพระบรมราชโองการ
โปรดเกล้าฯ คำให้สั่งเจ้าฟ้ากรมหลวงพิทักษ์มนตรี ที่อรรคมหาเสนา
บดีกรมมหาดไทย ให้ร่างพระราชสาส์นตอบญวน ตามขอบความให้
ได้เปรียบญวนมาก ๆ ครั้งนั้นได้ประชุมเจ้าขุนนายขุนนางหลายท่าน ร่าง
แต่งพระราชสาส์นตอบญวนหลายฉบับด้วยกัน ท่านเสนาบดีนำขึ้นทูลเกล้าฯ
ถวายหลายฉบับ แต่ไม่โปรดสักฉบับเดียวเป็นการกริ้วมาก

ครั้งนั้นเจ้าฟ้ากรมหลวงพิทักษ์มนตรี จึงมีรับสั่งโปรดเกล้าฯ ให้
พระศรีสทเทพ (เหมือน) แต่งร่างพระราชสาส์นตอบญวน ไปถวายท่าน
ทรงกรวดงทอดพระเนตรก่อน

(พระศรีสทเทพฯเหมือนคนนี้ เดิมทีเป็นที่นายแก้วนายจวนกรมมहा
ไทย ในแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกย์ ภายหลังจึง
ได้เลื่อนที่เป็นพระศรีสทเทพ ครั้งนั้นนายจวนน้องชายนายชำนาญ (ทองขวัญ)
จึงได้เป็นที่นายแก้วนายจวนแทนที่ต่อไป พระศรีสทเทพ (เหมือน) ผู้นี้
เป็นบิดาพระยาสุเรนทรราชเสนา (เมือง) แด่เป็นบิดาพระยาจำเริญเสนาบดีศรี
บริบาล (เดก) แด่เป็นบิดาหมื่นมหาสนิท (ทองดี) ปดัดกรมพลพัน
(คำหรงหลวงวังหลวง) แด่เป็นบิดาเจ้าจอมบุญนาคด้วย)

(๗)

ฝ่ายพระศรีสวเทพ (เหมือน) ร่างพระราชธำมณีตอบญวนเสร็จแล้ว จึงสั่งให้หมื่นพิพิธอักษร (ทองเพ็ง) นำคู่มือพระราชธำมณีตอบญวนที่ ท่านแต่งนี้ ให้นำไปทูลเกล้าฯ ถวาย จ้าวฟ้ากรมหลวงพิทักษ์มนตรีฯ ไม่ไปรับสั่งคิดว่าทำเขินเขี้ยวมากมายนัก ให้ส่งคืนไปให้คงใหม่ ให้ กระดาษดัดเล็กน้อย ครว้เท่านั้นแล้วก็เดินเข้าข้างใน เข้าที่เสวยกลาง วันเครื่องว่าง ที่บนตำหนักกะเงินในวัง ที่ตั้งอยู่ในพระราชวังเดิม ปาก คลองบางกอกใหญ่ท้ายวัดพระบรมราชวราราม ริมบ่อนมิไชยประสิทธิ์ ปาก คลองบางหลวง หรือบางกอกใหญ่ นั้น

ขณะนั้นมีฝนตกทำให้อุณหภูมิร้อนมาก หมื่นพิพิธอักษร (ทองเพ็ง) จะลงเรือ ขี่ช้างข้ามฟาก กลับมาศาลาเวรมหาไทยก็ไม่ได้ ในเวลานั้นหมื่นพิพิธ อักษร (ทองเพ็ง) มีสมมุติชอบดำกับดินสอสีดำอันดึกมืดดั่งไปดวย จึง ได้ลองเขียนคู่มือพระราชธำมณีตอบญวนเล่นฉบับหนึ่ง กว่าจะลายก็พอ เขียนคู่มือแล้วเสร็จ

ขณะนั้นมหาดเล็กเข้าไปกราบทูล จ้าวฟ้ากรมหลวงพิทักษ์มนตรีว่า “หมื่นพิพิธอักษร (ทองเพ็ง) ดัดฝนอยู่ในห้องพระโรง จะกลับขี่ช้างข้าม ฟากข้างโน้นไม่ได้ ขณะนั้นพอเสวยอิ่มแล้ว จึงมีรับสั่งมหาดเล็ก ให้เชิญ เครื่องว่างที่เสวยเหลือนี้ ออกไปประทานให้หมื่นพิพิธอักษร (ทองเพ็ง) รับประทาน ด้วยทรงคุ้นเคยใช้สอยในกรมมहाไทย ครั้นหมื่นพิพิธอักษร (ทองเพ็ง) รับประทานอาหารเครื่องว่างอิ่มแล้ว ยักกลับไปที่ฟากข้าง โน้น ไม่ได้ด้วยฝนยังคงอยู่ จึงได้นั่งอ่านสวดบรรพชาตามคู่มือ พระราชธำมณี ที่ตนแต่งเองเล่นนั้น

ขณะนั้นพอจ้าวฟ้ากรมหลวงพิทักษ์มนตรี เสด็จออกมาที่ห้องพระโรง

ทรงทอดพระเนตรเห็นหมื่นพิพิธอักษร (ทองเพ็ญ) กำลังอ่านคู่มือพระราช
สาส์นอยู่นั้น จึงมีรับสั่งถามว่าดังนี้ “เฮ้ย เจ้าทองเพ็ญ นั่นเองอ่าน
หนังสือหนังสืออะไร ?”

ฝ่ายหมื่นพิพิธอักษร (ทองเพ็ญ) จึงกราบทูลว่าดังนี้ “ข้าพระ
พุทธเจ้าต้องแต่ง พระราชสาส์นตอบญวนเด่น ด้วยเกล้าด้วยกระหม่อม”
ทันใดเดี๋ยวหนึ่งมีรับสั่งเรียก สมุดเล่มนั้นไปทรงทอดพระเนตรตลอด จึง
ตรัสว่าดังนี้ “เนื้อความของเจ้าดีพอใช้ ไม่ยาวไม่สั้นกระทัดรัด
น่าอ่านน่าฟัง” ขณะนั้นทรงรัก ใจเพิ่มเติมบ้างเล็กน้อยแล้ว จึงมีรับสั่ง
ให้หมื่นพิพิธอักษร (ทองเพ็ญ) รีบกลับไปเขียนเป็นตัวงาม ยกขึ้นสมุด
ให้เรียบเรียบร้อย จะได้นำไปอ่านถวาย พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
ในท้องพระโรงในค่ำวันนี้ที่เดียว” แล้วรับสั่งว่าฝนยังไม่หาย จะรอให้
ฝนหายไม่ได้จะเสียเวลา จึงโปรดให้นายเวรอำมาตย์รีบไปส่ง
หมื่นพิพิธอักษรจนถึงท่าขุนนาง หมื่นพิพิธอักษรไม่ได้กลับไปที่บ้าน เลย
มาเขียนตัวดีที่ศาลาเวรกรมมหาดไทยในพระราชวังหลวง

ครั้นค่ำลงจนจะเข้าได้เข้าไฟ จ้าวฟ้ากรมหลวงพิทักษ์มนตรี จึงเสด็จ
ข้ามฟากมาจากพระราชวังเดิม เข้ามาในพระบรมมหาราชวัง ทรงพัก
ที่ทึบตงชั้นข้างประตูสองชั้น จึงมีรับสั่งให้พระญาณหาอำมาตย์ (บุญถึง) นำ
หมื่นพิพิธอักษร (ทองเพ็ญ) เข้าไปเตรียมรอยขึ้นออกพระลับรด พระทวาร
พระที่นั่งจักรพรรดิพิมาน (ท้องพระโรง) เมื่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
เสด็จขึ้นพระที่นั่งออกขุนนางแล้ว จะได้พาหมื่นพิพิธอักษรเข้าเฝ้า อ่าน
คู่มือพระราชสาส์นถวาย นำพระที่นั่ง

แต่เวลาค่ำทุ่มเศษ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย เสด็จออก

(๔)

ห้องพระโรงแล้วเสด็จพระที่นั่ง จึ่งจะญานหาอำมาตย์ (บุญถึง) จึ่งนำหมื่น
พิพิธอักษร (ทองเพ็ง) คลานเข้าไปหมอบเฝ้าในพระที่นั่ง ณ ห้องท้าวพระ
โรงแล้วถวายบังคมสวามิภักดิ์ จึ่งอาเศสุทธานัญสาสน์ตอบฉนวนถวาย

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มีพระบรมราชดำหริ์คำถาม จ้าวฟ้ากรม
หลวงพิทักษ์มนตรีว่าดังนี้ “ครุฑพระราชดำล้นฉนวนนี้พอจะแต่งเอง
หรือ ? หรือว่าพอจะให้ผู้อื่นใดแต่งเล่า ?”

จ้าวฟ้ากรมหลวงพิทักษ์มนตรี จึ่งกราบบังคมทูลพระกรุณาว่าดังนี้ “หมื่นพิพิธอักษร (ทองเพ็ง) บุตรนายชำนาญ (ทองขวัญ)
เป็นผู้เรียบเรียงแล้วเขียนตัวด้วย ดินสอให้เจ้าข้าอ่านถวาย เฉพาะ
นำพระที่นั่งเดี๋ยวนี้แล้ว ด้วยเกล้าด้วยกระหม่อม”

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จึ่งมีพระบรมราชโองการ ดำหริ์
เหนือเกล้าเหนือกระหม่อมว่าดังนี้ “นายชำนาญ (ทองขวัญ) มัน
ก็เป็นข้าหลวงเดิม ของต้นเกล้าฉนวนกระหม่อมในพระบรมโกษฐ์ ข้าของ
เพ็งคนนี้ก็เป็นผู้ชำนาญเดิมเหมือนเป็นข้าหลวงเดิมฉันนั้นก็ใกล้เคียง ๆ กัน”

(คำอธิบายว่าคำที่ว่า ต้นเกล้าฉนวนกระหม่อมในพระบรมโกษฐ์นั้น คือ
พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกย์)

เมื่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้มีพระบรมราชดำหริ์เท่านี้แล้ว
จึงทรงพระมหากรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานบำเหน็จรางวัล ๕ อย่างแก่
หมื่นพิพิธอักษร (ทองเพ็ง) นั้นดังต่อไปนี้ :-

(๑) พระราชทานสองบั้งกล้วยกันอย่างมหาดเล็กพก ๑ ให้หนึ่งเจ้ามา
เผ่าทูตของรุสส์พระบาท อานหนังสือใบบัตรใบบอกแด่ท่านครุฑทองตรา
ถวายให้ทรงทราบได้ เผ่าทูตของรุสส์พระบาท

(แก)

(๒) พระราชทานเงินตราให้ ไปใช้สอยสองข้างเป็นรางวัลพิเศษด้วย

(อธิบายว่า ครึ่งโน้นเงิน ๒ ขั้ว เท่าครึ่ง ๒๐ ขั้ว เพราะเจ้าสาร
ครึ่งโน้น ถึงละสลึง ครึ่งนี้ถึงละ ๓๐ สลึง)

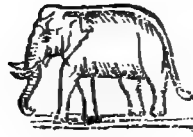
(๓) พระราชทานเบี้ยหวัดขึ้นอีก ๘ คำถึง รวมกับเบี้ยหวัดเก่า ๘ คำถึง
เป็นเงินตรา ๓๕ คำถึง

(๔) พระราชทานผ้าประจ่าปี ๆ ละสองผืน (คือผ้าม่วงจีน ๒ ผืน
แพรปากเถาสองเพลา)

(๕) พระราชทานเสื้อขัดดกดอกเทศิน ๓ เสื้อ ไปรวมเกล้าฯ ให้เจ้า
ได้แต่เมื่อเวลาอ่านหนังสือถวายเท่านั้นเอง)

(๒)

ประวัติ

พระยาศรีสุทเทพ

(ทองเพ็ง)

แต่ยังเป็นทาสที่หมิ่นพิพิดอักษร

เลื่อนตำแหน่งยศเป็น

หลวงศรีเสนา

กรมมหาดไทยรัชกาลที่ ๒

กรุงเทพ ฯ

ครั้นต่อมาภายหลังหนึ่ง จึงหลวงศรีเสนา (พุ่มเรียง) เป็นบุตรเลี้ยง
พระยาเพชรพิไชย (หงษ์) ซึ่งหลวงศรีเสนา (พุ่มเรียง) ติดท้องท่านผา
มารดา เป็นอนุภรรยาพระยาเพชรพิไชย (หงษ์) มาจากเมืองเวียงจันทน์
หลวงศรีเสนาเป็นข้าหลวงเชิญศุภอักษรขึ้นไป ในเมืองเวียงจันทน์ครั้งกลับ
ลงมาถึง บ้านชะวัญญิกแขวงเมืองสระบุรี หลวงศรีเสนา (พุ่มเรียง)
ก็ช่วยเป็นใช้ บำนิพิศม์ ติดมาจากเมืองลาวเมื่อถึงบ้านชะวัญญิก ก็ถึงแก่
กรรมลงที่นั่นเป็นอันที่หลวงศรีเสนาวางเปล่าอยู่ในรัชกาลที่ ๒ กรุงเทพ ฯ

(๓)

ครั้งนั้นพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ คำหรัสตั้ง เจ้าพระยาธรรมาธิกรณีสืบมาตั้งกรมวัง ให้ออกหมายตั้งหมื่นพิพิธอักษร (ทองเพ็ง) เป็นที่หลวงศรีเสนาปลัดพระตำนุร ในกรมมหาดไทยในพระบรมมหาราชวังรัชกาลที่ ๒ กรุงเทพฯ ฯ

ครั้งนั้นทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ คำหรัสว่า หลวงศรีเสนา (พุมเรียง) เป็นบุตรจ้าวราชวงศ์ เมืองเวียงจันทน์ติดท้องท่านผามารดา เป็นอนุภรรยาพระยาเพชรพิไชย (หงษ์) ฯ นำบุตรเลี้ยงมาถวายตัวทำราชการจึงได้เป็นหลวงศรีเสนา ฯ มีบุตรชายชื่อนายบุญยัง ฯ เป็นมหาดเล็กหลวง จึงโปรดเกล้าฯ ให้นายบุญยังหลานจ้าวราชวงศ์ เป็นจ้าวหัวเมืองแก้วผู้ช่วยแนะนำราชการ ไปช่วยทำนุบำรุงราชการบ้านเมืองเวียงจันทน์ เพราะฉะนั้นบุตรหลานจ้าวหัวเมืองแก้ว ก็ถือตัวว่าตนเป็นบุตรหลานหลานพระยาเพชรพิไชย (หงษ์) แท้จริงหาใช่ญาติกันกับพระยาเพชรพิไชย (เอก) แดพระยาเพชรพิไชย (หนู) แดพระยาราชสงคราม (ทัก) ไม่ พวกบุตรหลานหลานหลวงศรีเสนา (พุมเรียง) เป็นลาวจะมาเป็นญาติเกี่ยวข้องกับไทยอย่างไรได้

ครั้งนั้นมากาลสมัยหนึ่ง จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เลื่อนพระศรีสทเทพ (เหมือน) บุตรพระยาพิพิธไศสุริย์ ฯ ผู้นี้ เป็นพี่ชายเจ้าพระยารัตนาพิพิธ (ส่น) ให้ย้ายพระศรีสทเทพ (เหมือน) ไปเป็น ที่พระราชพิณิจัยที่เจ้ากรมพระตำนุร ให้ ถือศักดินา ๘๐๐ ไว้ตามในกรมศักดิ์คงที่มืบบรรดาศักดิ์เท่ากันกับพระศรีสทเทพ

(ครั้งบ้านดงเมืองดงมีแต่โบราณโน้นนั้น ที่พระราชพิณิจัยเป็นแต่เพียง “ขุนราชพิณิจัยถือศักดินา ๘๐๐ ไว้” ที่พระยาหรือพระศรีสทเทพนั้น แต่เดิมเป็นเพียงหมื่นศรีสทเทพถือศักดินา ๔๐๐ ไว้ ทุกวันนี้มีชื่อเสียงโด่งดัง

(๒)

ถึงพระยาศรีสุทนต์เทพไศยานทอง)

ครั้นทรงจัดแจงตบแต่งตำแหน่งเสร็จแล้ว จึงทรงพระมหากรุณาโปรดเกล้าฯ เลื่อนหอดวงศรีเสนา (ทองเพ็ง) ให้เป็นที่พระศรีสุทนต์เทพไศยานทอง กรมมหาดไทยในพระบรมมหาราชวัง

ภายหลังทรงตั้งนายทองอ่อนมหาดเล็กพิเศษ เปนบุตรพระยาไชยวิชิต (บุญมี) โปรดเกล้าฯ ให้นายทองอ่อนเปนหลวงศรีเสนา ๆ ผู้นี้ เปนน้องเชยพระศรีสุทนต์ (ทองเพ็ง) หอดวงศรีเสนา (ทองอ่อน) ผู้ซึ่งที่จำวนฆ่าเสียในรัชกาลที่ ๓ กรุงเก่า นั้น

ครั้นถึงแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ในรัชกาลที่ ๓ กรุงรัตนโกสินทร์ ทรงคุ้นเคยสนิทสนมมานาน กับพระศรีสุทนต์ (ทองเพ็ง) จึงทรงพระราชดำริว่าดังนี้ “พระศรีสุทนต์ (ทองเพ็ง) รับราชการสนองพระเดชพระคุณมาในรัชกาลที่ ๒ กรุงเก่า คล่องแคล่วไม่มีความผิดร้ายอะไรเลย ทั้งทรงคุ้นเคยเห็นว่ามีกิริยามารยาท ชำ่มช้อย น่ารักน่าชมสมควรเปนขุนนาง ใกล้ชิดสนิทสนมต่างพระเนตรพระกรรณได้ ที่มีไวยวุฒิวิद्याปรีชาสามารถ อาจจะรอบรู้สรรพกิจราชการใหญ่่น้อย โดยพิศดารได้ทั่วไปทุกกระทรวงทุกกรม สมควรเป็นคนมีภูมิรู้ วิชากว้างขวาง แบบอย่างทางวังงานราชการหลายชนิด วิชาต่อติคมาจากบิดาอาจารย์ ได้สั่งสอนมาแต่ก่อนหลายสิ่งหลายอย่าง ทั้งรู้ทำทางราชการคล่องแคล่วไม่เสียรักเดียวเปรียบใคร สมควรจะยกย่องให้มีเกียรติยศใหญ่ได้”

มีพระบรมราชโองการดำทัก สรรเสริญความดีความงามในกาย ของพระศรีสุทนต์ (ทองเพ็ง) ตั้งนั้นแล้ว จึงโปรดเกล้าฯ เลื่อนตำแหน่งยศ

(เถา)

พระศรีสทเทพ (ทองเพ็ง) เป็นพระญาศรีสทเทพ (ทองเพ็ง) เมื่อปีกุนกำลัง
มีทัพศึกกัน กับเจ้าอนุวงศ์ยังจับกันอยู่นั้น พระญาศรีสทเทพ (ทองเพ็ง)
มีอายุได้ ๓๕ ปีถ้วน ควรจะสรเสริญยิ่งหนักหนา

พระราชทานที่บ้าน

ให้พระญาศรีสทเทพ (ทองเพ็ง) อยู่กว้างยาว

พระญาศรีสทเทพ (ทองเพ็ง) มารดาเป็นชนชาวรามัญแท้ ๆ จึงอยู่บ้าน
ริมเชิงสะพานมอญ เพราะมอญมีมากจึงสร้างสะพานมอญ ๆ จึงเรียกว่า
สะพานมอญ เพราะมอญอยู่ที่นี่มาก เหตุนี้ที่พวกรามัญนับถือกันว่า
เป็นญาติกันบ้างเป็นพวกพ้องเข้าเดียวกันบ้าง ข้างฝ่ายมารดาของท่านนี้
หากินมาทั้งครอบครัวทั้งบ้านเรือนอยู่ ริมบริเวณจังหวัดบ้านพระญาศรีสทเทพ
(ทองเพ็ง) มาก แล้วท่านพระญาศรีสทเทพ (ทองเพ็ง) จึงขอทรงพวก
รามัญเหล่านั้น ให้ ช่วยกันทำสะพานใหญ่ด้วยไม้ข้ามคลองหลอด ที่ริม
เชิงสะพานนั้นมีพวกบริวารรามัญ ปลุกสร้างบ้านเรือนอยู่เป็นหมู่ครอบครัว
มาก ใกล้สะพานนี้เป็นบ้านมอญหมู่ใหญ่มากมาย เพราะฉะนั้นพวกไทย
จึงร้องเรียกว่าสะพานมอญ ภายหลังสะพานมอญทำด้วยไม้ ก็กลายเป็น
สะพานสร้างก่ออิฐถือปูนไป ด้วยบ้านเมืองเจริญสมบูรณมากกว่าแต่ก่อน
ในจังหวัดบ้านนี้มีถนนใหญ่สองด้านมีคลองน้ำสองด้าน ในระหว่างอาเภอ
ถนนสองคลองทั้งสองด้านนั้น พระญาศรีสทเทพ (ทองเพ็ง) ได้ คั้งบ้านเรือน
อยู่ ในหมู่บริเวณนี้เป็นบ้านเรือนของท่าน กว้าง ๓ เส้น ๘ วา ยาว ๔ เส้น
๖ วา เป็นหมู่บ้านเดี่ยว ยังมีบ้านข้าราชการผู้อื่นอยู่ ใกล้เคียงกัน กับบ้าน

(ถ้ำ)

พระยาศรีสัตตเทพ (ทองเพ็ง) นั้นคือ บ้านพระอนุรักษโยธี ๑ บ้านหลวงนาย
มหาใจภักดี ๑ บ้านพระยาประภุชณรักษ์ ๑ บ้านพระยาศรีพิพัฒน์ ๑ บ้าน
พระยาราชสุภาวดี ๑ บ้านหลวงสวัสดิ์กันสะครี ๑ แต่บ้านใหญ่ ๆ ผู้มี
บรรดาศักดิ์สูงนั้น คือบ้านพระยาศรีพิพัฒน์ ๑ บ้านพระยาราชสุภาวดี ๑
บ้านพระยาประภุชณรักษ์ ๑ ๓ บ้านนี้ ไม่มีเจ้าของบ้านแล้วมีแก่บุตรหลานอยู่

หนึ่งครั้นเมื่อบังเกิดเพลิงไหม้ ใหญ่ ไหม้ ตั้งแต่วังกรมหมื่นสุนทรบัตย์ ๆ
ขึ้นพระชนม์ ในกองเพลิงนั้น พร้อมหม่อมเจ้าบุตรของท่าน ๒ องค์ ด้วย
แล้วเพลิงนั้นไหม้ลุกลามต่อมาข้ามคลองหลอด ไหม้บ้านพระยาศรีสัตตเทพ
(ทองเพ็ง) เพลิงติดไหม้ บ้านทั้ง ๖ บ้านที่อยู่ ใกล้ เคียงกัน กับหมู่
บ้านทั้ง ๖ บ้านที่อยู่ ใกล้ บ้านพระยาศรีสท ทัพนั้นด้วย เพลิงไหม้ ต่อไปใน
หมู่บ้านข้าราชการอื่น ๆ แต่บ้านเรือนราษฎรพลเมืองมากมายหลายร้อยบ้าน

ครั้นนั้นพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว จึ่งทรงพระกรุณาโปรด
เกล้าฯ พระราชทานที่ดินให้แก่บุตรหลานข้าราชการทั้ง ๖ บ้าน ที่ถูกเพลิง
ไหม้บ้านอยู่ใกล้ เคียงกัน กับบ้านพระยาศรีสัตตเทพ (ทองเพ็ง) นั้น บ้าน
ทั้ง ๖ บ้านนั้นพระราชทานให้แก่ พระยาศรีสัตตเทพ (ทองเพ็ง) ให้รวมเป็น
บ้านเดียวกัน เพราะฉะนั้นบ้านพระยาศรีสัตตเทพ (ทองเพ็ง) จึ่งใหญ่ โต
พอกับบริวารพวกพ้องของท่านอยู่ ได้มาก หากเกือบจะเท่าวังจ้าวได้

(ทา)

อภินิหารบุญญาธิการ

พระญาศรีสังเทพ (ทองเพ็ง) มีพิศดารวิถดลาร

อนึ่งพระญาศรีสังเทพ (ทองเพ็ง) ผู้นี้ มีความเพียรพยายามอุทิศสาหะ
ฝึกหัด เขียนอักษรไทยตัวบรรจงและตัววังดงามมาก เขียนเรียบร้อย
จนเขียนได้ในเวลากลางคี่ะมีก ๆ ก็เขียนงามจนเร็วคล้ายเมื่อเขียนเวลา
กลางวัน ทั้งนอนเขียนนั่งเขียนเดินได้ทุกอย่างพร้อมด้วย แลฝีมือปาก
กว้างแก่งที่อะบิถรในตราได้ค้อมก็ไพอเราะนำฟ้ง ทั้งด้อยกำลังนวนก็ควรที่จะ
สรเจริญว่าดีจริง ๆ ถ้อยคำกะทัดรัดกลมกล่อมสนิทสนม ไม่ยาวไม่สั้น
ไม่เย็นเยี่ยนจนเวียนกลับหน้าเป็นหลัง ทั้งเป็นที่ชอบผู้ ฟังผู้ อ่านมากด้วยกัน
แลเป็นผู้ชำนาญชำนาญการแต่งโคลง, ฉันท์, กาพย์, กลอนคี่พร้อม

เพราะเหตุที่มีวิชาดังกล่าวนั้น พระเบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้า
อยู่หัว จึงโปรดปรานมากมายหลายอย่างทางวิชาต่าง ๆ เป็นที่ทรงคุ่น
เคยชอบพระกรรมมาช้านาน จึงพระราชทานเครื่องราชอิศริยยศ มีถาด
หมาก, คนโทน้ำ, ทองคำเป็นต้น แล้วทรงเพิ่มเงินเบี้ยหวัดขึ้นอีกด้วย

ต้นเหตุมีภาษีไม้ซรวคักก

อนึ่งแต่ก่อนภาษีไม้ซรวคักกได้มีไม่ เปนแต่จะคั่งพระราชประสงค์
ไม้อะลักรักของจกชอใช้ ครั้นอยู่มากาลสมัยหนึ่งจึงต้องพระราชประสงค์
ไม้ซรวคักกโคก่า, ยาววา, ที่หระชื่อตามทีขายไม่ได้ ทั้งไม้ซรวคักกด้วยของ
หลวงในอู่ก็ไม่มีอย่างทีโคก่ายาววา ครั้นนั้นจึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ

(๓)

คำหรัสั่ง พระยาสมบัตยาริบาลเจ้ากรมพระคลังในขวา ให้จับซื้อหาไม้
ขรศักดิ์โตกว่ายาวความถวย พระยาสมบัตยาริบาลสั่งขุนยี่ศาลเจ้าพนักงาน
ไม้ขรศักดิ์ ให้จับซื้อไม้ขรศักดิ์ตามราคาคำหาของราษฎร ก็หาไม่ได้
ตลอดห้องน้ำทั่วไป เปนอันไม่สมพระบรมราชประสงค์

ครั้งนั้นพระยาศรีสหเทพ (ทองเพ็ง) จึงทำเรื่องราวทูตเกล้า ฯ ถวายขอ
ทำภาษีไม้ขรศักดิ์ ถ้ามีมะราชกิจที่จะต้องพระราชประสงค์ ไม้ขรศักดิ์
ทำบานซื้อซื้อฟ้าใบระกานาคสทั้งทางหงษ์จวนา ใช้ ในการวัดตพระราชวัง
ประการใดในไม้ ใหญ่โตเกินขนาดนั้น เจ้าภาษีจะทุตเกล้า ฯ ถวายเบ่ง ๆ
ไม่คิดราคาค่าไม้ขรศักดิ์เลย ถ้าเป็นไม้ขรศักดิ์ยอมต่ำกว่าขนาดมาแล้ว
ขุนยี่ศาลเจ้าพนักงานพระคลังในขวาก็ยังจับซื้อ ไม้ขรศักดิ์ในเจ้าภาษีที่ทั้ง
น้ำประกำราย แต่จะต้องซื้อราคาเพียงสองพิภตามอัตราเจ้าภาษี จึง
แม้ ไม้ขรศักดิ์จะรับราคาแต่ตรงราคาประการใด เจ้าภาษีจะคิดราคาขึ้นลงไม่
ได้เป้นอันขาด เจ้าภาษีต้องขายให้เจ้าพนักงานหลวง ราคาสองพิภค์เท่านั้น

ครั้งนั้นจึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้พระยาศรีสหเทพ (ทองเพ็ง)
เป้นอธิบดี สัตริธชาดในราชการภาษีไม้ขรศักดิ์กับผู้เดียว ให้ เป้นผู้เก็บ
เงินภาษีไม้ขรศักดิ์ส่งมา เข้าท้องพระคลังมหาสมบัติปีละ ๕๐๐ ชั่ง เงิน
ภาษีไม้ขรศักดิ์้นอกจากจำนวน ๕๐๐ ชั่งนั้น จะหาเหลือมากนักอย่าใด ๆ
ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ พระราชทานพระบรมราชานุญาตให้ พระยา
ศรีสหเทพ (ทองเพ็ง) ทั้งสิ้นเป็นผู้เดียว เป้นบำเหน็จบำนาญบำรุงกำลัง
ราชการ แห่งพระยาศรีสหเทพ (ทองเพ็ง) ๆ ได้ทุกปีตลอดชีวิต จึง

(ที่)

สร้างบ้านเรือนลงในที่พระราชทาน เปนตึกเปนแก่งจันมากกว่าเรือนไทย ๆ
การสร้างบ้านเรือนประมาณสี่เงิน ๑๕๐๐- ซึ่ง กับเครื่องแต่งเรือนประมาณ
๓๐๐๐ ซึ่ง (รวมเงิน ๒๕๐๐ ซึ่ง ครึ่งโน้นนั้นเท่ากับเงินครึ่งนี้ ๑๐๐๐๐ ซึ่ง)

พะญาศรีวิไลเทพ

(ทองเพ็ง)

บริจาทานการกุศลผดุงบุญต่าง ๆ

อนึ่งพะญาศรีวิไลเทพ (ทองเพ็ง) สร้างโรงถ้อยทานในบ้านท่านหลังหนึ่ง
นับว่าเป็นโรงธรรมทานการกุศลสำหรับ ภิกษุสามเณรศากยบาลที่ แล
ยากจวันฉัพพคนเจริญใจไว้ญาติ คนกำพร้าอนาถาหาที่พึ่งมิได้ จะได้ ไปมา
หาสูในโรงธรรมทาน ๆ นี้ มีเครื่องบริโภคอุปโภคพร้อมทุกอย่าง คืออาหาร
คาวหวานหมากพุดน้ำร้อนน้ำเย็นกินอาบเสีจ ทั้งมีแจกเงิน, ให้เบี้ยทอย,
ให้ผ้าถุงหมี่ต่าง ๆ ทุกวันพระเดือนละสี่ครั้งเต็มอดอดชีวิตรทำน แต่
การเลี้ยงอาหารเข้าเย็นกจวันนั้นมิ่ทุกวันเปนนิจ ทั้งแจกเบี้ยเปนทานด้วย
ทุกวันเปนนิจ แก่คนยากจนคนชชทานทั่วไป

อนึ่งถ้าภิกษุสงฆ์สามเณรูปใดขัดสน จะมาบิณฑบาตจับจ่ายทั้งสี่
หรือบิณฑบาตต่าง ๆ อย่างใดก็มิ มีเครื่องกระฤกัณฑ์และละหฤกัณฑ์เป็นคัม
สำหรับถวายภิกษุสามเณรเสมอทุกวันเปนนิจมิได้ขาด ทั้งมีเครื่องไทยทาน
สำหรับคฤหัสถ์ จะยังการบริโภคอุปโภคเมื่อเวลาขัดสนยากจน คน
อนาถาหาที่พึ่งมิได้มาขอให้ ไม่ขัดขวางทางปรารภณาทุกเวลาทุกวัน ๆ
มีคนมาขอไม่ใช่น้อยไม่ต่ำกว่าวันละร้อยคน ถ้าคนขอทานมาในโรงทานนั้น

(ที่)

แล้ว เมื่อเลี้ยงอาหารคาวหวานเสร็จ ถ้าผู้ใดกล่าววาจาไม่ดีคำไม่ดี
ไม่ได้ ก็ให้แต่อาหารบริโภคนั้นเป็นแล้วกัน ถ้าคนขอทานรับประทาน
ของหารเสร็จแล้ว กล่าวด้วยคำว่าคำดีคำไม่ดีตลอดไปจนถึงเสร็จแล้ว ก็แจก
เบี้ยให้คนละ ๖๐๐ เบี้ย (คือสองไพ) (เพราะในเวลาโน้นเบี้ย ๑๒๐๐ คือ
เพียง) ถ้าคนขอทานกล่าวคำดีคำไม่ดีตลอดแล้ว ก็แจกเบี้ยให้คนละ ๑๕๐๐ เบี้ย
(คือเพียงหนึ่ง) กระทำเช่นนี้ตลอดชีวิต พระญาศรีวัดเทพ (ทองเพ็ง)

ถ้าภิกษุสามเณรมาบิณฑบาตไม่ชดช้ก็มิได้กระทาน กล่าวคำว่าจะ
บิณฑบาตไปประดุจสังฆารณ์ อุโบสถวิหารการบุญเรือนร่วมถาน ตะพาน
ศาลาทุกที่เสนาสนะต่างๆ ในอารามใด ๆ นั้น พระญาศรีวัดเทพ (ทองเพ็ง)
ก็ถวายไป ตามความประสงค์ทุกอย่างไม่ขัดขวาง การที่จำหน่ายทรัพย์สิน
ในโรงทานนี้ คิดเป็นเงินปีหนึ่งรวมปีละ ๑๐๐ ชั่งบ้าง ปีละ ๗๕๐ ชั่งบ้าง
ปีละ ๒๐๐ ชั่งบ้าง ท่านกระทำของกุศลเช่นนี้ ด้วยที่นับว่ามีโรงพยาบาล
พิเศษ บังเกิดขึ้นเป็นครั้งคราวในกรุงเทพ ฯ

อิริยาบถประพฤติ

ของ

พระญาศรีวัดเทพ (ทองเพ็ง) ทำเป็นนิจกาด

อนึ่งพระญาศรีวัดเทพ (ทองเพ็ง) คำนวณแต่เช้าก่อนโม่งเช้าเสมอทุกวัน
คำนวณแล้วตั้งคักบาตรภิกษุสงฆ์สามเณรทุกวัน ถวายจัญหัดสุกruptะวัน ๆ
โคเท่าจีนน้ำพานรองกินในขนาดใหญ่ มีกับข้าวหนึ่งห่อของหวานหนึ่งห่อ
หมากหนึ่งห่อ ถวายทั่วทุกruptะวันละruptะวัน ๆ เป็นนิจ คักบาตร

(๕)

จนหมดรูป ถ้าวันพระหรือวันนักขัตฤกษ์พิเศษ คึกขากว้นละ ๓๕๐
หรือ ๒๐๐ รูปทุกคราว เว้นแต่ป่วยไข้เท่านั้น เวลาค่ำ ๒ ห่มท่านออกฟัง
เทศน์ ที่หอหนึ่งทุกวัน ครั้นพระสงฆ์ถึงฆราวาสเทศน์นาจนแล้ว ยังไม่ให้
ยะถาถัพพีให้นั่งรออยู่บนธรรมมาสน์ก่อน ขณะนั้นผู้ถือบาตรโรงทาน
มาอ่านเสนอของท่านว่าทั้งนี้ ~~ให้~~ “วันนี้ได้จ่ายเงินแต่เบี้ยกับผ้า ให้ท่าน
แก่คนจนมาของท่าน แลจ่ายสิ่งของต่าง ๆ ถวายแก่ภิกษุตามเถรด้วย เปน
จำนวนคนจรธอทานเท่านั้น ๆ พระสงฆ์สามเณรเท่านั้นรูป ๆ รวมวันนี้
พระสงฆ์เท่านั้น ๆ สามเณรเท่านั้น ๆ คนขอทานชายเท่านั้นหญิงเท่านั้น
รวมทั้งสิ้นเท่านั้น ๆ ครั้นอ่านรายงานจบแล้ว จึงอาราธนาพระเทศน์
ยะถาถัพพีอนุโมทนา ผลทานการกองกุศลของท่านบริจาคนาน วันหนึ่ง ๆ
ทุกวัน ๆ เปนเนื่องนิจกลอกชีวิตท่าน เครื่องกีดกันด้วยพระเทศน์สามวันยก
นั้นคือ เงินสามตำลึงจิวผืนหนึ่ง รูปเทียนอย่างละร้อยเล่ม หมายพล
ประจำกัณฑ์หนึ่งด้วย

พระญาศรีวัดเทพ

(ทองเพ็ง)

เลื่อนตำแหน่งยศเปนพระญาเพชรพิไชย

อยู่มาากครั้งหนึ่ง จึงพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระ
กรุณาโปรดเกล้าฯ ตั้งให้พระญาศรีวัดเทพ (ทองเพ็ง) ว่าที่พระญาเพชร
พิไชยที่จางวางกรมล้อมพระราชวัง พระราชทานให้ถือศักดินา ๕๐๐ ไว้
แล้วพระราชทานเครื่องราชอิสริยยศ พานหมากหลังเจ็ดคดเต็มไม้ สิบสอง
ทองคำ คนโทน้ำม้วนพานรองทองคำ กระโถนบัวหน้าหมากทองคำ ใต๊ะ

(๓)

เงินคาวหวานคู่ ๑ แะค่านตามตามธรรมเนียม อัฐมณทวีปฤทธา
ราชการรองเสนาบดี ถือกองตราสิงห์ดวง ๑ ดวงตราม้าดวง ๑ แล้วจึง
โปรฎเกล้า ฯ ให้เข้าในที่ประชุมเสนาบดีได้ด้วย

อนึ่งพระยาศรีสหเทพ (ทองเพ็ง) เมื่ออายุได้ ๔๐ ปี ท่านนึกว่า
เครื่องยศของหลวงนั้น ถ้าท่านถึงแก่กรรมลงเมื่อใด ก็จะต้องกินเชื้อทอง
พระคลังทอง ถ้าของหลวงที่ได้รับพระราชทานมานั้น ใช้สอยไปมีลัษัย
มาตั้งวังวาทายไปจะต้องใช้ ท่านจึงเก็บเครื่องยศของหลวงไว้ในตู้ ไม่ใช่
ท่านสร้างเลียนจำลองเครื่องยศทำใช้ใหม่ ถ้วนแต่เนื้อทองคำสุกเนื้อแปด
ทุกอย่างทั้งคัน กว๊วของหลวงเป็นทองคำเนื้ออ่อนมาก

มีใจทูลฟ้องพระยาศรีสหเทพ

(ทองเพ็ง)

หาว่าฉ้อทองคำของหลวงไว้ในบ้านของตนเอง

ครั้นอยู่มากาลสมัยหนึ่ง พระยาศรีสหเทพ (ทองเพ็ง) ว่าที่พระยา
เพชรพิไชย ท่านมีบัญชาสั่งให้สร้างโรงทองขึ้นในบ้านท่านโรงหนึ่ง จึง
ให้มีช่างทองหลายคนทำรูปพรรณ เป็นเครื่องทองคำ, เงิน, ถมกะทอง,
ต่าง ๆ หลายนอย่าง ทำเป็นรูปประพรรณไว้สำหรับให้ตอบแทน จ้าว
ประเทศราชใหญ่น้อยดาวเดชมรเป็นต้น แดทว่าสำหรับถมพกราวด้วยเจ้า
เมืองกรมการ บรรดาหัวเมืองขึ้นในกรมมหาดไทย ที่มีใจงรักภักดีนำ
สิ่งของมาให้ท่าน ๆ ต้องมีสิ่งของตอบแทนบ้างตามสมควร

(๓)

พะญาศรีสทเทพ

(ทองเพ็ง)

ไต่ว่าที่สมุหนายกชั่วคราวหนึ่ง

อนึ่งครั้งเมื่อท่านเจ้าพระยาบดินทรเดชา (สิง) ที่สมุหนายก เปนแม่ทัพออกไปรบกับญวนเมืองเขมรถึง ๑๔ ปีนั้น ราชการในกรมมหาดไทยไม่มีอธิบดีผู้สำเร็จราชการ จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พะญาศรีสทเทพ (ทองเพ็ง) ว่าราชการแทน เจ้าพระยาบดินทรเดชา (สิง) ดิถีราชการในกรมมหาดไทย ต้องนับว่าท่านพะญาศรีสทเทพ (ทองเพ็ง) ได้เป็นผู้รั้งว่าที่แทนท่านอรรคมหาเสนาบดี ที่สมุหนายกในกรมมหาดไทย ในครั้งนั้น ๆ พะญาศรีสทเทพจึงมีอำนาจใหญ่ในกรมมหาดไทย รัชกาลที่ ๓ กรุงเทพมหานคร

พะญาศรีสทเทพ

(ทองเพ็ง)

ถูกฟ้องว่าฉ้อทองคำด้วยหลวง

อนึ่งหัวเมืองขึ้นในกรมมหาดไทยหลายเมือง ได้นำเนื้อทองคำบ่อแลทองคำทราย ในหัวเมืองฝ่ายเหนือลงมาส่งด้วยหลวง ส่งต่อพะญาศรีสทเทพ (ทองเพ็ง) ที่บ้านท่าน ๆ จึงมีคำสั่งให้เจ้าพนักงานนำทองคำด้วยเข้าไปส่งยังเจ้าพนักงานกรมพระคลังทองหลวงเสมอ ๆ ภายหลังพะญาราช

(เท)

มนตรี (ภู) จากวงมหาดเล็ก แต่ได้เป็นอธิบดีกรมพระคลังมหาสมบัติ
กรมพระคลังท้องคลังทั้งสองกรม ทั้งเป็นข้าหลวงเดิมอันสนิทในพระบาท
สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระยาราชมนตรี (ภู) เป็นผู้บาทพทางกัน กับ
พระยาศรีสหเทพ (ทองเพ็ง) มาช้านานหลายปีแล้ว เพราะว่านั้นพระยา
ราชมนตรี (ภู) จึงกราบบังคมทูลพระกรุณาว่า พระยาศรีสหเทพ (ทองเพ็ง)
รับทองคำด้วยของหลวง ไว้ในบ้านชานานจึงนำมาส่งพระคลังหลวง จะ
ขอตรวจดูของบาญชีด้วยทองคำรายแถมทองคำก้อน ที่หัวเมืองต่างๆ ขึ้นใน
กรมมหาดไทยนำมาส่งไว้นั้นก็ไม่ได้ตรวจบาญชีเลย

ครั้นนั้นพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เมื่อได้ทรงทราบใตฝ่าละอองธุลี
พระบาทตามคำฟ้องแล้ว จึงมีพระบรมราชโองการพระราชนาน พระ
บรมราชโองการว่าดังนี้ “บรรดาหัวเมืองขึ้นในกรมมหาดไทยนั้น
ได้นำทองคำรายแถมทองคำก้อน ตามบ่อแร่ที่หัวเมืองมาส่งด้วยของหลวง
แต่พวกหัวเมืองนำทองคำมาส่งที่บ้านเจ้าศัณห์ ก็มีผู้ตั้งไต่ถามเจ้าศรีเกียกกัน
เนื้อทองคำ ด้วยหลวงไว้ที่บ้านของเจ้าศรีบ่าง แม้หากว่าถ้าเจ้าศรีเรา
จะแบ่งปัน เนื้อทองคำด้วยของข้าไว้ที่บ้านเราบ้าง อย่างคำฟ้องนั้นจริง
ตามคำฟ้องของโจทก์สมถ้อยคำมักกล่าวหาแล้ว ข้าเห็นว่าเจ้าศรีเราคงจะ
ไม่เอาทองคำของข้าไปใช้สอยที่ไหนเลย เราคงจะทำของรูปพรรณให้แก่
ถูกของข้าบ้างให้แก่ถูกของเราบ้าง ถูกเจ้าศรีมีมากนักยอเท่าไรก็คนก็เหมือน
ลูกของข้าด้วยกัน เหมือนกับเรือตมอยู่ในหนอง ทองคำจะหายสูญไป
ข้างไหน ข้ากับเจ้าศรีไม่ต้องมีความวิตกทุกข์ร้อนอะไรเลย ”

เมื่อมีพระบรมราชโองการเช่นนั้นแล้ว พระยาศรีสหเทพ (ทองเพ็ง) จึง
ทูลเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทว่า ข้าพเจ้าพนักงานให้นำทองคำด้วยของหลวง

(แทะ)

ไปส่งยังกรมพระคลังท้องเสมอกทุกคราวผู้นำมาส่งด้วย ไม่ให้กักค้างไว้ ใน
บ้านคนช้านานเหมือนแต่ก่อน แต่ของค่าตามหัวเมืองที่ส่งมาเป็นของกำนัน
ในส่วนขอพระญาศรีสัตตเทพ (ทองเพ็ญ) เองนั้น มีหนึ่งมากมายเหลือใช้สอย
เก็บสะสมไว้ ได้มาก ๆ แล้ว จึงถวายพระเจ้าวสุทวารเจดีย์ทั่วกันทุกพระองค์
เป็นของส่วนของท่านได้รับของกำนันต่างหาก นอกจากทองคำด้วยของหลวง
ถ้าพระเจ้าวสุทวารเจดีย์ใดได้เสด็จมาเยี่ยมเยือน ถึงบ้านพระญาศรีสัตตเทพ
(ทองเพ็ญ) ๆ ก็ถวายทองคำถวายให้ทรงกำด้วยพระหัตถ์เต็มกำ ทำ
อย่างนี้เสมอทุกพระองค์ ที่เสด็จมาเยี่ยมเยือนท่าน ถ้าข้าราชการผู้ใดไปมา
หาท่านถึงบ้าน ด้วยที่ท่านชอบพอสนิทสนมใช้สอยมาก ท่านก็ให้ทองคำ
ถวายหยิบเอาด้วยนิ้วมือสามนิ้ว

พระญาศรีสัตตเทพ

(ทองเพ็ญ)

สร้างท้องพระโรงถวายพระเจ้าวสุทวารเจดีย์

อนึ่งพระเจ้าวสุทวารเจดีย์ชายพระองค์ใด ทรงพระเจริญไวยวัฒนา
การสมควร จะออกจากพระบรมมหาราชวังได้แล้วนั้น จึงพระบาทสมเด็จพระ
เจ้าอยู่หัวทรงกะไว้ว่า จะสร้างวังพระราชทานแก่พระเจ้าวสุทวารเจดีย์
องค์นั้น ๆ พระญาศรีสัตตเทพ (ทองเพ็ญ) จึงได้บริจาคทรัพย์สมบัติของตน
ไปก่อสร้างท้องพระโรงแต่กำหนดใหญ่่น้อย ถวายพระเจ้าวสุทวารเจดีย์ที่ระบอ
จตุรพักตรพิมาน พระองค์ ส่วนพระเจ้าวสุทวารเจดีย์เจ้าหญิงเมื่อได้กันแล้ว

(ใ)

พระญาศรีสทเทพ (ทองเพ็ญ) จึงจัดเครื่องคำหนัก พร้อมทุกสิ่งทุกอย่าง
ต่าง ๆ ราคา ๒๕ ชั่ง ถวาย ทุก ๆ พระองค์ฝ่ายในทูกคำหนักจัดไม่เว้น
ส่วนเจ้าจอมอยู่ณพระสนม บรรดาที่ได้รับพระราชทานหีบหมากทองคำนั้น
พระญาศรีสทเทพ (ทองเพ็ญ) ก็ทำหีบหมากทองคำ เลียนจำลองของหลวง
ให้เจ้าจอมอยู่ณพระสนมทุกคน ไม่เว้นสักคนเดียวที่เป็นพระสนมเอกโท

พระญาศรีสทเทพ

(ทองเพ็ญ)

สร้างวัดชินทวารามในคลองบางกอกใหญ่

พระญาศรีสทเทพ (ทองเพ็ญ) มีความศรัทธาเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา
จึงบริจาคทรัพย์สมบัติของตน สร้างวัดบางยี่เรือนอกในคลองบางกอกใหญ่
กระทำการก่อสร้างพระอุโบสถแลวิหาร การบุญเวียนศาลาใหญ่น้อยพระ
เจดีย์แปดพระปรางค์ ทั้งเสนาสนะกุฏิใหญ่น้อยสร่วมถนาคะพานบ่อโพงโรงคอง
ก่อถนนหนทางในวัดนอกวัดเรียบร้อย ก่อกำแพงลงเขื่อนนำวัดทำหอไตร
หอรบวัง หล่อพระพุทธรูปก่อพระสถูปพระเจดีย์ ปดุกันพระศรีมหาโพธิ์
ให้ร่มนิโรธ ภายในวัดปลูกด้วยศิลามาจากเมืองจีน ทำเสาช้าง ๑ เสา
ม้า ๑ แทนเสาชิงชี้นำวัดสองเสา เสาหนึ่งโดยสูง ๑๕ วา กับ ๒ ศอก กับ
๕ นิ้วมีกำหนด สร้างวัดเสร็จแล้วจึงจัดซื้อที่ดิน มีต้นไม้ต่าง ๆ
อย่างก็มีราคาแพง ๘ ชนิด ช่วยถ่ายทาสชายหญิง ๒๐ ครว เป็นข้าพระ
โยมส่งชั่งถวายไว้ในพระอารามนี้ มีสำหรับที่จะได้เป็นกำลังแก่วัดนี้ต่อไป

(๒)

การบริจาคทรัพย์สินสมบัติที่ได้สร้างไว้ รวมเบ็ดเสร็จทั้งสิ้นเป็นเงิน
ตรา ๒๒๖๖ ซึ่ง ๑๗ คำถึง ๒ บาท (ตามบัญชีที่มีรายการนั้น)

(ในเวลาโน้นของถูกถูกจ้างคนทำงานถูก จึงสิ้นเงินแค่สองพันสองร้อย
หกสิบหกซึ่งสิบเจ็ดคำถึงถึง ถ้าปะเป็นเวลาในปี ร.ศ. ๑๒๔ นี้ ของแพง
ถูกจ้างแพงคงสิ้นเงินต้องหมื่นซึ่งเศษ)

ครั้นทำวัดบางยี่เรือนนอกเสร็จแล้ว จึงนำข้อความที่คนสร้างวัดนั้น ขึ้น
กราบบังคมทูลพระกรุณา จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานนามว่าวัดนั้น
 “วัดอินทาราม” (แปลว่าวัดของขุนนางผู้ใหญ่สร้าง)

ภายหลังพระยาศรีสหเทพ (ทองเพ็ง) ได้ก่อสร้างการบุญเรียนต่ออิฐ
มีระเบียงรอบรวม ๕ ห้อง ทำศาลาคต ๔ มุมการบุญเรียน ก่อกำแพงแก้ว
ล้อมรอบการบุญเรียน การก่อสร้างการบุญเรียนที่ว่ามานี้ ทำตรงที่วัด
เครือวัลย์ ในคลองมอญ เป็นการอุทิศส่วนบุญส่งไปให้แก่ ท่านเจ้าพระยา
อภัยภูธร (น้อย) เป็นผู้ มีคุณมาก่อน ด้วยวัดเครือวัลย์เป็นวัดของบุตร
เจ้าพระยาอภัยภูธร (น้อย) สร้างไว้ก่อนแล้ว

ครั้นทำวัดอินทารามเสร็จแล้ว แด่ทำการบุญเรียนวัดเครือวัลย์แล้ว
จึงได้ มีการฉลองวัดอินทาราม กับการบุญเรียนวัดเครือวัลย์ พร้อม
กันทีเดียวในครั้งนั้น การฉลองวัดครั้งนี้สิ้นเงิน ๒๕๒ ซึ่ง ๑๖ คำถึง ๒ บาท
รวมทั้งทำบุญให้ทานและการเดินด้วย แด่ก็สร้างพระไตรปิฎกธรรมจนทุก
กัมภีร์ มีการฉลองที่บ้านท่านเป็นการใหญ่ มีเลี้ยงพระสงฆ์ ที่วัดมณฑิโย
วันละ ๕๐๐ รูป ๓ วัน ๑๕๐๐ รูป ถวายข้าวกระตังถึงฆทานวันละ ๕๐๐ รูป สาม
วัน ๑๕๐๐ รูป ถวายสงฆ์องค์ละเงินรูปละคำถึง รวมเงิน ๒๐๐๐ บาท
ทั้งไทยทานด้วยเงิน ๓๐๐๐๐ บาท มีการทำบุญแต่มีการเล่นต่าง ๆ สมโภช

(โท)

๓ วัน ๓ คืน เสรีจันต์เจ้าเชิญพระคัมภีร์พระไตรปิฎก ประดิษฐานในตู้ไม้เขียน
ลายทองรดน้ำแล้วตั้งในเรือกัณหา มีเรือกระบวนแห่ ไปส่งในวัดอิศนาราม
ตามความศรัทธา สำหรับให้ภิกษุสงฆ์สามเณรเล่าเรียน พระปริยัติธรรม
ตามพระบาทพุทธศาสนา ส่วนเงินสร้างพระไตรปิฎกธรรมถาวรฉลองด้วย
รวมกันเข้าเป็นเงินตรา ๕๐๐ ชั่งถ้วน (กัณหาญชีรายละเขี้ยวไม่ได้พบด้วย)

วิวาหะมงคล

แต่งงานการขันหมากบุตรชายใหญ่

พระญาติศรีสหเทพ

(ทองเพ็ง)

ในบ้านเรือนของพระญาติศรีสหเทพ (ทองเพ็ง) มีหญิงสาวใช้การงานต่างๆ
๖๐ คนเศษ บั้นเวรกันให้รับใช้เป็นพนักงานในหน้าที่ต่าง ๆ กัน รวมคน
ข้าวไพร่ทนายคนใช้งานการต่างๆ บรรดาอยู่ในบ้านนอกบ้านรอบขอบบริเวณ
นั้น รวมกันชายหญิงทั้งสิ้น ๒๐๐๐ คนเศษๆ นี้ อยู่ในบ่บเกี่ยวข้องเป็น
บ่าวทาสญาติของ บุตรภรรยาวงศ์ญาติของพระญาติศรีสหเทพ (ทองเพ็ง)
ทั้งสิ้น คนต้องพันคนนี้มีภารบริโภคาอาหารของพระญาติศรีสหเทพ (ทองเพ็ง) ๆ
ต้องใช้จ่ายข้าวสูกข้าวสารข้าวเปลือกให้คนเหล่านี้รับประทาน เดือนหนึ่งเป็น
ข้าวเปลือก ๓๗ เกวียน เกวียนหนึ่ง ๘๐ สัตย์ ๆ หนึ่ง ๒๕ ทนาน ๆ หนึ่ง
๘๓๐ หีบมือ มียุ้งฉางนับทุกข้าวเปลือกด้วยหลายตำบล นางข้าวเปลือก
นั้นกระดางใหญ่โต มีที่บางจากแถบบางเตยแถวพระโขนงตำโรง บางกระบี่
แถบแถบเป็นต้นหลายตำบล ยังหัวเมืองต้องส่งด้วยข้าวเปลือกอีกก็มีมาก

(เทา)

โดยบุญญาริการอภินิหารของท่าน พระญาศรีสทเทพ (ทองเพ็ง) เปี่ยมเต็ม
บริบูรณ์ด้วยเบญจลักษณะ & ประการ

อยู่มากาลวันหนึ่งจึงพระญาศรีสทเทพ (ทองเพ็ง) แต่งผู้เฒ่าผู้แก่ให้ ไป
สู่ขอท่านท้าวพิชัย บุตรีหลวงอินทรโกษา (ทองคำ) วงศ์ตระกูลจันทเก่าแก่
ไปสู่ขอท่านท้าวพิชัยเพื่อจะได้มาเป็นภรรยานายไชยจรรค (เพ็ง) บุตรชายใหญ่
ศิรสมัยของพระญาศรีสทเทพ (ทองเพ็ง) ๆ ได้ค้นคัมภีร์กำหนดวันการงาน
วิชาหมงคล ความธรรมเนียมการแต่งงานหมากกันอย่างโบราณ กองทุนกัน
ฝ่ายละ ๓๐ ชั่ง, สิ้นสอ ๕ ชั่ง ผ้าไหม ๓๐ ตำรับ กับเรือนหอขนาดใหญ่
ฝากระดาน & หลัง หลังคามุงจากบันไดก่อด้วยอิฐถือปูน ตามเรือนผู้มี
บรรดาศักดิ์ในสมัยนั้น แต่ให้ให้ดูขบ่ปลูกเรือนหอ & หลังวันเดียวจนสำเร็จ
เสร็จกิจไม่คิดขัด เพราะพระญาศรีสทเทพ (ทองเพ็ง) มีพาศนาบุญญาริการ
อภินิหารเปี่ยมเต็มบริบูรณ์ (การกองทุนกัน ๓๐ ชั่งครั้งโน้นเท่า ๓๐๐ ชั่งครั้งนี้)

หนึ่งนายไชยจรรค (เพ็ง) อยู่กินกับท่านท้าวพิชัยภรรยา จนอายุสมควรเจริญ
ได้ ๒๒ ปีมีตามารดาจัดการบวชให้ นายไชยจรรค (เพ็ง) บวชคณะภูกวัก
สงฆ์ ได้พรรษาหนึ่งจึงลาสิกขาบทออกมาเป็นฆราวาส เข้ารับราชการ
หน้าที่กรมมหาดเล็กตำแหน่งเดิม

หนึ่งพระญาศรีสทเทพ (ทองเพ็ง) บิดา ได้แต่งงานจ้มนอินทราผด
(ไผ่) บุตรคนเล็ก กับท่านท้าวพิชัยบุตรีภรรยาหลวงพระญามหาเทพ (ปาน)
บ้านนำวัดดาวตึงฆารามบางยี่ขันกรุงเทพ ฯ หนึ่งบุตรสะใภ้ของพระญาศรีสทเทพ
(ทองเพ็ง) มีสองคน ชื่อท่านท้าวพิชัยทั้งสองสะใภ้ด้วยกัน คือนายไชยจรรค
(เพ็ง) มีภรรยาชื่อท่านท้าวพิชัย ๆ นี้ เป็นบุตรหลวงอินทรโกษา (ทองคำ)
จ้มนอินทราผด (ไผ่) มีภรรยาชื่อท่านท้าวพิชัย ๆ เป็นบุตรพระญามหาเทพ (ปาน)

(ทำ)

วงศ์ตระกูลท่านทวีปย์บุตรสะไก

พระญาศรีสทเทพ

(ทองเพ็ญ)

อนึ่งท่านทวีปย์ภรรยานายไชยขรรค์ (เพ็ง) นั้น ท่านทวีปย์เป็น
บุตรหัวดวงอินทรโกษา (ทองคำ) ๆ ผู้นี้ ที่ว่าเป็นบุตรท่านพระครูพิราม
(บุญเกิด) ๆ ผู้นี้ ที่ว่าเป็นบุตรพระญาพิไชยรัตนฤทธิ์ (บุญเมือง) ๆ ผู้นี้
เป็นบุตรท่านผู้หญิงรุ่งภรรยาหลวงเจ้าพะญาอินทราภัย (บุญมี) ๆ เป็นที่
สมุหนายกอรรคมหาเสนาบดีกรมมหาดไทย ในพระเจ้าตากกรุงธนบุรีศรี
อยุธยา เมื่อเวลาพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกย์ ยังดำรง
ตำแหน่งยศเป็นที่เจ้าพระยาจักรีศรี ที่สมุหนายกกรุงธนบุรีศรีอยุธยา แล้ว
ท่านเลื่อนที่จากจักรีศรี ไปเป็นสมเด็จพระญาณมหากระษัตริย์ศึก ครั้นนั้น
พระเจ้าตากจึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ตั้งเจ้าพะญาอินทราภัย (บุญมี)
ให้เป็นที่สมุหนายก แทนที่สมเด็จพระญาณมหากระษัตริย์ศึก เจ้าพะญา
อินทราภัย (บุญมี) ผู้นี้ เป็นพี่ชายร่วมบิดามารดาเดียวกัน กับเจ้าพะญา
มหาโกษาธิบดีที่พระคลัง (บุญมา) อธิบดีกรมท่าในแผ่นดินพระเจ้าตาก
(สิน) กรุงธนบุรีศรีอยุธยามานาน

ท่านเจ้าพะญาอินทราภัย (บุญมี) กับท่านเจ้าพะญาพระคลัง (บุญมา)
ท่านทั้งสองนี้ เป็นบุตรภรรยาหลวงของท่านเจ้าพะญามราช (น้า) บ้าน
ประจวบ ในแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวท้ายสระกรุงศรีอยุธยา
ท่านเจ้าพะญามราช (น้า) ผู้นี้เป็นพี่ชาย ร่วม บิดามารดา เดียวกันมา

(ทะ)

กับเจ้าพระยาพระคลัง (เดิม) บ้านประจวบ ในแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระ
เจ้าอยู่หัวบรมโกศ รัชกาลที่ ๑

อนึ่งท่านเจ้าพระยาอมราช (ฉ่ำ) บ้านประจวบนั้น ท่านมีบุตรชายสม
ควรจะบวชชื่อ ให้เป็นเกียรติยศแก่สงฆ์ท่านนั้นคือ บุตรคนใหญ่ชื่อนาย
บุญมี บุตรคนน้อยชื่อนายบุญมา ในเวลากรุงศรีอยุธยาโน้นนั้น คน
เป็นอันมากร้องเรียกกันว่าคังนี้ “หม่อมบุญมีศักดิ์กระวาท” “หม่อม
บุญมาดอกสร้อย” ด้วยท่านทั้งสองนี้มีฝีมือปากเป็นนักแต่ง ร้องศักระวาท
ไพเราะยิ่งนักหาผู้สู้ยากนัก ในสมัยโบราณถ้าบุตรผู้ใดมีบรรดาศักดิ์สูงนั้น
เขาร้องเรียกกันว่าหม่อมเหมือนเรียกว่าคุณ ครั้นถึงแผ่นดินพระเจ้าตาก
กรุงธนบุรี นายบุญมีศักดิ์กระวาทได้เป็นเจ้าพระยาอินทราภัยที่สมุหนายก นาย
บุญมาดอกสร้อยได้เป็นเจ้าพระยามหาโกษาธิบดีที่พระคลัง เสนาบดีจตุสดมภ์
กรมท่าว่าราชการต่างประเทศ

อนึ่งท่านเจ้าพระยาอินทราภัย (บุญมีศักดิ์กระวาท) มีบุตรชายชื่อพระยา
พิไชยรัตนฤทธิ (บุญเนื่อง) ๆ มีบุตรชื่อพระครูพิวาม (บุญเกิด) ๆ มีบุตรชื่อ
หลวงอินทรโกษา (ทองคำ) ๆ มีบุตรชื่อท่านทรัพย์เป็นบุตรภรรยาหลวง
ท่านทรัพย์ได้เป็นภรรยาแต่งงานกันกับนายไชยบรรค (พั่ง) บุตรท่านผู้หนึ่ง
น้อยมารดา แลท่านพระศรีสทเทพ (ทองเพ็ง) เป็นบิดา นายไชยบรรค
(พั่ง) ได้เป็นที่พระศรีสทเทพ พระศรีสทเทพ (พั่ง) มีบุตรชื่อหลวงจินดา
รักษ์ (จัน) ๆ ได้ภรรยาหลวงชื่อท่านทรัพย์เป็นบุตรพระยาบำเรอภักดิ์ (คิด)
หลวงจินดารักษ์ (จัน) สามิท่านทรัพย์ภรรยา มีบุตรชายชื่อพระนิกรกิติการ
(ก๊ก) ผู้ว่าราชการเมืองพิจิตร

(นา)
พระญาศรี สหเทพ
(ทองเพ็ง)

ไต่ว่าราชการแทนที่เสนาบดี
กรมเกษตราธิการ

อนึ่งพระญาศรี สหเทพ (ทองเพ็ง) ท่านได้ปฏิบัติประพฤติกตเป็นคน
เรียบร้อย ทำราชการสนองพระเดชพระคุณพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มี
ความชอบต่อราชการแผ่นดินในพระองค์ ด้วย เพราะฉนั้นจึงทรงพระกรุณา
โปรดเกล้าฯ พระราชทานพระราชดำริห์และพระราชประสงค์ทรงมอบหมาย
ว่าราชการในกรมเกษตราธิการ (กรมนา) ให้พระญาศรี สหเทพ (ทองเพ็ง)
ไต่ว่ากล่าวบังคับบัญชาที่ซัดในราชการ แทนเจ้าพระญาพลเทพเสนาบดี
กรมเกษตราธิการด้วย เพราะที่เจ้าพระญาพลเทพว่างเปล่าไม่มีตัว ครั้นนั้น
ท่านพระญาศรี สหเทพ (ทองเพ็ง) ได้รับราชการสนองพระเดชพระคุณ ๓๐ อย่าง
คือ เป็นผู้รั้งแทนที่สมุหนายกกรมมหาดไทย ๓ เป็นผู้แทนที่เสนาบดีกรมนา ๓
เทียบที่มณฑลจางวาทกรมธัมมพระราชวัง ๓ เป็นอธิบดีกรมช่างทอง ๓ เป็น
อธิบดีกรมช่างสิบหมู่ ๓ เป็นอธิบดีกรมช่างสนะ ๓ เป็นผู้ดูแลตรวจตรา
การสวนกาฬพฤกษ์ ๓ แลเป็นผู้ช่วยชี้แจงแนะนำ ในการปลูกเกาะถั่ว
ราชมาศย์ ๓ แลเป็นผู้ช่วยติเตียนในการก่อสร้างสถานต่าง ๆ ของหลวง
ทั่วไปในการวัดแดพระเมรุแดพระที่นั่งต่าง ๆ ๓ เป็นผู้ช่วยทำแบบตัวอย่างปลูก
สร้างสถานทุกแห่ง ช่วยราชการกรมทหารในแนะนำพระญาราชสงครามด้วย ๓
กับเป็นผู้ได้รับพระบรมราชานุญาต เข้าในที่ประชุมปลุกเสกอาราธนา
สนาบดีได้ ด้วย เป็นหัวหน้าให้อัฐมณฑลมี ๘ คน ทั้งท่านด้วย ท่าน

(นิ)

เป็นผู้ช่วยเรียงคำปกครองราชการแผ่นดินถวาย ถ้ามีราชการจรเกิดขึ้นด้วย
เรื่องความอาชญาแผ่นดินร้ายแรง ท่านก็เปนอธิบดีค้นรับสั่งมาชำระความ
ตามศาลรับสั่งพิเศษทั่วไปทุกศาลเปนตุลาการพิเศษ จนเป็นผู้เรียงคำตัดสิน
ชี้ขาด ในราชการถ้อยความศาลรับสั่งทั่วไปถวาย ทรงเห็นชอบตาม
ความเห็นของท่านมากทุกเรื่อง

พระบรมราชานุญาต
พระราชทานให้กับท่านพระญาศรีตเทพ
(ทองเพ็ง)
ให้พักราชการไม่ต้องเข้าเฝ้า

อนึ่งครั้งเมื่อพระญาศรีตเทพ (ทองเพ็ง) มีชนมายุคัมชะราลงมาก
บัดนั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระ
ราชทานพระบรมราชานุญาตไม่ต้องเข้าเฝ้า วันละสองเวลาเข้าเฝ้าในท้อง
พระโรงเหมือนแต่ก่อน ที่เคยเข้ามาเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทเปนนิจ เว้น
เสียถ้ามีกิจธุระสำคัญอันใดโตใหญ่ หรือมีน้ำใจสวามิภักดิ์จะใคร่เข้ามาเฝ้า
ทูลละอองธุลีพระบาทบ้างบางสมัย จึงให้เข้ามาเฝ้าพระกรุณาข้างน่าก็ได้ หรือ
จะอยากเข้าเฝ้าด้วยเหตุสำคัญอันเป็นข้อลับโดยเร็ว ก็ให้บอกท้าวหนงเฒ่าแก่
ชาวแม่เจ้าทนายเรือน ที่ประคองนามราชกิจ (ประคองคำ) เจ้าพนักงาน
ฝ่ายในจะได้แนะนำพาเข้าไปเฝ้า ทูลละอองธุลีพระบาทบนชานพัก พระที่นั่ง
ไพศาลทักษิณพระราชมนเทียรฝ่ายใน ถ้าไม่ทรงสบายไม่ได้เสด็จออกชั้น
ข้าง แต่ไม่ได้เสด็จลงทรงประทับชานพัก แห่งพระที่นั่งไพศาลทักษิณนั้นแล้ว

(นี้)

ก็จะทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานโอกาส ให้พระยาศรีสัตตเทพ (ทองเพ็ง) ขึ้นไปเล่าได้ ในพระราชสมณเฑียรที่ทรงประทับแรมที่พระบันทมได้ ด้วยทรงพระมหากรุณาพระราชทานอภัยเหมือนเช่นเจ้าพระยาอภัยราชา (บ๊อม) เอกอัครมเหศวรเสนาบดีในรัชกาลที่กรุงเพทฯ มีบาเจ้าพระยาบดินทรเดชา (สิง)

ทรงนมพระบรมราชโองการคำหรีดสั่ง พระยามหาอำมาตย์ (บ๊อม) ให้เป็นผู้ช่วยราชการ รองพระยาศรีสัตตเทพ (ทองเพ็ง) ในกรมมหาดไทย ถ้ามีกิจราชการแปลกปลาดจรรมาอย่างใดให้เจ้าพนักงานกรมมหาดไทยนำเสนอ คือ พระยามหาอำมาตย์ (บ๊อม) ก่อนจงทุกเรื่องทุกรายทั่วไป ถ้าพระยามหาอำมาตย์ (บ๊อม) เห็นว่าเป็นแต่การเล็กน้อย ก็ให้พระยามหาอำมาตย์ (บ๊อม) จัดการตั้งไปเองก็ได้ เพราะเป็นผู้แทนพระยาศรีสัตตเทพ (ทองเพ็ง) ๆ เป็นผู้แทนอัครมเหศวรเสนาบดีที่สมุหนายก เมื่อพระยามหาอำมาตย์ (บ๊อม) เห็นว่าเป็นราชการสำคัญ เห็นเป็นการเหลือสติปัญญาแลอำนาจตนจะทำไปไม่ตลอดได้ ก็ให้พระยามหาอำมาตย์ (บ๊อม) นำข้อราชการสำคัญ อันนั้นไปเสนอต่อพระยาศรีสัตตเทพ (ทองเพ็ง) ผู้ว่าที่สมุหนายกอัครมเหศวรเสนาบดีโดยเร็วเทอญ ทั้งโปรดเกล้าฯ ให้พระยามหาอำมาตย์ (บ๊อม) ไปรับบัญชาต่อพระยาศรีสัตตเทพ (ทองเพ็ง) ทุกวันในเวลาเช้า ๆ

ครั้งนั้นทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ คำหรีดสั่ง พระยาประจักษ์พริบาล ปลัดทูลฉลองกรมเกษตราธิการ ให้ไปคอยรับบัญชาต่อพระยาศรีสัตตเทพ (ทองเพ็ง) ผู้ว่าที่แทนเจ้าพระยาพดเทพเสนาบดีกรมเกษตราธิการไปตั้งราชการในกรมมาทุกวัน สรรพราชการในกรมานั้น พระยาประจักษ์พริบาลจัดการเองไม่ได้ ต้องนำมาเสนอแด่รับบัญชาต่อ พระยาศรีสัตตเทพ (ทองเพ็ง) ก่อนทั้งสิ้น การจ่ายเงินแลรับเงินในกรมมหาดไทยแต่ในกรมมา ต้อง

(นี้)

ประทับตราพระญาศรีสัตตเทพ (ทองเพ็ญ) ก่อนทั้งสิ้น จึงจะรับแต่งตั้งกันได้ ใน
ทางราชการกรมใหญ่ทั้งสองกรม ด้วยดวงตราพระราชสีห์น้อยแดงดวงตรา
กรมนา อยู่ในเล่มมือพระญาศรีสัตตเทพ (ทองเพ็ญ) ถ้อยทั้งสองดวง

พระบรมราชหัตถเลขา

(ไทยแถม)

โดยพระบรมราชโองการเป็นพระวรวงศ์เธอรั้ง
ในรัชกาลที่ ๓ กรุงเพ็จ ฯ

(อันหนึ่งขอมีคำอธิบายอย่างพยาน ที่มีหลักฐานว่าดังนี้ :- “ซึ่งพระ
บาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว มีพระบรมราชโองการพระราชทานพระบรม
ราชานุญาต มอบราชการหลายตำแหน่งให้แก่ท่านพระญาศรีสัตตเทพ (ทองเพ็ญ)
ได้ว่ากล่าว บังคับบัญชาสิทธิขาดในราชการ ๓๐ อย่าง ครั้นที่ได้กล่าว
มาข้างบนนั้นทุกประการ ใช้แต่เท่านั้นเมื่อไรแล้วยังทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ
ให้พระจำวัดอุยหาเธอพระองค์เจ้าวรวงศ์เธอ (คือกรมหมื่นอุดมรัตนารักษ์)
เป็นผู้เขียนพระอักษร พระบรมราชกระแสคำหัตถ์สั่งมอบราชการ ให้แก่
ท่านพระญาศรีสัตตเทพ (ทองเพ็ญ) เป็นกรรมสิทธิขาดราชการหลายอย่าง
ทั้งพระราชทานพระบรมราชานุญาต ไม่ต้องเข้ามาเฝ้าทุกวัน ๆ ละสองเวลา
เหมือนแต่ก่อน ถ้ามีธุระสำคัญก็ให้เข้ามาเฝ้าข้างหน้าข้างในก็ได้ ตาม
แต่ใจจะปรารถนาโดยเวลาต้องการสมควร พระอักษรพระบรมราชกระแส
รั้งครั้งนั้น พระจำวัดอุยหาเธอพระองค์เจ้าวรวงศ์เธอเป็นผู้ทรงเขียน แล้ว
ประทับพระราชดิญงกร ๓ ดวง คือความหาโองการ ๑ ความหาอุยหาโถม ๑

(๕)

ตราบุศบก ๑ (คือตราไอยราพต) ได้ตราตามดวงนั้น มีพระบรมราชหัตถ์
เลขา ทรงเขียนเพิ่มเติมในท้ายพระบรมราชกระแส พระราชดำหริ์ว่า
ดังนี้ “ข้าไว้ใจแก่เจ้าศรี เสมอมีอริราชของข้าเองทีเดียว ข้าขอ
ให้เจ้าจำเริญจำเริญเถิด”

ข้อความอย่างเช่นนี้ มีในพระบรมราชหัตถ์เลขา เปนพระอักษรไทย
แต่เท่านั้น ต่อท้ายพระอักษรไทยลงไปถึงลายพระราชหัตถ์เลขา เปนอักษร
ขอมอีก ๕ องค์ว่าดังนี้ “นะ, โม, พุท, ธา, ยะ,”

พระบรมราชหัตถ์เลขา พระอักษรไทยแลขอมนั้น ม้วนลงไว้ใน
กลั๊งข้าง มีถุงผ้ากำมะหยี่สีม่วงหุ้มกลั๊ง มีไหมทองดูลับคั่นผูกปากถุง
แล้วพระราชทานให้ท้าววรจันทร์ (อ๋ม) (บุตรเจ้าพระญาณรัตนวิเศษ (กุน)
ที่สมุหนายก) เปนผู้เชิญลงพระบรมราชหัตถ์เลขา ออกมาพระราชทาน
ให้แก่ พระญาณศรีสหเทพ (ทองเพ็ง) ในน่านของท่าน

พะญาศรีสหเทพ

(ทองเพ็ง)

ป่วยไข้ มีอาการหนักจะไม่รอด

ครั้นอยู่มากาลครั้งหนึ่ง จึงพะญาศรีสหเทพ (ทองเพ็ง) มีช.มายุศม์
ได้ ๕๒ ปี ก็มีความชราทุพพลภาพร่างกายสังขารชุกโซม จึงป่วยเปนโรค
ชราภาพมาช้านาน มีอาการชุกบ้างทุเบาบ้าง จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ
พระราชทานหมอยาจะหมอนวดผู้มั่งมีบรรดาศักดิ์ ให้ไปประจำพิทักษ์รักษาพยาบาล

(น)

มาดเป็นนิจกาด จึงไปรวมเกล้า ๆ คำหรีดตั้ง นายสุจินดา (พุ่ม) มหาด
เล็กหุ้มแพร ให้ไปประจำอยู่ที่บ้านพระญาติสหเทพ (ทองเพ็ง) เพื่อจะ
ได้จดหมายทำรายงานอากรบ่วยใช้ นำมากราบบังคมทูลพระกรุณาต่อ
ทุกวัน แล้วไปรวมเกล้า ๆ ให้จ่มั่นสมุหพิमान (แพ) ไปผดักเปลี่ยนกัน
กับนายสุจินดา (พุ่ม) เพื่อจะได้ผดักเปลี่ยนกันทำรายงานอากรที่บ่วยใช้
เข้ามาทูลเกล้า ๆ กรายถวายบังคมพระกรุณาต่อเวลา เวลาเช้าจ่มั่นสมุห
พิमान (แพ) เวลาค่ำนายสุจินดา (พุ่ม) ครั้งนั้นทรงพระกรุณาไปรวมเกล้า ๆ
ให้พระเจ้าวรวงศ์เธอทั้งฝ่ายหน้าฝ่ายใน เสด็จไปเยี่ยมเยือนอากรบ่วยใช้ ถึงบ้าน
พระญาติสหเทพ (ทองเพ็ง) เนื่อง ๆ เมื่อเวลาเสด็จออกขุนนางมี พระบรม
ราชโองการ คำหรีดถามพระราชวงศานุวงศ์แต่ท่านเสนาบดี ข้าราชการ
รู้ดีพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าฯ ว่าผู้ใดไปเยี่ยมเยือนบ่วยใช้
พระญาติสหเทพบ้างหรือไม่ ? ครั้งนั้นเจ้าขุนนางต่าง ๆ จึงพากัน
มาเยี่ยมเยือนความบ่วยใช้ พระญาติสหเทพ (ทองเพ็ง) ถึงบ้านทั้งกลาง
วันแกลงกลางคืน จะกะเดื่อนานมิได้ ทั้งไปแถมมากมายนัยด้วยกัน

ครั้งนั้นนายไชยบรรพ์ (เพ็ง) บุตรผู้ใหญ่ จึงได้ตั้งโรงครัวถวาย
หมากบู่หรือน้ำร้อนน้ำชา ถวายพระสงฆ์สามเณรแก่เจ้าขุนนางพ่อค้า
พลเรือน ที่ไปมาเยี่ยมเยือนอากรบ่วยใช้ไว้ว่าเคื่อนเศษ

ครั้งนั้นทรงพระกรุณาไปรวมเกล้า ๆ พระราชทานไตรพระ ๓๐ ไตรกับไตร
ผ้า ๓๐ ไตร ให้พระเจ้าวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าเฉลิมวงศ์ นำไตร ๔๐ ไตรไป
พระราชทาน พระญาติสหเทพ (ทองเพ็ง) ให้ทำบุญทานตาเห็นเป็น
บุญเขตร ครั้งนั้นพระเจ้าวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าเฉลิมวงศ์ตรัสจากแก่พระญา
ศรีสหเทพ (ทองเพ็ง) ว่าดังนี้ “ถ้าไตร ๔๐ ไตรนี้ฉันเกล้า

(๙)

ฉันกระหม่อมทรงจบบรรพการที่ดั่งแล้วทรงพระอิริยาฎาว่า เกษะผลอันถึงนี้
ที่ท่านได้ทำบุญร่วมกันกับเจ้าคุณ ขอให้กุศลถาวรตาในชาติหน้า ทรง
ขอให้เจ้าคุณมาเกิดรวมชาติ เป็นพระราชนุตรของท่านเกิด ”

เมื่อพระญาศรีดีเทพ (ทองเพ็ง) ได้ฟังรับสั่ง พระเจ้าวรวงศาเธอพระ
องค์เจ้าเฉลิมวงศ์ ทรงเถาตัวนั้นเสร็จสิ้นทุกประการแล้ว จึงสั่งให้ทนาย
ไปอาราธนา พระราชาคณะพระครูถานานุกรม ในวัดราชโอรสมา ๔๐ รูป
แล้วให้รั้งถึงสุกตเป็น ถวายไตรหดวงทั้ง ๔๐ ไตรในทันทีวันเดียวกันนั้นเอง
ด้วยวัดราชโอรสนั้นเป็นวัดของ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงสร้างไว้
แต่พระองค์ยังทรงกรมอยู่นั้น

พระญาศรีดีเทพ

(ทองเพ็ง)

ทำพินัยกรรมแบ่งบ้านทรัพย์สินมรดก

แจกบุตรหลานญาติ

ครั้นพระญาศรีดีเทพ (ทองเพ็ง) บวชใช้หนักถึง จึงตั้งนายไชยจรงค์
(เพ็ง) บุตรผู้ใหญ่ ให้ไปเชิญลูกขุนคณะศาลาในมาพร้อมกัน เชิญ
ให้มาทำพินัยกรรมนั่งณห้องในบ้านท่าน ลูกขุนคณะศาลาในมีท่านเสนาบดี
๕ คือ ท่านเจ้าพระยาพระคลัง (ดิศ) ๑ ท่านเจ้าพระยาอมรราช (บุญนาค) ๑
ลูกขุนคณะศาลาหลวง ๔ นั่นคือ พระมหาราชครูปโรหิต ๑ พระราชครูพิเชฐ ๑
พระครูพิริย ๑ ขุนหอดวงพระไกรสิทธิ์ ๑ พระเกษม ๑ รวมกันเป็น

(เน)

องค์พิณัยกรรม ๖ ท่าน ทำพิณัยกรรมแบ่งปันทรัพย์สินมรดก แจกบุตรหลาน
ญาติเสร็จแล้ว ตามสมควรที่ในสมัยโน้นนั้น ท่านผู้นี้เป็นมหาเศรษฐี
ไทย ๆ ในกรุงสยามได้ผู้หนึ่งมีทรัพย์สินอันชั่งเศษ

ครั้งนั้นบุตรชายหญิงของพระญาติเทพ (ทองเพ็ง) ที่ถึงอนิจกรรม
เสียก่อนบิดาช่วยกันรวมบุตร ๕๔ คน บุตรที่เหลืออยู่เมื่อบิดาช่วยกันคือ
บุตรทำผู้หญิงน้อยภรรยาหลวงเหลืออยู่ ๓ คน บุตรชายหญิงที่เกิดด้วย
อนุภรรยาจึงเหลืออยู่ ๔๑ คน รวมบุตรทั้งสิ้นที่เหลืออยู่ ๔๔ คน ๆ นั้น
เป็นผู้ที่ได้รับทรัพย์สินมรดกแบ่งปันกัน ตามสมควรกับพิณัยกรรม ๆ นั้น เป็น
เงินสด ๆ อยู่ในถุงนำมากองไว้ ในท่ามกลางที่ประชุมทำพิณัยกรรม เป็น
จำนวนเงินตราสด ๆ ๑๐๐๐ ชั่ง (พันชั่ง) เงินทำศพแต่ทำการซ่อมแซมวัด
อินทราราม มีอยู่ต่างหากนอกจากทำพิณัยกรรม ๕๐๐ ชั่ง เงินสำหรับทูล
เกล้า ๆ ถวายหลวง ช่วยราชการบ้านเมืองแผ่นดิน ๕๐๐ ชั่ง รวมเงินตรา
สด ๆ มีปรากฏอยู่ในบ้าน ๒๐๐๐ ชั่ง

ยังมีรายละเอียดเพิ่มเติมนอกพิณัยกรรม ให้แก่บุตรภรรยาหลวงที่เหลือ
อยู่ ๓ คนนั้นคือ จันน้ำจอกถอยพานรองทองคำขนาดใหญ่คนละตำรับ ๆ หนึ่ง
ทองคำมีน้ำหนักตำรับละ ๒ ชั่ง ๑๐ ตำลึง จันน้ำล้างหน้าพานรองทองคำ
ขนาดเล็กคนละตำรับ ตำรับหนึ่งหนักทองคำชั่งหนึ่งทั้ง ๓ ตำรับ แหวน
ทองคำประดับเพชรเม็ดพลอยดีต่าง ๆ คนละหีบ ๆ หนึ่งมีแหวนกึ่งหาทราบ
ไม่ ทราบแต่ว่าราคาแหวนหีบหนึ่ง ๓๐๐ ชั่งแหวน ๓ หีบราคาเงิน ๓๐๐ ชั่ง
ยังมีเงินอยู่อีก ๕๐๐ ชั่ง เป็นเงินส่วนนอกจากพิณัยกรรม ทูลเกล้า ๆ ถวาย
ให้ทรงบูรณะปฏิสังขรณ์ พระพุทธรูป ๓๐๐ ชั่ง วัดพระศรีรัตนศาสดา
ราม ๓๐๐ ชั่ง ช่วยซ่อมแซมซ่อมสิ่งเสื่อสมบัติ ๓๐๐ ชั่ง ส่วนไม่บริศักดิ์ยังมีอยู่ที่

(แน)

เป็นไม้ใหญ่โตกว่าผากว่าพิภต ๕๐๐ ต้น เป็นไม้ยาว ๖-๗ วาโต ๓๐ กำ
ขึ้นไป มีไม้ค้ำบริสุทฐ์ที่มีโพรงทั้ง ๕๐๐ ต้น ถวายพระบาทสมเด็จพระ
เจ้าอยู่หัว ตามแต่จะทรงใช้การต่าง ๆ ในการวัดผลการพระราชวัง

อนึ่งวิญญานกะทพย์ และวิญญานกะทพย์ นอกจากทพย์ส้ม
บัตินจำนวนพันยกรมนี้ นั้น ก็ยกให้แก่นายไชยขรรค์ (พึ่ง) บุตรชายใหญ่
ทั้งสิ้น ครั้นนั้นผ้าไตรขาวยังไม่ได้ ย้อมสีเหลือง มีอยู่พร้อม ๓๐๐๐ ไตร
บาตรยามบิณฑบาตกันที มีพร้อมเป็นเครื่องตั้งเค็ด ๓๐๐๐ ตำรับ ตำหรับ
ทำบุญในการศพของท่าน ๆ สร้างตระเตรียมไว้แต่ยังมีชีวิตอยู่นั้นแล้ว

พะญาศรีลหเทพ

(ทองเพ็ง)

ถึงแก่กรรมล่วงชนม์ชีพ

ท่านพะญาศรีลหเทพ (ทองเพ็ง) บ่วยใช้ระรามาช้านานก็ถึงแก่กรรม
เวลาเช้า ๕ โมงกับ ๘ บาทณวันอังคารเดือนหกแรมสิบสี่ค่ำ ปีมะเสงส์ลบศ
ศกจุฬศักราช ๑๒๐๗ ปี เป็นปีที่ ๒๒ ในรัชกาลที่ ๓ กรุงเทพ ฯ บ่วยรัง
เรือรามาช้านานประมาณเกือบปี จึงถึงแก่กรรมอายุศม์ท่านได้ ๕๓ ปี ท่าน
เกิดเมื่อณวันพฤหัสบดีเดือน ๔ ขึ้น ๑๑ ค่ำ ปีมดฺขเบญจศกจุฬศักราช ๑๑๕๕ ปี
เป็นปีที่ ๑๒ ในรัชกาลที่ ๑ กรุงเทพมหานคร แต่เป็นข้าราชการมาได้สอง
แผ่นดิน คือรัชกาลที่ ๒ แลรัชกาลที่ ๓

(ใน)

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานเครื่องศพนั้นคือ ทองคำมีต้นาศพ ๑ ทรงทองคำมีรูปเทียนดอกไม้ให้ศพถือ ๑ คตอมพอกพันโหมศเทศ มี^๕เกี้ยวทองคำตัวรวมศัวัระศพ ๑ เลือครุยดำรดทองแดงต้องปักถายนุ่งศพดำริบ ๑ ผ้าน่านเทศสีชาวม้วนห่อศพ ๑ โภษ^๖รุ^๗ไม่^๘ดิบต้องถายกุดัน บั้นด้วยการกบึกทองคำปดิว ๑ ชั้นแว่นฟ้ารองโภษ^๖รุ^๗สองชั้น ๑ นิตรเบญจาตีพิมพ์ ๕ ชั้น ๔ คัน ๑ นิตรกำมะลอ ๓ ชั้น ๔ คัน ๑ รวมนิตร ๗ คันตั้งดั้มโภษ^๖รุ^๗ มีเครื่องประโคม แทรงอน ๑ แทรฝรั่ง ๒ จำปี ๑ จากตอง ๑ กลองชนะเขี้ยว ๑๒ คู่ ๑ แลสิ่งของพระราชทานบังสุกุลนั้นคือ ไทรวัว ๓๐ ไทรวัวชาวเทศ ๕๐ พับ กับเงินตราปราสาท ๕๐๐ เพื่อ ^๕พระราชทานพระสงฆ์สดุดพระอภิธรรม ทั้งถาดวันแฉกถาดคันตอดคปดงศพ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานเครื่องศพพระญาศรีสทเทพ (ทองเพ็ง) คร^๕งนี้ เสมอเท่ากันกับศพเจ้าพระญาแสนาคิ

อนึ่งในวันทีพระญาศรีสทเทพ (ทองเพ็ง) ถึงแก่กรรมนั้นม^๕พระราชดำหริคว่า จะเสด็จพระราชดำเนินไปพระราชทานน้ำอาบศพ เพราะฉะนั้นเจ้าพนักงานจึงได้กระเตรียมทีจะเสด็จ ทั้งจัดการที่บ้านรับรองเสด็จโดยประณีตยิ่งนัก ครั้นเวลาบ่ายมีหมายสั่งกลับว่าไม่เสด็จ โดยเหตุที่ม^๕พระราชดำหริคว่าดังนี้ “ข้าต้งใจไว้จะโปรคน้ำศพเจ้าศรี ด้วยมือของข้าเองเปนการจากกันในคราวนี้ ครั้นเวลาจวนจะไปข้าไม่สามารดจะไปได้ เพราะไม่เอยากเห็นหน้าตาเจ้าศรีที่ตาย ด้วยข้ามีความอาไยระฤกถึงเจ้าศรีเหลือกำลังทีข้าจะต้งสิดิสมปะด^๖ไว้ ไม่ได้ ถ้าข้าฉันไปคุศพเจ้าศรีแล้วน^๕ากถว^๖ติระของข้าจะเป็นตมจับทำร้ายแก่ร่างกายข้า ให้ถึงซึ่งความลำบากยากยิ่งหนัก เพราะฉะนั้นจึงไม่ได้ ไป ด้วยความอาไยระฤกถึงเจ้าศรียิ่งนัก”

(ใน)

จึงไปรูดเกล้า ๆ ให้พระเจ้าวรวงศ์เธอทั้งฝ่ายหน้าฝ่ายใน เสด็จไปประทาน
น้ำอาบศพหลายพระองค์ แลครั้งนั้นทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ดำรัสสั่ง
พระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว แต่ยังเป็นสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวยาเธอ
เจ้าฟ้ากรมขุนอิศเรศรังสรรค์ ซึ่งมีพระเกียรติยศใหญ่ยิ่ง กว่าพระราช
วงศานวงศ์ ทั้งปวงในสมัยนั้น โปรดเกล้าฯ ให้ท่านเป็นผู้แทน พระบาท
สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ท่านเสด็จไปประทานน้ำอาบศพ แลทรงสรวม
ตลกอมพอกที่ศีรษะศพด้วย

ครั้งนั้นนายไชยขรรค์ (เพ็ง) บุตรผู้ใหญ่ จักดาบ ๓๐ เล่มฝึกแตก้าม
หุ้มทองคำลงยาราชาวดี ๓ หุ้มทองคำ ๓ หุ้มนาก ๓ หุ้มถมตะทอง
๓ หุ้มเงิน ๓ รวมเป็นดาบ ๕ คู่ จักหอกฝึกหุ้มทองคำ, นาก, ถมตะ
ทอง, เงิน, อย่างละคู่รวม ๔ คู่ จักง้าวฝึกค้ำหุ้มทองคำ, นาก, ถมตะทอง,
เงิน, อย่างละคู่รวม ๔ คู่ จักทวนมีภูษาจามรีฝึกแตก้ามหุ้ม ทองคำ, นาก,
ถมตะทอง, เงิน, อย่างละคู่รวม ๔ คู่ สิ่งของอาวุธ ทั้งพระญาติสนิทเทพ
(ทองเพ็ง) ได้สร้างไว้ตั้งใจสำหรับจะนำไปทูลเกล้าฯ ถวาย พระบาท
สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว แต่ยังหาทุนจะได้ถวายไม่ ก็พลึงแก่กรรมเสียก่อน
การที่จะถวาย เพราะเหตุฉะนั้นนายไชยขรรค์ (เพ็ง) จึงนำอาวุธต่าง ๆ
ตามที่บิดาทำไว้นั้น ไปทูลเกล้าฯ ถวายพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ๆ มี
พระบรมราชโองการดำรัสว่าดังนี้ “เครื่องอาวุธขึ้นที่อายพึงเอามา
ให้ข้า ๆ จะรับไว้ ให้เป็นเกียรติยศแก่เจ้าศรี มีสืบต่อไปในแผ่นดินไทยภายหน้า”

(ใน)

พระราชทานเพลิงศพ

พระยาศรีสหเทพ

(ทองเพ็ง)

ครั้นณวันเสาร์เดือนสิบสองขึ้นเก้าค่ำในบั้นมรณสักขีนั้นเอง เจ้าพนักงานเชิญโกศพระยาศรีสหเทพ (ทองเพ็ง) ตั้งสู่เรือหะณุมารอาษา มีเรือกระบวนแห่ต่าง ๆ อย่างการศพเสนานต์ ไปเข้าเมรุในวัดสุวรรณาราม บางกอกน้อย มีการบำเพ็ญทานและการเล่นต่าง ๆ ตามธรรมเนียมอย่าง ศพใหญ่ ๕ วัน ๕ คืน แต่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จพระราช ดำเนิรในวันชักศพเวลาเช้าวัน ๑ แล้วจึงเสด็จพระราชดำเนินพระราชทานเพลิง เวลาบ่ายอีกวัน ๑ ทรงเรือพระที่นั่งกราบโดยทางชลมารคทั้งสองวัน การ ทำศพพระยาศรีสหเทพ (ทองเพ็ง) ตั้งแต่ถึงแก่กรรม จนตลอดการปลงศพ เสรีเงินขึ้นเงินตรา ๕๐๐ ชั่งเศษ

ครั้นทำการศพพระยาศรีสหเทพ (ทองเพ็ง) เสร็จแล้ว ย่นมากาลสมัย หนึ่งจึงพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ตั้งนาย ไชยวรวัช (เพ็ง) บุตรผู้ใหญ่ในพระยาศรีสหเทพ (ทองเพ็ง) ให้เป็น ที่พระศรีสหเทพปลัดบาญชีกรมมหาดไทย แต่ยังมีชนมายุคัมได้ ๒๖ ปีเศษ

แล้วโปรดเกล้าฯ ให้นายแย้มราชินิกุล บุตรพระยาศรีพิพัฒน์ รัตนราช โกษาธิบดี (ทัต) ซึ่งเป็นบุตรเขยพระยาศรีสหเทพ (ทองเพ็ง) เป็นที่ นายไชยวรวัชมหาดเล็ก หุ้มแพร เปนมหาดเล็กถวายงานตรวจราชการ หนังสือ บอกกรมมหาดไทยแทนที่นายไชยวรวัช (เพ็ง) พักกรยา (นายไชยวรวัช (แย้ม) นั้น คือพระยาवरพงศ์พิพัฒน์ ในรัชกาลที่ ๔ กรุงรัตนโกสินทร์)

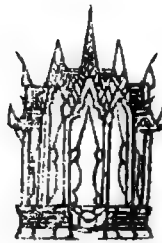
(เนา)

พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว

SOM DET PHRA NANG KLOW CHOW YU HUA
HIS MAJESTY THE SUPREME KING OF SIAM
N° 3. BANGKOK

(๓)

พระบรมราชปจณาปัญหา
พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว
ในรัชกาลที่ ๓ กรุงเทพฯ

หนึ่งเมื่อเวลาพระเจ้าอยู่หัวทรงครองราชย์เป็นพระบรมราชูปถัมภ์
เกิดโรคภัย เป็นกรรมหนักอันบรรดาแพทย์ ๆ สืบพระชนม์ถึงครั้งนั้น สม
เด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระโศกเศร้ามาก จึงทรงพระราชนิพนธ์เป็นพระ
บรมราชปจณาปัญหานี้หนึ่ง จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทาน
พระบรมราชปจณาปัญหาให้นายเลขาอาณัติมหาดเล็กหุ้มแพร (ชื่อบุญรอด)
(คือเจ้าพระยาวิเศษดินทร (บุญรอด) บุตรเจ้าพระยาวิเศษดินทร (โต)
ที่มุนหายก) โปรดเกล้าฯ ให้นายเลขาอาณัติ (บุญรอด) เชิญพระ
บรมราชปจณาไปพระราชทาน แต่พระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมหมื่นนุชิตชิโนรส
อธิบดีสงฆ์ในวัดพระเชตุพน ครั้งนั้นกรมหมื่นนุชิตชิโนรส เชิญพระ
บรมราชปจณาไปครั้ง ในพระอุโบสถวัดพระเชตุพนแล้ว รับสั่งให้ประชุม
พระราชาคณะเถรานุเถระ ๖๐ รูป พร้อมกันในพระอุโบสถวัดพระเชตุพนเวลา

เพนแล้ว กรมหมื่นนฤธิ์ไชยโรตเป็นประธานในคณะสงฆ์ จึงอ่านพระบรม
ราชโองคามัญญหามิไฉนความว่าดังนี้คือ :-

“พระโศภิตระกะระโก อระระโศภิตมาลัมพุทฺธัสสะ” (อย่างนี้ ๓ คน)
พุทฺธังสระณังกัจฉามิ, ชัมมังสระณังกัจฉามิ, สัมมังสระณังกัจฉามิ,
ทุคฺคิยัมปิพุทฺธังสระณังกัจฉามิ, ทุคฺคิยัมปิชัมมังสระณังกัจฉามิ, ทุคฺคิยัมปิ
สัมมังสระณังกัจฉามิ, ตะคฺคิยัมปิพุทฺธังสระณังกัจฉามิ, ตะคฺคิยัมปิสัม
มังสระณังกัจฉามิ, ตะคฺคิยัมปิสัมมังสระณังกัจฉามิ,

ข้าพระพุทธเจ้าทั้งหลาย โยม บัณฑิตผู้ประเสริฐ โยมเป็น
ผู้ชักนำศรัทธา ของอะเนกสาธุชน ในพระบวรพุทธศาสนา บารมี
ของโยมจึงแก่กล้าเป็นพระมหากษัตริย์ ได้ทำนุบำรุงพระบวรพุทธศาสนา
แลสมณะพราหมณ์นาจารีอาณาประชาราษฎร ชนนิกร ให้สโมสรสันนิ
บาตประสมกัน บำเพ็ญกองการกุศลผลทานรักษาศีล พังพระธรรม
เทศนาแด่จำแนกทาน กองการกุศลผลบุญนั้นบรรดาให้มหาชนอยู่เย็นเป็น
สุขสำราญ บ้านเมืองปราศจากศึกสงคราม นรชนมีความเกษมสุขทุกที
ราตรี บัดนี้โยมได้ตั้งเครื่องสักการบูชา มายังสิ่งศักดิ์สิทธิ์ท่ามกลาง
ในระหว่างพระภิกษุสงฆ์ทั้งหลาย โยมมีความมุ่งหมายขอถวายอภิวันท์อันสูงสุด
มีจิตเจตนาขอถวายนมัสการบูชาด้วยเบญจางคประดิษฐ์เคารพหัว มายังพระ
พุทธ, พระธรรม, พระสงฆ์, องค์พระรัตนไตรยวิคุณอยู่ดีเรกอเนกคุณ
ข้าแต่พระพุทธเจ้าทั้งปวง โยมขอมีปณิธานมา ยัง พระผู้เป็น
เจ้าทั้งหลายทั้งปวงว่า โดยบารมีของโยมแก่กล้าสามารถอาจได้เป็น เอก
อรรคมหาราชาราช อิศราธิปัตย์ในสยามพิภพ แคว้นแคว้นเขตรแดน
ไทยไพศาลโสภณ เป็นพระบรมมหาราชบรมราชธานีกรุงศรีอยุธยา

(บา)

โยมมีเบญจมะพระตะ คำถึง ๕ ประการคือ (๑) มีบ่อแก้ว (๒) มี
ช้างแก้ว (๓) มีนางแก้ว (๔) มีขุนพลแก้ว (๕) มีขุนคลังแก้ว
(๑) ที่โยมว่ามีบ่อแก้วนั้นคืออัยภู่ (อธิบายว่าพระญารามนตรีหรือภู่)

(๒) ที่โยมว่ามีช้างแก้วนั้นคือพระยาช้างเผือกของบุ๋นแลบคาเถของโยมเอง
(คือพระเทพคุณสร ๑ พระยาเสวตคนคุณสร ๑ พระยานงกลกรพงศ์ ๑)

(๓) ที่โยมว่ามีนางแก้วนั้นคือโยมมีพระราชธิดาพระองค์ ๑ ทรงพระ
นามว่า พระเจ้าอุบลเทวพระองค์เจ้าวิภาตกรรมพินันธยศวสุดาเทพย์ เป็นพระ
นवरราชบิษริดาเสนาหาชนะกณตรของพระราชธิดา

(๔) ที่โยมว่ามีขุนพลแก้วนั้นคือ พีบดินทรเคราแม่ทัพผู้บังคับพระ
ราชอาณาเขตประเทศสยาม

(๕) ที่โยมว่ามีขุนคลังแก้วนั้นคือ เจ้าศรีทองเพ็ง

บัดนี้นางแก้วกับขุนคลังแก้ว ก็มาต้องดื่มน้ำเบญจระวนษ์ สังขารไปสู่
ปรโลกย์ แต่พระชนม์ธิดายศม์ยังน้อย ยังบิณฑมควรจะต้องกระทำ
กาตกริยาตายนี้แต่ทั้งต้องคน ยังเหลืออยู่ก็แต่บ่อแก้วคืออัยภู่ กับขุน
พลแก้วคือพีบดินทรเท่านั้น เป็นที่เปลี่ยวเปล่าเศร้าใจของโยมยิ่งนักหนา หรือว่า
โยมจะมีพระอรุณศกกรรมอยู่ข้างประการใด ? ในบุเรชาตินี้ข้างก่อนข้าง
จึงได้มาตามทันในประจวบนี้ชาตินี้ โยมจึงมีวิถีกิจงานวิฤตกิจขาดงไสย์ ใน
ความชื่อนี้ขึ้นมามากที่เสมอ ๆ โยมขอความกรุณาจิตระคือพระผู้เป็นเจ้า
ทั้งหลาย ได้โปรดก่อนเจ้าข้า เจ้าประคุณ ช่วยกันพระกัมภีร์พระบาท
พระไภรมีฎก จงพิจารณาให้ต้องแท่นนอนก่อนเถิด โปรดชี้แจงแสดงเหตุ
เลศกันปดายให้ โยมทราบ สันธิตความคามที่วิมุกกิจงานนั้นเทอญ”

(๒)

สังฆะพจน์

ตอบพระบรมราชปจฉาปัญหา

ฝ่ายพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมหมื่นนุชิตชิโนรส มหาประธานาธิบดีแห่ง
หมู่สังฆบริษัท พร้อมด้วยพระราชาคณะพระเถรานุเถระทั้งหลาย จึงได้แต่ง
คำวิสัชนาถวายพระพรตอบ พระบรมราชปจฉาปัญหาวาดังนี้คือ :-

“ อาตมะภาพพระเถรานุเถระ ขอพระราชทานพระบรมราชวโรกาส
ถวายพระพรเจริญพระราชมงคลวัตรดีดี พืชมณเฑียรคุณพระชนม์สุขทุกประการ
จงมีแต่สมเด็จพระบรมมหาราชพิตรพระราชสมภารเจ้า ผู้ทรงพระอนันตคุณ
ธรรมมหาประเสริฐ อาตมะภาพทั้งหลายได้ค้นพระคัมภีร์พระบาลี ทรง
พิจารณาทั่วทุกพระสูตรทุกอังกา ทั้งพิจารณาโดยอรรถโดยนัยอธิบาย อรรถ
โดยคานนวิสัยบ้าง จักย ฤศลาและอะฤศลาละการกรรมมัง โดยบุพเพสันนิวาส
แต่ปรากฏนั้นว่าดังนี้คือ :-

บุพเพกรรมอะฤศลอันใดจะได้มีใน สมเด็จพระบรมมหาราชพิตร พระ
ราชสมภารเจ้านั้นเป็นอันว่าหาบมิได้ พระองค์ ก็ยังทรงบริสุทธิ์ดำรงคงอยู่
ในพระกุศลสุจริตธรรมแท้ แต่พระราชบิดาพระองค์หนึ่ง ซึ่ง สิ้นพระชนม์
ไปแล้วนั้น กับเสวยกามาทย์ราชบริพารผู้หนึ่งถึงแก่กรรมด้วย ท่านทั้ง
สองนี้ที่สิ้นชนม์ชีพนี้ เป็นนิจโดยปัจจัยอะฤศลกรรมปาณาติบาต ติดเนื่อง
มาแต่ในอดีตชาติบุเรพปางก่อน จึงได้ สิ้นพระชนม์ถึงแก่กรรม ถ่วง
ชนม์ชีพไปแต่ในชนมายุคมีน้อยๆ ก่อน สมเด็จพระบรมมหาราชพิตรพระราช
สมภารเจ้า ๆ นี้เมื่อภินิหารพระบารมีประคองถึง สมเด็จพระพิชิตมารโมลีศรี

(๒)

สรรเพชญ์พระพุทธเจ้า ๆ นั้นแต่พระองค์ท่านก็มี พระบาทสมเด็จพระเจ้า
ซึ่งเป็นสมเด็จพระพุทธเจ้า ๑ แล้วพระสารีบุตรมหาเถระเจ้า ซึ่งเป็น
อรหันตพระพุทธเจ้า ๑ พระผู้เป็นเจ้าพระอรหันตทั้งสองพระองค์นี้
ก็เสด็จดับขันธเข้าสู่พระนิพพาน ล่วงลับพระชนมายุคัม ไปก่อน สมเด็จพระ
พระบรมศาสดาจารย์ ผู้ทรงพระญาณหยั่งถึงเป็นมิ่งขวัญ สมมุติพุทธวง
กูรพระผู้ทรงพระภาคย์เจ้า พระอรรถกถาจารย์มาลิกะ อธิการที่พระพุทธ
ชินโรตัส แล้วพระอรหันตพระพุทธเจ้า ทำลายเบญจขันธ์เข้าสู่พระนิพพาน
ก่อน สมเด็จพระพุทธองค์ผู้ทรงพระภาคย์เจ้าฉันใด ก็คล้ายกันกับอาการ
ที่พระราชาธิราช แดมาตยานุมนครีที่สนิทแห่ง สมเด็จพระบรมบพิตรพระ
ราชสัณการเจ้า ท่านทั้งสองต้องชนม์ชีพไปสู่ปรโลกก่อน สมเด็จพระบรม
ธรรมิกะมหาราชาธิราชเจ้าฉันใด ก็ย่อมเป็นเวรนานเวรระยะถากกรรมฉันใด คุณ
ทั้งที่อาตมาได้รับพระราชทานถวายวิไลอันมาฉันนี้ ขอถวายพระพร ”

ที่ประชุมสงฆ์ชนบิณฑกในพระอุโบสถวัดพระเชตุพน คิดเขียนเสร็จแล้ว
มอบส่งให้แก่นายเล่ห์อาวฤทธิ์ (บุญรอด) ๆ จึงเชิญคำถวายพระบรมราช
ปฐมนำมาทูลเกล้าฯ ถวาย พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ฯ จึงคอย
คลาไคลความโสมนัสในพระราชหฤทัยลงบ้าง โดยได้ทรงสดับรับรศพระธรรม
ของพระเถรานุเถระถวายวิไลอันกว้างขวางพิศดาร เปรียบเทียบในทางพระ
พุทธะจะพระธรรม พระสูตร จึงทรงพระราชศรัทธาเลื่อมใสในสิ่งอันตรพจน์ จึง
ทรงกำหนดเคารพต่อ พระบรมพุทธานุภาพเป็นปริโยสาน ทั้งเป็นพระบรม
ราชปรีชาญาณ ทรงขานขึ้นว่า อนุการพระพุทธศาสนาด้วย ”

(บี)

ประวัติ

บุตรภรรยาหลวงและอนุภรรยา

พระญาศรีตเทพ

(ทองเพ็ญ)

หนึ่งในสมัยนั้นพระญาศรีตเทพ (ทองเพ็ญ) ได้นำบุตรชายหญิงของตนถวายให้ทำราชการ ผลของพระเดชพระคุณผ่านนำฝ่ายใน ในพระบรมมหาราชวังแลในพระราชวังบวร ฯ ท้ายท่านหลานนาย ได้รับตำแหน่งยศตามสมควร

หนึ่งพระญาศรีตเทพ (ทองเพ็ญ) มีบุตรชายคนใหญ่ (ห้วยบี) เกิดในครุฑโหรประเทศ ท่านผู้หญิงน้อยภรรยาหลวงใหญ่ นั้น ชื่อ นายฟุ้ง ๆ มีอายุได้ ๑๐ ปี จึงถวายตัวทำราชการ เปนมหาดเล็กได้กาทรงบาตรภายในพระบรมมหาราชวัง ครั้นอายุได้ ๑๑ ปี ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้นายฟุ้ง เปนมหาดเล็กกราบงาน และผู้เลี้ยงสัตว์ป่าต่าง ๆ อยู่ในกรมวังข้างใน ข้างพระที่นั่งไพศาลทักษิณด้านตะวันออก ริมท้องพระธาตุทรงบาตร ประคุดตามน้ำ โปรดเกล้าฯ ให้นายฟุ้งกราบบังคมทูลพระกรุณา ว่าด้วยรายงานสัตว์กรงนั้นป่วย, กรงนั้นล้ม, กรงนั้นเกิด, นายฟุ้งได้รับราชการอยู่ข้างใน ประพนธ์กับพระสนมนางกำนัน ตั้งแต่อายุ ๑๐ ปี ถึงอายุ ๑๕ ปี โทษจกแล้วจึงโปรดเกล้าฯ ให้นายฟุ้ง ออกจากพระบรมมหาราชวังฝ่ายใน ให้ออกไปรับราชการอยู่ฝ่ายนอก ให้เปนมหาดเล็กกราบงานตรองการดูแลพระแกะ แล้วให้ไปตรวจตราดูแลราชการในโรงช้าง ช้างเผือกช้างสีประหลาดแดงดำมัญญทั่วไปทุกโรง

(๒)

อนึ่งนายฟุ้งมีอายุครบเจริญได้ ๑๗ ปีแล้ว จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ
ตั้งนายฟุ้ง ให้มีที่ตำแหน่งศิโนราชการเป็นที่ นายไชยธรรมมหาดเล็ก
หุ้มแพร ภายหลังโปรดเกล้าฯ ให้นายไชยธรรม (ฟุ้ง) เป็นพนักงาน
รายงานตรวจหนังสือใบไม้ขโมยออก ในกรมมหาดไทยว่าวันหนึ่งมีมากน้อย
กี่ฉบับ แล้วโปรดเกล้าฯ ให้นายไชยธรรม (ฟุ้ง) เป็นต้นรับสั่ง เรียก
ว่าฉลองพระโอษฐ์สำหรับไปเชิญพระอาการ พระองค์เจ้าวลแลเจ้าฟ้ากับเจ้าต่าง
กรมที่ทรงพระประสูติ แลอาการป่วยไข้ของท่านเสนาบดีและขุนนางผู้ใหญ่
ให้นำมากราบบังคมทูลพระกรุณาในพระณาก พระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย
มหายศรียพินาน (ท้องพระโรง) (เรียกว่ามหาดเล็กรายงานอาการป่วยไข้)
แล้วโปรดเกล้าฯ ให้เป็นหัวหน้าของมหาดเล็กรายงานอาการป่วยไข้ ให้มหาด
เล็กรายงานในเวรรายงานนั้น นำอาการป่วยไข้มาแจ้งแก่นายไชยธรรม (ฟุ้ง) ๆ
จึงนำข้อความตามรายงานอาการป่วยไข้ ขึ้นกราบบังคมทูลพระกรุณาเสมอๆ
ทุกคราว ทรงไว้สอยราชการหลายอย่างต่าง ๆ แปลก ๆ เป็นที่ไว้วาง
พระราชหฤทัยสนิทสนมมานาน จนเป็นที่โปรดปรานได้ รังงานราชการ
มากทว่าขึ้นทุกวัน จนมีพระบรมราชโองการดำหัดศีลเจริญ ในที่ประชุม
ใหญ่เมื่อขึ้นพระแท่นออกขุนนาง ในพระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย (ท้องพระโรง)
มีพระราชบริหารว่าดังนี้ “เจ้าศรี เจ้ามีถูกเจ้าแต่ด้วยฉลาดได้ราช
การมาก ทั้งมีสติปัญญาสามารถพิจารณาของไวคณัดัน อ้ายฟุ้งคาเป็นมัน
ฉลาดคณัดันเหมือนพ่อ อ้ายฟุ้งมีเดียวกับอ้ายอรรณพลูกของข้า แต่
อ้ายอรรณพลูกข้าคนนี้ มันมีแต่ความโง่หนักหนาเจ้าข้าเฮ้ย เฮ้ยอ้าย
อรรณพมันจงรีบไปฝากตัว เป็นลูกศิษย์เจ้าศรีเสียเถิดหนา จะได้ฉลาด
เหมือนอ้ายไชยธรรม ฟุ้งบ้างหนา” มีพระราชดำหัดที่เท่านี้แล้วก็เสด็จเข้าข้างใน

(ป)

(มีคำอธิบายต่อไปว่า ในพระบรมราชดำรัสว่า “อัยยรรพ”
นั่นคือ พระเจ้าวรวงศาเธอพระองค์เจ้าวรรมน ภายหลังได้เป็น
พระเจ้าวรวงศาองค์เธอกรมหมื่นอุดมรัตนราศรี)

บุตรที่ ๓ ของพระญาศรีสุทเทพ (ทองเพ็ง) เป็นชาย ชื่อนายไผ่เกิดจาก
ท่านผู้หญิงน้อยภรรยาหลวง นายไผ่ได้เป็นที่มั่นอินทรามาตย์ ปลัด
กรมพระตำหนวดฝ่ายพระบวรราชวังรัชกาลที่ ๕ กรุงเทพฯ ๑. ที่มั่นอินทรา
มาตย์ (ไผ่) ไม่สมัครรับราชการ ในพระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว
จึงบอกปัดว่าสติเสลดเหมือนหนึ่งคนเสี้ยวจิต ภายหลังรักษาร่างกายหาย
ป่วยบ้างแล้ว พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงมีพระบรมราช
โองการโปรดเกล้าฯ พระราชทานสัญญาบัตรให้ที่มั่นอินทรามาตย์ (ไผ่)
เป็นหลวงอนุรักษ์ภูเบศร์ ในกรมมหาดไทย เมื่ออายุสมควรหลวงอนุรักษ์ภูเบศร์
(ไผ่) ได้ ๕๓ ปีก็ถึงแก่กรรม

บุตรที่ ๖ ของพระญาศรีสุทเทพ (ทองเพ็ง) เป็นชายชื่อนายทองอิน ฯ
เกิดจากครรรโภททำนุผู้หญิงน้อยภรรยาหลวง นายทองอินมีร่างกายคล้ายบิดา
คือตัวใหญ่ปลายคิ้วคิ้ว กอนเขียดกลับขึ้นไปจนถึงขมับ รนคิ้วคิ้วยาวปก
หลังตา มีหนวดที่ริมฝีปากมากขาวโง้งงอน มีเคราตกที่แก้มแดงมาก
มีรูปพรรณลักษณะฐานลำต้นโคใหญ่ ผิวเนื้อดำแดงละเอียดเปนมันขดมี
นิ้วมือนิ้วเท้าทั้ง ๒๐ นิ้วมีลักษณะ แหตมเร็วแฉกมีเขี้ยวข้อยอ่อนโยน มี
ลักษณะดังจาวร่างกายทั้งตัวเหมือนบิดาแต่มี เพราะฉะนั้นจึงตั้งชื่อว่า
นายทองอิน ต้นชื่อว่า (ทอง) นั่นคือ ต้นชื่อปู่แต่ต้นชื่อย่าต้นชื่อบิดา
ต้นชื่อบุ่ (ทองขวัญ) ต้นชื่อย่าว่า (ทองขร) ต้นชื่อบิดาว่า (ทองเพ็ง)

(๒)

จึงนำทันทูบไปเกณฑ์กันซื้ออย่างเดี๋ยวนั้นซื้อมิดามาให้ชื่อว่า “นายทองอิน” นายทองอินได้เป็นที่มั่นอินทราภักย์ ปลัดกรมพระตำหองฉ่ายพระมวราชวัง ในรัชกาลที่ ๕ กรุงเทพฯ แทนที่พี่ชาย จมื่นอินทราภักย์ (ทองอิน) ผู้นี้ได้รับตำแหน่งที่ปลัดกรมพระตำหอง แต่อายุแค่ได้ ๓๘ ปี เป็นที่โปรดปรานในพระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ กรุงเทพฯ มากมาย ครั้นถึงในรัชกาลที่ ๕ กรุงเทพฯ จมื่นอินทราภักย์ (ทองอิน) ได้เป็นหลวงพิพิธภักดี ในกรมพระกระดาโทมฝ่ายพระมวราชวังบวรฯ หลวงพิพิธภักดี (ทองอิน) ผู้นี้ถึงแก่กรรมอายุแค่ ๕๒ ปี

อนึ่งพระญาติสหเทพ (ทองเพ็ง) มีบุตรหญิงชื่อท่านจ้อยเกิดจากอนุภรรยาชื่อท่าน (ปราง) ท่านจ้อยได้ถวายตัวทำราชการฝ่ายใน ได้เป็นเจ้าจอมอยู่งานพระสนมโท ในพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๓ กรุงเทพฯ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานเบี้ยหวัดปีละสองชั่ง ฝ้าปี ๆ ละ ๑๕ ตำรับแต่ที่หมากทองคำ เป็นเครื่องราชอิสริยยศเสมอเท่าเจ้าจอมอยู่งานบุตรเสนาบดี ทั้งได้เชิญพระแสงเช่นบุตรเจ้าพระยาด้วย ครั้นสิ้นรัชกาลที่ ๓ แล้ว เจ้าจอมจ้อยเปลี่ยนชื่อว่ามีน้อย ๆ ผู้นี้ ได้เป็นภรรยาพระญาติรัตนราชเดณี ()

อนึ่งพระญาติสหเทพ (ทองเพ็ง) มีบุตรกับภรรยาหลวงเป็นบุตรขนาดใหญ่ ๕ คน มีบุตรด้วยอนุภรรยาที่เป็นบุตรขนาดใหญ่ ๗ คน พอที่จะถวายตัวทำราชการฉลองพระเดชพระคุณได้ ในรัชกาลที่ ๓ กรุงเทพฯ มีแต่ ๑๒ คนเท่านั้นคือ (๑) เจ้าจอมจ้อย (๒) นายหล้า (๓) นายแย้ม (๔) นายนก (๕) นายอิน (๖) นายหรั่ง (๗) นายขึ้น ๗ คนนี้เป็นบุตรอนุภรรยา ยังมีบุตรภรรยาหลวงอีก ๕ คน รวมเป็น ๑๗ คนด้วยกัน แต่บุตรชายทั้ง ๖ นายฝ่ายอนุภรรยานั้น ได้เป็นมหาดเล็กพิเศษทั้ง ๖ นายด้วยกัน

(เป)

(ที่ ๖) นายหล่าได้เป็นที่นายสุริยาบุตร มหาเด็กหุ้มแพรฝ่ายพระราชวังบวร ๑ สมทบ ครั้นสิ้นรัชกาลที่ ๓ แล้วถึงรัชกาลที่ ๔ กรุงเทพฯ นายสุริยาบุตร (หล่า) ได้ขึ้นไปรับราชการ อยู่ในเวรหลวงนายเด่นห์รักษาฝ่ายในพระบวรราชวังรัชกาลที่ ๔ กรุงเทพฯ ครั้นนั้นมาไม่ช้านานก็มากน้อยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว มีพระบวรราชโองการดำรัสสั่งให้ทำสัญญาบัตร พระราชทานเลื่อนตำแหน่งยศนายสุริยาบุตร (หล่า) ให้เป็นที่นายจำนิจกรมมหาดเล็กฝ่ายพระบวรราชวัง ครั้นนายจำนิจ (หล่า) อายุสมควรได้ ๓๗ ปีเท่านั้นก็ถึงแก่กรรม

(ที่ ๗) นายแยมได้เป็นที่จมนราชนาคร ปดักกรมพระคลังในขวา ในพระบรมมหาราชวัง ในรัชกาลที่ ๔ กรุงเทพฯ อายุสมควรได้ ๓๓ ปีถึงแก่กรรม
จมนราชนาคร (แยม) มีบุตรชายชื่อนายเลื่อนๆ เกิดเมื่อวันอังคาร เดือนสิบแปดค่ำ ปีฉลูสัปตศกจุฬศักราช ๑๒๒๗ ปี (คุณตาของนายเลื่อนได้เป็นที่พระยามหาอรรณนิกร (ชื่อเหม็น) ภายหลังนายเลื่อนได้เป็นที่พระวังสวรคสาวรกิจในรัชกาลที่ ๕ กรุงเทพฯ พระวังสวรคสาวรกิจ (เลื่อน) ได้ภรรยาชื่อท้าวปลั่งๆ เป็นบุตรพระชนุนาถราชบุตร (หม่อจ้าย)

(ที่ ๘) นายนาถได้เป็นที่นายรองสนิทมหาดเล็กหุ้มแพร ในพระบรมมหาราชวังรัชกาลที่ ๔ กรุงเทพฯ อายุสมควรได้ ๔๑ ปีถึงแก่กรรม

(ที่ ๙) นายอันได้เป็นที่ขุนรักษในกรมพระคลังในขวา ในพระบรมมหาราชวังรัชกาลที่ ๔ กรุงเทพฯ อายุสมควรได้ ๖๓ ปีถึงแก่กรรม (ที่ ๑๐) นายชุ่ม

(ที่ ๑๑) นายหรั่งมารดาถึงอนิจกรรม แต่เมื่อนายหรั่งยังเยาว์อยู่มากเป็นกรรมพวามารดา ท่านทองพิมพ์พี่สาวพระญาติวงศ์เทพ (ทองเพ็ง) ผู้เป็นบ้านายหรั่งนั้นท่านทองพิมพ์จึงรับ นายหรั่งผู้หลานกรรมพวามารดาไปเลี้ยงไว้จนอายุสมควรได้ ๖ ขวบเศษ ท่านทองพิมพ์เป็นอุบาสิก้าไปรักษาศีล

(แป)

วันอุโบสถในวัดบวรนิเวศ ท่านทองพิมพ์จึงได้พานายหรั่งหลานชาย ไป
ด้วยที่วัดบวรนิเวศในวันที่ไปรักษาอุโบสถ ขณะนั้นพระบาทสมเด็จพระจอม
เกล้าเจ้าอยู่หัว ยังทรงพระผนวชเสด็จประทับจำพรรษาอยู่ในวัดบวรนิเวศ
ได้ทอดพระเนตรเห็นหน้าตา รูปร่างนายหรั่ง คล้ายพระญาติสหเทพ (ทองเพ็ง)
มิดา จึงยกพระราชหัตถ์ ขึ้นจับศีรษะนายหรั่งขึ้น ๆ แล้วทรงพระปราโม
ทย์เสมอ ๆ เป็นการทรงหยอกเล่นเนื่อง ๆ ครั้นอายุศุมนายหรั่งได้ ๘ ขวบเศษ
อย่างเจ้า ๘ ขวบ พระญาติสหเทพ (ทองเพ็ง) มิดาจึงพานายหรั่งบุตร ไป
ถวายตัวเป็นศิษย์ ในทูลกระหม่อมวัดบวรนิเวศ ฯ ประทานนายหรั่งให้พระมหาศรี
เบญจรัตน์เอก เป็นอาจารย์ ตั้งสอนอักษรไทยและขอมด้วย (พระมหาศา
นิกคือสมเด็จพระพุฒาจารย์ วัดประทุมคงคา) ครั้นอายุศุมนายหรั่งได้ ๑๑ ปี
ทูลกระหม่อมพระวัดบวรนิเวศมีรับสั่งให้ หลวงนายฤทธิ (ทองอยู่) (คือพระญาติ
ราชโยธาบิดาพระญาติโกโหยา (เทศ) ให้หลวงนายฤทธิ (ทองอยู่) นำ
นายหรั่งไปถวายตัว เป็นมหาดเล็กไล่กาฝ่ายในเมื่อทรงบาตร ตามธรรมเนียม
ในรัชกาลที่ ๓ กรุงเทพฯ ฯ ครั้นนายหรั่งมีอายุศุมนได้ ๑๓ ปีแล้ว ต้อง
ออกจากหน้าที่มหาดเล็กไล่กาฝ่ายใน ตกออกมาเป็นมหาดเล็กอยู่ในเวรฤทธิ
ครั้นนายหรั่งมีอายุศุมนได้ ๑๕ ปีแล้ว นายหรั่งไม่สมัครอยู่ในเวรฤทธิ นาย
หรั่งย้ายไปอยู่ในเวรศักดิ์ ในสมัยนั้นหลวงนายศักดิ์ (ครุฑ) เป็นนาย
เวรกรมมหาดเล็กเวรศักดิ์ เมื่อนายหรั่งเป็นมหาดเล็กหลวงเวรศักดิ์ ใน
รัชกาลที่ ๓ กรุงเทพฯ ฯ นายหรั่งรับราชการหลวงบ้างเป็นครั้งเป็นคราว นาย
หรั่งพอใจไปรับราชการตลอดพระเดชพระคุณ อยู่ในทูลกระหม่อมพระวัด
บวรนิเวศเสมอ ๆ นายหรั่งเป็นคนแบกพระกัมภีร์ ในทูลกระหม่อมพระ
วัดบวรนิเวศ ไปเทศน์เสมอ ๆ

(၁၂)

ครั้นเมื่อขุนศรีศุภพัศกราช ๑๒๓๓ ปี พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้เสด็จขึ้นเถลิงถวัลยราชสมบัติบรมราชาภิเษกแล้ว จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานสัญญาบัตร ให้นายหรั่งเป็นทนายเสนห์ มหาดเล็กหุ้มแพรเวรเคช แล้วโปรดเกล้าฯ เป็นทั้งมีพระราชบาลปลัดกรมพระคำหรง ประมาณ ๕ เดือนเศษทรงเปลี่ยนสัญญาบัตร พระราชทานใหม่ว่า “จมื่นราชานุบาล” (เดิมว่าจมื่นราชานุบาล เดิม (นุ) เข้าอีกเป็นราชานุบาล) ภายหลังทรงเลื่อนตำแหน่งจมื่นราชานุบาล (หรั่ง) ให้เป็นทนายพระวชิรธร

ครั้นถึงรัชกาลที่ ๕ กรุงเทพฯ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ เลื่อนพระ
ราชวรินทร์ (หุ่่น) ให้เป็นพระมหามนตรีศรีอภัยราช พระราชทานเครื่อง
ราชอิสริยยศ มีโต๊ะหมากทองคำกับกาน้ำทองคำเป็นต้น ภายหลังทรง
พระกรุณาโปรดเกล้าฯ เลื่อนตำแหน่งยศพระมหามนตรี (หุ่่น) เป็นที่
พลญาศรีสังเทพปลัดบัญชา ในปีกรมมหาดไทยในพระบรมมหาราชวัง ครั้น
นั้นจึงพระราชทานเครื่องราชอิสริยยศคือ พานหมาก, คนโทน้ำ, กระโถน,
ถ้วยทองคำทั้งสี่ กับโต๊ะเงินคาวหวานคู่หนึ่งด้วย

ภายหลังทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานสัญญาบัตรพระยาศรี
สุเทพ (หรุ่น) เป็นพระยามหาอำมาตย์พระราชทานเครื่องยศ เพิ่มเติม
อีกคือพานหมากทองคำ จ้าหัดักดวยกุดันเป็นรูปราชสีห์ กับพระราช
ทานหีบหมากทองคำลงยาราชวัก หัดักหีบจ้าหัดักเป็นลายรูปราชสีห์ด้วย
แล้วพระราชทานสายศรพาส์น้ำเงิน แด่พระราชทานเครื่องราชอิศริยาภรณ์
(ตราความชอบหลายดวง) แด่เงินบำนาญเลี้ยงชีพปีละ ๕๐๐๐ บาท

(๒)

(ที่ ๓๒) นายชื่นบุตรพระญาศรีสังหเทพ (ทองเพ็ง) ได้ถวายตัวเป็นมหาดเล็กได้แก่ ในรัชกาลที่ ๓ กรุงเทพฯ ฯ จนอายุได้ ๓๓ ปี นายชื่นจึงออกมาเป็นมหาดเล็กอยู่สุริยาศรี ครั้นในรัชกาลที่ ๔ กรุงเทพฯ ฯ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ พระราชทานสัญญาบัตรให้นายชื่นเป็นที่ ขุนวิถิธรรมสัจจา เจ้าพนักงานในกรมพระนครบาล ภายหลังทรงเลื่อนขุนวิถิธรรมสัจจา (ชื่น) เป็นหลวงวิสูตรโกษาในกรมท่ากลาง

ครั้นถึงในรัชกาลที่ ๕ กรุงเทพฯ ฯ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้หลวงวิสูตรโกษา (ชื่น) เป็นที่ พระศิริการภักดีคงในกรมท่ากลาง ภายหลังทรงเลื่อนตำแหน่งยศพระศิริการภักดี (ชื่น) เป็นพระยาเจริญราชไมตรี อธิบดีศาลต่างประเทศ พระยาเจริญราชไมตรี (ชื่น) ถึงแก่กรรมอายุ ๖๓ ปี พระยาเจริญราชไมตรี (ชื่น) มีภรรยาหลวงชื่อท่านผู้หญิงจัน มีอนุภรรยา มากหาหมื่นบุตรไม่ควยเป็นหมื่น

(ที่ ๓๓) นายช่วงได้เป็นที่พระยาอภัยสงคราม ในรัชกาลที่ ๕ กรุงเทพฯ ฯ

ลำดับวงศ์ตระกูล

พระยาฤทธิพิทักษ์ (เด็ก) แต่บรรพบุรุษ

ประจวบบรรพบุรุษ ต้นแซ่ตันวงศ์ตระกูลเดิม ของพระยาฤทธิพิทักษ์ (เด็ก) นั้นมีดังนี้คือ :- หลวงรักษ์เสนา (จำหรัส) ในกรมมหาดไทย ในแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระที่นั่งสุริยาศน์อมรินทร์ พระเจ้าแผ่นดินพระองค์ที่ ๓๒ สิ้นชีพในกรุงศรีอยุธยา หลวงรักษ์เสนา (จำหรัส) มีบุตรหลายคน มีดังนี้พระบุษอบบุตรที่มีเกียรติยศ ๕ คนเท่านั้นคือ :-

(โป)

บุตรที่ ๑ เป็นชายชื่อนายทองขวัญ ได้เป็นที่นายชำนาญนายเวรกรมมหาดไทย ในรัชกาลที่ ๑ กรุงเทฯ ๑ ได้รับพระราชทานพานหมากคนโทน้ำกระโถนทองคำด้วย (คือเป็นบิดาพระญาศรีสหเทพทองเพ็ญนั่นเอง)

บุตรที่ ๒ เป็นชายชื่อนายยิ้ม ๑ ได้เป็นที่นายรัตนนายเวรกรมมหาดไทย ในปลายรัชกาลที่ ๑ กรุงเทฯ ๑

บุตรที่ ๓ เป็นชายชื่อนายแถม ๑ ได้เป็นที่นายแก้วนายเวรกรมมหาดไทย ในปลายรัชกาลที่ ๑ กรุงเทฯ ๑

บุตรที่ ๔ เป็นชายชื่อนายจำ บุตรที่ ๕ เป็นชายชื่อนายเขียว นายชากับนายเขียวร่วมบิดามารดาเดียวกัน แต่ต่างมารดากับนายชำนาญ (ทองขวัญ) แลต่างมารดากับนายรัก (ยิ้ม) แลนายแก้ว (แถม)

เมื่อกรุงศรีอยุธยาเสียพระมหานครแก่พม่าข้าศึกนั้น ท่านทองขาวอนุภรรยาหลวงรักษเสนา (จำหรัศ) นั้น ท่านทองขาวพานายชากับนายเขียว บุตรของตน ทั้งสองหนีพม่าข้าศึกออกจากกรุงศรีอยุธยา ไปหาไครยอยู่ในเมืองนครราชสีมา ๑ หาได้เสียแก่พม่าไม่ เพราะเหตุนี้จึงมีข่าวเล่าต่อกันจะออกไปว่า นายชากับนายเขียวทั้งสองคนพี่น้องนี้ พม่าข้าศึกพาไปไว้ในเมืองพม่าทั้งสองคนพี่น้องด้วยกัน

ครั้นเมื่อพระเจ้าตากยกกองทัพขึ้นไปตีเมืองนครราชสีมาจับพระเจ้าอภัย (คือกรมหมื่นเทพพิพิธ) ซึ่งตั้งตนขึ้นเองเป็นสมเด็จพระเจ้าแผ่นดินสยามเอกราชนั้น พระเจ้าตากจับพระเจ้าอภัยลงมาสำเร็จไทยแล้ว ครั้นนั้นท่านทองขาวมารดาพานายจำนายเขียวบุตร หลานกองทัพพระเจ้าตากไปหาไครยอยู่ในเมืองสุวรรณภูมิเขตรแดนลาวกา

ครั้นพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกย์ ได้เสด็จเกลิงถวัลยราชสมบัติตั้งพระปฐมวงศ์ ดำรงเป็นสมเด็จพระเจ้าแผ่นดินสยามเอกราชที่ ๑

(เปา)

ในกรุงรัตนโกสินทร์มหันตภัยทศยา (ที่ตำบลบางกอกฝั่งตะวันออก) ครั้งนั้นท่านทองขาวมารดา พานายขำนายเจี้ยวบุตรของตนทั้งสองคน มาจากเมืองสุวรรณภูมิประเทศลาวขาว มายังกรุงเทพ ฯ จึงได้พบปะกันกับนายขำนาย (ทองขวัญ) ผู้เป็นพี่ชายใหญ่ของนายขำนายเจี้ยว ในสมัยนั้นนายขำนาย (ทองขวัญ) บวชเป็นโศภนอัมพาท ไม่ได้รับราชการในกรมมหาดไทยได้ตามตำแหน่งตน นายขำนาย (ทองขวัญ) จึงส่งนายขำนายเจี้ยว น้องชายต่างมารดากันไปให้แก่ นายรัต (ยิ้ม) นายแคว่น (ยิ้ม) น้องของตน นายรัต (ยิ้ม) นายแคว่น (ยิ้ม) ก็เป็นพี่ชายร่วมบิดาเดียวกันกับนายขำนายเจี้ยว แต่ว่าต่างมารดากันเท่านั้น นายรัต (ยิ้ม) รับนายขำน้องชายไว้เป็นนายรองนายเวร นายแคว่น (ยิ้ม) รับนายเจี้ยว น้องชายไว้เป็นนายรองนายเวร เมื่อนายขำกับนายเจี้ยวเข้าไปรับทำราชการอยู่ในกรมมหาดไทยในปลายรัชกาลที่ ๓ กรุงเทพ ฯ นั้น นายขำกับนายเจี้ยวยังเป็นคนหนุ่ม ๆ รุน ๆ อยู่มาก จึงมิได้ รับตำแหน่งราชการที่อะไรไม่

ครั้นถึงในแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยรัชกาลที่ ๒ กรุงเทพมหานครนั้น นายขำได้เป็นที่นายรัตนายเวรกรมมหาดไทย แทนที่นายรัต (ยิ้ม) พี่ชาย นายเจี้ยวได้เป็นที่นายแคว่นนายเวรกรมมหาดไทย แทนที่นายแคว่น (ยิ้ม) พี่ชายของตน

อนึ่งนายรัต (ขำ) ตั้งบ้านเรือนอยู่ริมคลองหลอด (คือที่ตรงระหว่างมุมวัดราชบพิธ ต่อติดกันกับตึกกระทรวงโยธาธิการ ในรัชกาลที่ ๕ กรุงเทพมหานคร)

อนึ่งนายแคว่น (เจี้ยว) ตั้งบ้านเรือนอยู่ นอกกำแพงพระนครด้านตะวันออก หน้าคอกโควังหลวง (คือที่บ้านเจ้าพระยาธรรมาธิกรณ์ (ตะมั่ง) ตรงหน้าคุกใหม่) แต่นายแคว่น (เจี้ยว) เป็นหมัน หามิบุตรหลานสืบวงศ์ตระกูลไม่

(ป่า)

ฝ่ายนายรัต (ข้า) พี่ชายนายแก้ว (เขียว) นั้น นายรัต (ข้า) มีภรรยาชื่อท่านทองอ่อน ๆ ผู้นี้ เดิมที่เป็นชาวสวนบริเวณด้วยทรัพย์สมบัติบ้านเดิมบิดามารดาของท่านทองอ่อน ตั้งอยู่ในสวนต้นผลไม้ ในฝั่งควนตกปลายคลองบางไผ่ ใกล้แขวงกรุงเทพ ฯ (คือที่พระปรารักษ์เหนือของวัดพิไชยญาติการาม) ด้วยเดิมเมื่อครั้งสมเด็จพระนารายณ์มหาราชพิไชยญาติ (ทัต) แต่ยังเป็นพระยาศรีพิพัฒน์รัตนราชโกษาธิบดี อยู่ในรัชกาลที่ ๓ กรุงเทพ ฯ แลก่อนนั้น ท่านผู้นี้มีศรัทธาจะสร้างพระอารามสร้างวัดพิไชยญาติการาม ครั้งนั้นนางวัดที่สวนตำบลปลายคลองบางไผ่ ใกล้ ไผ่ จะได้สร้างวัดพิไชยญาติการามตามพระราชทานที่ดินส่วนหน้านั้น เจ้าพนักงานกรมพระนครบาลสร้างวัดที่ดินนั้นเข้าไปชนิด ๓ ในที่ดินของท่านทองอ่อนภรรยานายรัต (ข้า) ท่านพระยาศรีพิพัฒน์ (ทัต) จึงขอซื้อ ที่สวนชนิดหนึ่งเศษ ๓ ร่องของท่านทองอ่อน ๆ จึงมีน้ำใจใฝ่บุญที่ปราศจากมลทินโทษ ด้วยเขาผู้นี้มีความเลื่อมใสศรัทธาในพระบรมพุทธานามมาก ท่านทองอ่อนจึงยกสวนชนิด ๓ เศษ ๓ ร่องของตนยกให้แก่ท่านพระยาศรีพิพัฒน์ รัตนราชโกษาธิบดี (ทัต) เป็นส่วนที่อุทิศการยกกุศลผลบุญเข้าหั้นส่วน ในการสร้างวัดพิไชยญาติการามตามศรัทธาด้วย ท่านทองอ่อนหาได้คิดราคาค่าที่ดินของตนไม่ ไม่รับเงินราคาค่าสวนชนิด ๓ เศษสามร่อง เพราะเหตุนี้ที่กล่าวมานั้นจึงมีความว่า เมื่อพระยาศรีพิพัฒน์ รัตนราชโกษาธิบดี (ทัต) ได้เป็นสมเด็จพระนารายณ์มหาราชพิไชยญาติ ในรัชกาลที่ ๔ กรุงเทพ ฯ แล้ว ท่านจึงได้อุปถัมภ์บำรุงบุตรหลานในวงศ์ตระกูล ของท่านทองอ่อนตลอดมาจนท่านถึงแก่พิราลัย

อนึ่งนายรัต (ข้า) สามี่ท่านทองอ่อนภรรยา อยู่กินด้วยกันมีบุตรหลาย

(ปะ)

คน แต่ไม่สมควรจะออกชื่อทั้งหมด บัดนี้จะมีบุตรหญิง ๓ คนกับ
บุตรชาย ๑ คนรวม ๔ คนเท่านั้น แต่จะมีบุตรชายคนเล็กก่อน คือ
บุตรชายคนเล็กชื่อนายทองสุก ๆ ได้มีภรรยาชื่อท่านพลับ ๆ เป็นบุตร
ขุนศรีสำหรับ สำหรับตรวจสอบทนายตัวค้าขาย

นายทองสุกสามอยู่กับท่านพลับภรรยา ที่บ้านเดิมในสวนของท่านทอง
อ่อนมารดา ที่เหลือจากถวายเป็นที่สร้างวัดพิไชยญาติการาม บ้านนาย
ทองสุกอยู่ที่หลังวัดพิไชยญาติการาม นายทองสุกได้เข้าไปรับปฏิบัติประพฤ
ติคน เป็นคนทำราชการในกรมมหาดไทย ได้เป็นที่นายรองนายเวรของนาย
รัต (ขำ) ผู้เป็นบิดาของนายทองสุก ในรัชกาลที่ ๒ กรุงเทพมหานคร
ครั้นถึงแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๓ กรุง
เทพฯ นั้น นายรัต (ขำ) นายเวรกรมมหาดไทยชราลงมาก นายรัต (ขำ)
จึงได้ ไปขอลาท่านเจ้าพระยาอภัยภูธร (น้อย) ที่สมุหนายกอัครมหาเสนา
บดีกรมมหาดไทย ๆ ก็มีบัญชาอนุญาตยอมให้ลาออกนอกราชการ แต่
กรมบังคับมณฑลพระกรุณาขอพระราชทาน เบี้ยหวัดให้นายรัต (ขำ) ได้รับ
พระราชทานได้ดังเดิม ก็ทรงพระกรุณาพระราชทานให้ตามความชอบ ที่
นายรัต (ขำ) ทำราชการมาถึงสามแผ่นดินแล้ว สมควรจะได้รับเงินผล
ประโยชน์เป็นเบี้ยบำนาญ จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทาน
เงินเบี้ยหวัดให้นายรัต (ขำ) ได้รับพระราชทานเป็นเบี้ยบำนาญเลี้ยงชีพตลอด
ชีวิต นายรัต (ขำ) ขอลาออกนอกราชการแล้ว อยู่บ้านกับท่านทองอ่อน
ภรรยาที่บ้านในสวนหลังวัดพิไชยญาติการามแขวงกรุงเทพ ฯ

อนึ่งที่บ้านเดิมของบิดามารดานายรัต (ขำ) ให้อยู่กัน ตั้งอยู่ที่ตำบลริม
คลองหลอดฝั่งตะวันออก (คือมุมกระทรวงโยธาธิการ) นายรัต (ขำ)

(ผา)

ยกที่บ้านเดิมให้แก่ท่านทรัพย์สินผู้ครั้นใหญ่ ให้เป็นกรรมสิทธิ์โดยเป็นบุตร
หวัชมีความอุปการะบิดามารดา ภายหลังท่านไม่ชอบใจอยู่ในบ้านที่บิดายก
ให้ ท่านทรัพย์สินอยากจะย้ายบ้านไปอยู่ในสวนบางขุนเทียน ท่านทรัพย์สิน จึง
ได้ขายที่บ้านเดิมของตน ให้กับพระศรีกาฬสมุทร (สุก) ๆ จึงได้สร้างบ้าน
เรือน ใหญ่โตระโหดานเป็นที่ตั้งราชมณเฑียร นั้งชมบนชมบนบ้านเรือนของ
ตนมาช้านาน ครั้นในรัชกาลที่ ๕ กรุงเทพร ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ
ดำรัสตั้งเจ้าพนักงานกระทรวงพระนครบาล ให้จัดซื้อที่ดินอาเลอหนึ่งริม
คลองหลอดฝั่งตะวันออก จะทรงสร้างวัดราชบพิธสถิตยัมพาสาราม ครั้น
นั้นที่บ้านพระศรีกาฬสมุทร (สุก) จึงต้องขาย ให้แก่รัฐบาลเป็นที่สร้างวัด
ราชบพิธ บ้านพระศรีกาฬสมุทรตกเป็นที่มูมวัดราชบพิธด้านเหนือบ้าง ตก
เป็นที่กระทรวงโยธาธิการบ้างตกเป็นกลางถนนหว่างกลางบ้าง

ฝ่ายนายรัต (ขำ) อยู่บ้านท่านทองอ่อนภรรยา ในสวนที่ตำบลหลัง
วัดพิไชยญาติการามนั้น ไม่ช้านานก็มากน้อยประมาณราวสองปีสามปีเศษ
ท่านทองอ่อนภรณายนายรัต (ขำ) ถึงอนิจกรรม ฝ่ายนายรัต (ขำ) แก่
ชรามากไม่สามารถ ที่จะทำการฉะปะนกิจปลงศพท่านทองอ่อนภรรยาได้
ครั้งนั้นพระยาศรีสหเทพ (ทองเพ็ง) ซึ่งเป็นญาติกันอันสนิท กับนายรัต (ขำ)
สามท่านทองอ่อนนั้น พระยาศรีสหเทพ (ทองเพ็ง) จึงได้เป็นเจ้างาน จัด
การฉะปะนกิจปลงศพท่านทองอ่อนสะไว้ ที่วัดอินทราารามในคลองบางกอก
ใหญ่ ด้วยเปนวัดของท่านสร้าง

ครั้นเมื่อพระยาศรีสหเทพ (ทองเพ็ง) ถึงแก่กรรมแล้วไม่ช้านานนัก นาย
รัต (ขำ) ก็ถึงแก่กรรมตามกันไปเป็นลำดับ ครั้นนั้นนายทองด้วงบุตรนาย
รัต (ขำ) ซึ่งได้รับทรัพย์สินมรดกของบิดา จึงเป็นผู้จัดการศพบิดาเป็น
ผู้อำนวยการ เจ้านั่นเสมอใจราช (เฮม) แต่ยังเป็นนายเฮมอยู่นั้น นายเฮม

(๕)

มาแต่การรายงานทำกำบังหลวง นายเอมเป็นผู้ช่วยทำการศพนายรัต (จำ) ด้วย เพราะว่านายเอมเป็นหลานเขยนายรัต (จำ) ด้วยภรรยา นายเอม ชื่อท่านทองคำเป็นบุตรที่ ๓ ของท่านปราง ๆ ผู้นี้ เป็นบุตรของนายรัต (จำ) ด้วยเหมือนกัน ท่านปรางเป็นยายท่านผู้หญิงเล็ก ภรรยาพระยามหาอำมาตย์ (หรุ่น) ๆ นี้ เป็นบุตรพระยาศรีสังหเทพ (ทองเพ็ง) วงศ์เดียวกัน นายทองด้วงบุตรนายรัต (จำ) พร้อมกัน กับเจ้าหมื่นเสมอใจราช (เอม) หลานเขย ช่วยกันทำการปลงศพนายรัต (จำ) ที่วัดพิไชยญาติการามจนสำเร็จกิจการณาปะระกิจเสร็จแล้ว

อนึ่งนายทองด้วงบุตรนายรัต (จำ) นั้นเป็นผู้ชอบพอกันเคยไปมาหาสู่ถกสารมณเฑียรอภัยใคร่กัน กับนายแก้วภักดี ๆ ผู้นี้ตั้งบ้านเรือนอยู่ที่ ริมบ้านพระญาติหาราชเดโช (พิน) ถ้ามีท่านผู้หญิงจันภรรยา ริมฝั่งคลองบางกอกใหญ่เอื้องนำวัคราชสิทธิารามข้าม แต่พระญาติหาราชเดโช (พิน) ยังเป็นที่จมน้ำไชยพร ในรัชกาลที่ ๓ กรุงเทพฯ ๆ ครั้งนั้นเอง เจ้าพระยารัตนาธิเบศร์ (จำ) แล้วยังเป็นที่จมน้ำราชามาตย์ (จำ) ปลัดกรมพระตำหรวในรัชกาลที่ ๓ กรุงเทพฯ จมน้ำราชามาตย์ (จำ) มีกิจราชการ จะต้องออกไปว่าความเมืองจันทบุรี ด้วยเรือผู้ร้ายชักชม แลตรวจราชการบ้านเมืองด้วย ครั้งนั้นจมน้ำราชามาตย์ (จำ) จึงได้พุกกัน กับนายแก้วภักดีนายเวรกรมพระตำหรวว่าดังนี้ “ ข้าพเจ้าอยากได้เสมียนที่เขียนหนังสือดี ๆ เรียบร้อยทั้งรวดเร็วทั้งงดงามพร้อม กับเป็นผู้เรียบเรียงถ้อยคำแปลด้วย แลเรียงเรื่องความดีสักคนหนึ่ง ” นายแก้วภักดีจึงพุกตอบจมน้ำราชามาตย์ ว่าดังนี้ “ กระผมเห็นมีอยู่คนหนึ่งชื่อ นายทองด้วงบุตรนายรัต (จำ) นายทองด้วงเป็นผู้ฝึกหัดฝีมือ เขียนหนังสือไทยดั่งเรียบร้อยเร็วด้วยพร้อม ทั้งเรียบเรียงถ้อยคำคำนวณทาง

ความเข่นด้วย ทั้งเป็นผู้ชอบพอกันเคยสนิทสนมกับกระเฒ่าชำนาน กระเฒ่า
จะขอรับอาษาไปสักขณนายทองสุกนั้น ให้มาทำราชการอยู่กับได้เท่าด้วย
เห็นว่าบ้านนายทองสุกอยู่ริมวัดพิไชยญาติ ๆ อยู่ฝั่งปากตะวันตกใกล้กันกับ
บ้านได้เท่า เห็นที่นายทองสุกจะเต็มใจไปทำราชการ ในบ้านได้เท่าตลอดด้วย”

ครั้งนั้นนายแก้วภักดีจึงนำพานายทองสุกมามอบให้แก่นิพนธ์อำมาตย์ (ข้า) ๆ
จึงมีความกรุณาจิตรกิริยาใคร่ชอบน้ำใจ ในฝีมือและฝีมือนายทองสุก ๆ
เป็นผู้ชอบพอ ของนิพนธ์อำมาตย์ (ข้า) สนิทสนมมานาน จนเป็น
ที่เชื่อถือไว้ใจในนายทองสุกทุกประการ นิพนธ์อำมาตย์มีความกรุณาเอื้อเฟื้อ
เจือจาน ให้เงินทองสิ่งของแก่นายทองสุกทุกประการ จนนายทองสุกเป็น
ผู้มีมั่งคั่งอันมาก ทั้งมทรัพย์สมบัติเต็มอานามากจนพระหลวงจะสู้ ไม่ได้
ยกนิพนธ์อำมาตย์ (ข้า) ชอบใช้นายทองสุก ใกล้ชิดสนิทสนมเป็นที่ไว้ใจ
ในราชการต่าง ๆ จึงไม่ได้ยกย่องให้มียศบรรดาศักดิ์เป็นขุนนางที่ใดให้
เป็นแต่ให้อำนาจใหญ่กว่าพระหลวง แลให้มีผลประโยชน์มากกว่าพระหลวง
ด้วย นายทองสุกทำราชการอยู่ในนิพนธ์อำมาตย์ (ข้า) ตลอดจนสิ้น
แผ่นดินพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๓ กรุงเทพมหานคร
ครั้นถึงแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๔ กรุงเทพมหานคร
ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ตั้งนิพนธ์อำมาตย์ (ข้า) บุตร
ที่ ๒ ของสมเด็จพระเจ้าพระยาบรมมหาประยูรวงศ์ (ดิศ) ให้แก่นิพนธ์
อำมาตย์ (ข้า) ได้เป็นที่เจ้าพระยาทิพากรวงศ์มหาโกษาธิบดีที่พระคลัง เจ้า
พระยาพระคลังจึงตั้งนายทองสุกเป็นที่ หมื่นนิพนธ์อักษรนายเวรพิเศษในกรมท่า
ให้หมื่นนิพนธ์อักษรเป็นหัวหน้านายเวรทั้ง ๔ หมื่นนิพนธ์ อักษร (ทองสุก)
จึงได้ รับผลประโยชน์ใหญ่ยิ่งกว่า ข้าราชการในกรมท่าทั้งหลายที่เป็นเจ้า
พนักงานผู้น้อย ครั้งหนึ่งท่านเจ้าพระยาทิพากรวงศ์ (ข้า) จะทำเรื่อง

(๕)

ราชันกรามบังคมทูลพระกรุณา ขอพระบรมราชานุญาตไปรูดเกล้า ๆ ให้
หมื่นนิพนธ์ อักษร (ทองสุก) เป็นพระศรีธรรมดาร์ แต่หมื่นนิพนธ์ อักษร
(ทองสุก) ร้องทุกข์ไม่รับตำแหน่งยศ เพราะเหตุนี้หมื่นนิพนธ์อักษร(ทองสุก)
จึงไม่ได้เป็นขุนนางในตำแหน่งราชการ

ครั้นอยู่มากดสมัยหนึ่งจึงท่านเจ้าพระยาทิพากรวงศ์ (ขำ) ขวาดมาก
มีอาการป่วย ๆ ไข้ ๆ จะรับราชการณพระเดชพระคุณในกรมทำไม่ได้
จึงทำใบลาขึ้นกราบบังคมทูลพระกรุณา ขอพระราชทานกราบถวายบังคมลา
ออกนอกราชการ ครั้นนั้นก็ไปรูดเกล้า ๆ พระราชทานราชการในกรมทำ
ให้ตกมาอยู่ในพระจำวน้องยาเธอกรมขุนวรจักรานุภาพ ฯ ได้เป็นที่เสนาบดี
ในกรมทำว่าราชการต่างประเทศ ในปลายรัชกาลที่ ๔ กรุงเทพฯ ฯ

ฝ่ายหมื่นนิพนธ์ อักษรแก่ขวาดมาก ทั้งหากเห็นว่าถ้าจะอยู่ไปในกรมทำ
ใหม่นี้ ก็เหมือนเป็นลูกเมียของข้าในกรมขุนวรจักรานุภาพ การงาน
หนักหนาจะใช้ ให้เราทำเต็มมือ ผลประโยชน์คงตกอยู่กับข้าในกรมทั้งสิ้น
เมื่อมีความผิดคงจะตกอยู่กับเรา ถ้าความชอบคงตกอยู่กับพวกเขา ทั้ง
เสนาบดีใหม่ก็ไม่สู้จะเข้าพระไทย ในวังงานราชการกรมทำท่านหาสิ่งจะชำนาญ
ไม่ ท่านทรงชำนาญแต่ในราชการกรมพระนครบาล เพราะเหตุนี้หมื่นนิพนธ์
อักษรจึงทำใบลาถวายพระจำวน้องยาเธอกรมขุนวรจักรานุภาพ ฯ ทรงพระ
อนุญาตให้หมื่นนิพนธ์ อักษรออกนอกราชการกรมทำกลาง

อนึ่งหมื่นนิพนธ์ อักษร (ทองสุก) ผู้นี้ มีบุตรกับท่านพลับภรรยาใหญ่
๓ คน เป็นชายทั้ง ๓ คนจะระบุชื่อแต่คนเดียวเท่านั้นคือ ชื่อ นายเล็ก ๆ มี
ภรรยาชื่อท่านรศ.ปนบุรี เดิมยรรยารอด (เชื้อรามัญ) ในกรมทำบ้าน
ยวมเชิงตพานถ่าน ถนัดดีทองวัดสุทัศน์เทพวราราม แต่ยังเป็นพี่หมื่น
วิเศษอักษรนายเวรกรมทำ ในรัชกาลที่ ๔ กรุงเทพฯ ฯ ครั้นถึงในรัชกาล

(๘)

ที่ ๕ กรุงเทพฯ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พระยาเทพประสม (ท้วม) บุตรสมเด็จเจ้าพระยาบรมมหาประยูรวงศ์ (ดิศ) เป็นเจ้าพระยาภาณุวงศ์มหาโกษาธิบดีที่พระคลังเสนาบดีกรมท่า ครั้นนั้นเจ้าพระยาภาณุวงศ์ (ท้วม) มีบัญชาสั่ง ให้หาตัวหมื่นนิพนธ์อักษร (ทองสุก) เข้ามาหา จะให้รับราชการในตำแหน่งพระวิสุการภักดีในกรมท่าต่อไป เพราะเป็นผู้มีความรอบรู้ราชการในกรมท่ามาก ครั้นนั้นหมื่นนิพนธ์อักษร (ทองสุก) ร้องว่า ตนเป็นคนสูงอายุมืดชราลงมากแล้ว ไม่สามารถอาจรับราชการของพระเดชพระคุณ ในกรมท่าต่อไปเช่นแต่ก่อนนั้นไม่ได้

ฝ่ายท่านเจ้าพระยาภาณุวงศ์ (ท้วม) ซึ่งเป็นผู้ชอบพอกันเคยกันมาก กับหมื่นนิพนธ์อักษร (ทองสุก) โดยมาก หากจะอุทหนุนช่วยบำรุงยศศักดิ์บ้างก็ไม่ริบฉนั้นแล้ว ท่านจึงมีบัญชาสั่งให้หาตัวนายเด็ก บุตรหมื่นนิพนธ์อักษร (ทองสุก) ให้เข้ามาหาท่านๆ จึงตั้งนายเด็กเป็นที่หมื่น วิสุตรอักษร นายเวรกรมท่า เป็นการอุทหนุนหมื่นนิพนธ์อักษร (ทองสุก) ผู้เป็นคนชอบพอกันเคยกันมาช้านานแล้ว

ครั้นเจ้าพระยาภาณุวงศ์ (ท้วม) ชราลงมาก กราบถวายบังคมลาออกจากตำแหน่งกรมท่าแล้ว จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหลวงเทวะวงศ์วโรปการ เป็นเสนาบดีกระทรวงต่างประเทศ (คือกรมท่า) พระองค์ท่านจึงกราบบังคมทูลพระกรุณา ขอพระราชทานเลื่อนตำแหน่งยศหมื่นวิสุตรอักษร (เด็ก) เป็นหลวงวิสุตรอักษร คงทำราชการอยู่ในกระทรวงต่างประเทศ

ครั้งเมื่อทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ตั้งกระทรวงยุติธรรมเปิดศาลสถิตยยุติธรรมแล้ว จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ เลื่อนตำแหน่งยศ หลวงวิสุตรอักษร (เด็ก) เป็นที่พระศรีธรรมสาร ปดัตถุณของมณฑลของมณฑลกลาง

(๘)

ในกระทรวงยุติธรรม ภายหลังได้ราชการเรียบร้อยดีขึ้นมากกว่าเก่าหลายเท่า
จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานสัญญาบัตร ให้เป็นพระยาฤทธิ
พานุกรมกิจ (เล็ก) ๆ ผู้นี้ ได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์หลาย
ดวงเป็นเกียรติยศ

ครั้นอยู่มากาลสมัยหนึ่งจึงพระยาฤทธิพานุกรมกิจ (เล็ก) บ่วยเป็นโรค
ชราถึงแก่กรรม เมื่อวันเสาร์เดือนห้าขึ้นสี่ค่ำ ปีฉลูโทศกจุฬศักราช ๓๒๖๒ ปี
เป็นปีที่ ๓๓ ในรัชกาลที่ ๕ กรุงเทพฯ ตรงกับวันที่ ๒๓ มีนาคม วันโกสินทร
ศก ๑๓๘๘ พระยาฤทธิพานุกรมกิจ (เล็ก) เมื่อถึงแก่กรรมอายุได้ ๕๕ ปี
แต่ท่านผู้นี้เกิดเมื่อมีพระชนมชีพ พระยาฤทธิพานุกรมกิจ (เล็ก) มีภรรยา
ชื่อท่านผู้หญิงศรี ๆ มีบุตรชาย ๓ คนบุตรหญิง ๓ คนรวม ๖ คน

บุตรที่ ๑ เป็นหญิงถึงอนิจกรรม บุตรที่ ๒ เป็นชายชื่อนายเลื่อน ๆ ผู้
ได้ ไปเล่าเรียน วิชาในโรงเรียนกรุงปารีสประเทศยุโรป อยู่ในประเทศ
ฝรั่งเศสได้ ๓๐ ปีจึงกลับเข้ามากรุงเทพฯ ถึงเมื่อเดือนมิถุนายนวันโกสินทร
ศก ๑๒๐๐ บุตรที่ ๓ เป็นชายชื่อนายเลียบ ๆ ได้ออกไปเล่าเรียน กฎหมาย
ในประเทศยุโรปในโรงเรียนเนติบัณฑิตย์

ท่านพวกนี้ก็นับว่าเป็นสาชาญาคิกณ กับพวกบุตรหลานเหลนโหลนหลิน
เหลือ แห่งพระยาศรีสังเทพ (ทองเพ็ง) ด้วยเหมือนกัน

(ลำดับวงศ์ตระกูลพระยาฤทธิพานุกรมกิจ (เล็ก) ขอยุติไว้แต่เพียงเท่านี้
ก่อนเทอญ ต่อนี้ไปจะได้กล่าวพรรณนาถึงมาตย์ ชื่อบุตรหลานเหลนของ
พระยาศรีสังเทพ (ทองเพ็ง) ต่อไป จนตลอดวงศ์ของท่านนั้นโดยพิศดาร
ถึงในรัชกาลที่ ๕ กรุงเทพฯ ด้วย)

(๘)

ลำดับวงศ์ตระกูล

ท่านเทตน้องสาวพระญาศรีสัตตเทพ

(ทองเพ็ง)

อนึ่งนายชำนาญ (ทองขวัญ) มีบุตร ๓ คน กับท่านทองจอนภรรยา
หลวง บุตรที่ ๑ เป็นหญิงชื่อท่านทองพิมพ์ ๆ ผู้นี้ ถวายตัวเป็นพรหม
จรรย์เป็นอุบาสิกในพระบวรพุทธศาสนาหามีสามีไม่ บุตรที่ ๒ เป็นชายชื่อ
นายทองเพ็ง ๆ ผู้นี้ ภายหลังได้เป็นที่มั่นพิพิธอักษร แล้วเป็นหลวง
ราชสดนาแล้วเป็นพระศรีสัตตเทพ แล้วเป็นพระญาศรีสัตตเทพ

บุตรที่ ๓ เป็นหญิงชื่อท่านเทต ๆ ผู้นี้ ได้เป็นภรรยาหลวงแต่งงานกัน
กับหลวงศรีเสนา (ทองอ่อน) หลานพระญาไชยวิชิตผู้รักษากรุงเก่า หลวง
ศรีเสนา (ทองอ่อน) ผู้นี้ เป็นข้าราชการในรัชกาลที่ ๓ กรุงเทพฯ เพราะ
ฉะนั้นจึงได้ ไปราชการสักเลขด้วยพระญามหาอำมาตย์ (บ่อม) เมื่อเวลานั้น
จึงไปพบเจ้าอนุเป็นขบถยกกองทัพมาที่เมืองนครราชสีมา เจ้าอนุเวียงจันทน์
จับตัวหลวงศรีเสนา (ทองอ่อน) ไปได้ สั่งให้ฆ่าหลวงศรีเสนา (ทองอ่อน)
เสีย ที่ตำบลบ้านพรานพร้าวฝั่งแม่น้ำโขงตรงนำเมืองเวียงจันทน์ แล้วเจ้า
อนุก็หนีกองทัพไทยไปอาศัยอยู่ ในเมืองลาวพวนเขตรแดนกรุงเวียงจันทน์

(๘)

ท่านเทศน์องค์สาวพระญาศรีสัตตเทพ (ทองเพ็ง) นั้น ท่านเทศน์เป็นภรรยา
หลวงของหลวงศรีเสนา (ทองอ่อน) ท่านเทศน์มีบุตรด้วยกันกับหลวงศรีเสนา
(ทองอ่อน) มีบุตรหลายคนที่จะบวชชื่อก่อนนั้นคือ มีบุตรหญิงชื่อ
ท่านอ้อม ๆ เป็นภรรยาหลวงในพระญาศรีสุนทรโวหาร (พัก) เจ้ากรมพระ
ธาดักษณ์ ในรัชกาลที่ ๔ แลรัชกาลที่ ๕ ท่านผู้หญิงอ้อมมีบุตรที่จะบวช
ชื่อแต่ ๒ คนที่มีเกียรติยศท่านนั้นคือ

บุตรหญิงชื่อท่านพัน ๆ ผู้นี้เป็นภรรยา พระยามหานิเวศ (กระจำจตา)
บุตรพระญารวมจรรย์ญาณอุดมมนตรี (จำเริญ) เชื้อวงศ์ตระกูลพราหมณ์ ท่าน
พันมีบุตรกับพระยามหานิเวศ (กระจำจตา) คนเดียวแต่ถึงแก่กรรมทั้ง
มารดาแลบุตร

บุตรที่ ๒ ของท่านผู้หญิงอ้อมศรีสุนทรนั้น เป็นชายชื่อนายกระมด ๆ ได้
เป็นที่ พระญาศรีสุนทรโวหารแทนบิดา ในรัชกาลที่ ๕ กรุงเทพมหานคร
พระญาศรีสุนทรโวหารได้ภรรยาชื่อ ท่านผู้หญิงพั่งวงศ์เดียวกัน ท่านผู้หญิง
พั่งนั้นบิดาชื่อพระครภักดี (ท้วม) เจ้ากรมพระคชบาลฝ่ายพระราชวัง
บวร ฯ ในรัชกาลที่ ๕ กรุงเทพ ฯ มารดาท่านผู้หญิงพั่งชื่อท่านรื้อ ๆ เป็น
บุตรพระจันทร์ทาทิพย์ ฯ เป็นฝ่ายเฮยในพระญาศรีสัตตเทพ (ทองเพ็ง) ท่านนั้น
ภรรยาพระจันทร์ทาทิพย์ ซึ่งเป็นมารดาท่านรื้อ ท่านนั้นเป็นญาติกันอันสนิทในท่าน
พระญาศรีสัตตเทพ (ทองเพ็ง) เพราะเหตุนี้จึงนับว่า พระญาศรีสุนทร
โวหาร (กระมด) สามี่ กับท่านผู้หญิงพั่งภรรยา จึงว่าเป็นสามีภริยา
ร่วมวงศ์ญาติกันเดียวกัน ในชั้นวงศ์พระญาศรีสัตตเทพด้วยกัน

อนึ่งพระญาศรีสุนทรโวหาร (กระมด) แยกกันด้วยกันกับท่านผู้หญิงพั่ง
มีบุตรหลายคนสมควรจะบวชชื่อก่อนนี้คือ มีบุตรหญิงชื่อท่าน
กิดิ ฯ ผู้นี้ได้เป็นภรรยาพระไพศาลคิดปลาร (สนั่น) ฯ ผู้นี้เป็นบุตร
พระญาไชยสุนทร (หม่อมหลวงเจียม) ผู้นี้เป็นบุตรพระญาราชภักดี (หม่อม

(แป)

ราชวงศ์ข้าง) ๆ ผู้^{นี้} เป็นบุตรหม่อมเจ้าฉนิม ๆ ผู้^{นี้} เป็นบุตรเจ้าฟ้า
คันกรมหลวงเทพหริรักษ์ ๆ พระองค์^{นี้} เป็นบุตรสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ
พระองค์น้อย เจ้าฟ้ากรมพระศรีสุดารักษ์ ๆ พระองค์^{นี้} เป็นสมเด็จพระ
เชษฐาธิราช^{นี้} ในพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกย์ รัชกาลที่ ๓
กรุงเทพมหานคร เพราะเหตุ^{นี้}จึงนับว่าพระไพศาลศิลปสาร (ต้น) เป็น
สามท่านถวียกต่างวงศ์กันกับภรรยา ภรรยาเป็นวงศ์ตระกูลพระญาติสหเทพ
(ทองเพ็ง) สามเป็นวงศ์ราชตระกูลอันสูงศักดิ์อรรคาน ในรัชกาลทั้ง
๕ แผ่นดินกรุงเทพฯ

อนึ่งท่านถวียกบุตรพระญาติสหเทพ (กรมล) บิดา ท่านผู้หญิง
พมมารตานัน ท่านถวียกมีบุตรเป็นชายชื่อนายด้ว

อนึ่งท่านเทศน์ธำ พระญาติสหเทพ (ทองเพ็ง) นั้น ท่านเทศ
มีบุตรสองคน คนใหญ่ชื่อท่านอ้อมเป็นภรรยาพระญาติสหเทพ (พัก)
ได้ก่ถำแล้วข้างบนนี้มีแจ้งปรากฏชัด ท่านอ้อมมีน้องสาวคนหนึ่งชื่อท่านเอี่ยม ๆ
เป็นภรรยาพระรัตนพิมล (คล้าย) ท่านมีบุตรสืบเชื้อวงศ์ตระกูลไม่

พวกบุตรหลานหลานโหล่น ของพระญาติสหเทพ (ทองเพ็ง) นั้น ท่าน
พวก^{นี้}ต้องทันทันว่า ฝ่ายบรรพบุรุษ^{นี้}ต้นวงศ์ตระกูล (ชาย) เดิม เป็นเสนา
บดีในกรุงศรีอยุธยาโบราณ ฝ่ายบรรพบุรุษ^{นี้}มีต้นวงศ์ตระกูล (หญิง) เดิม
เป็นเจ้าพระยาจักรีกรมวิธานเสนาบดี ในพระเจ้าตากกรุงธนบุรีศรีอยุธยา
(บางกอกสยาม) ถ้าจะนับทั้งสองฝ่าย ในบรรพบุรุษ^{นี้}เดิมนั้นบรรพบุรุษ^{นี้} ก็
มีตำแหน่งยศปรากฏในตำรว มหาจุมาตยานุถุวงศ์ ว่าเป็นวงศ์ตระกูล
ท่านเสนาบดี ฝ่ายไทยแต่ฝ่ายรามัญด้วยกันทั้งสองข้าง ดังที่ได้แสดง
มาแต่ต้นนั้นเสร็จแล้ว เรื่อง^{นี้}คัดออกมาจากตำราโบราณ ที่ได้อ่านบุตร
หลานหลานโหล่น ของท่านพวก^{นี้}ยังมีชีวิตอยู่บอกเล่าให้ ฟังบ้าง

(ใผ)

ลำดับวงศ์ตระกูล
ท่านเจ้าพระญาณรามจักรุญค์จักรกริรามัญ
(นามเดิมชื่อมะโตต)

ต้นวงศ์ตระกูลท่านทองซอนภรรยานายชำนาญ (ทองขวัญ)
นายชำนาญ (ทองขวัญ) เป็นบุตรพระยาศรีสุทเทพ (ทองเพ็ง)
ท่านทองซอนเป็นมารดาพระยาศรีสุทเทพ (ทองเพ็ง)

“ กิระกิจจะ ” ตั้งจะได้ลำดับเสาวนการ สืบทราบกาลโบราณ
มาจากตำราคัมภีร์ใบลาน จานเป็นอักษรรามัญแต่อักษรไทยยังไว้ ใน
ใบลานผู้ใด ๆ คัดย้ายคัมภีร์สวดมนต์ ซึ่งเป็นของพระสารสาสน์พัลลภ
(สมนบุญ) บุตรเขยพระยาศรีสุทเทพ (ทองเพ็ง) พระสารสาสน์พัลลภ
(สมนบุญ) บอกว่า ตำราคัมภีร์ใบลานนี้เป็นของหลวงวิสุตร ๆ เปนน้อง
ชายร่วมบิดาแถมมารดาเดียวกันมา กับท่านทองซอนมารดาพระยาศรีสุทเทพ
(ทองเพ็ง) ในตำราคัมภีร์ใบลานนั้นแปลเป็นภาษาไทยได้ ข้อความว่าดังนี้
อนึ่งเดิม ท่านเจ้าพระญาณรามจักรุญค์ (ชื่อมะโตต) มีตำแหน่งยศเป็น
ที่จักรกริรามัญ ในราชการแผ่นดินพระเจ้าตากกรุงธนบุรี เจ้าพระญาณ
จักรุญค์ (มะโตต) ที่บ้านเรือนอยู่ที่ วิมฝั่งคลองมอญแต่ก่อนนี้มีชื่อว่า

(๒)

“คตองกลางเมืองธนบุรี” แล้วเปลี่ยนชื่อว่า “คตองโรงเหล็ก” ภายหลังเมื่อตั้งกรุงธนบุรีแล้วนั้น เจ้าพระยามรณจตุรงค์ (มะโตด) เป็นรามัญมีบิوارพอกมอญมาก ๆ มาตั้งบ้านเรือนอยู่ในคตองโรงเหล็ก ๆ นี้ จึงมีชื่อเสียเรียกว่า “คตองมอญ” ในครั้งคราวตั้งกรุงธนบุรี เมื่อมีชาวสัมฤทธิ์ศึกจุฬศักราช ๑๓๓๐ ปี เจ้าพระยามรณจตุรงค์ (มะโตด) ผู้มีวงศ์ตระกูลเป็นบุตรข้าราชการรามัญเก่า ครั้งพระยาพระรามและพระยาเกียรติมาจากเมืองหงสาวดี ตามเสด็จสมเด็จพระนเรศวรเป็นจ้าวมาจากเมืองมอญ มาสู่พระบรมราชสมภารในกรุงศรีอยุธยาโบราณ มีกำหนดแค้น ๓๕๐ มีถ้วนตามถึงเกิดมีในพระราชพงศาวดารกรุงเก่า

อนึ่งเจ้าพระยามรณจตุรงค์ (มะโตด) ที่จักรกรัรามัญในกรุงธนบุรีนั้น เจ้าพระยามรณจตุรงค์นับเป็นชั้นที่ ๓ ในวงศ์นี้มีบุตรชายหญิงหลายคน บัดนี้จะระบุชื่อบุตรของเจ้าพระยามรณจตุรงค์ (มะโตด) ที่มีเกียรติยศและเกียรติคุณในราชการ แท้ ๒ คนนับเป็นชั้นที่ ๒ ในวงศ์นี้เท่านั้นคือ

บุตรคนใหญ่ในเจ้าพระยามรณจตุรงค์ เป็นหญิงชื่อเมี้ยทอง ๆ ผู้นับเป็นชั้นที่ ๒ ในวงศ์นี้ ท่านเมี้ยทองได้ถวายตัวทำราชการฝ่ายใน ได้เป็นเจ้าจอมอยู่งานพระสนมเอก ในกรมพระราชวังบวรสถานมงคล ที่ทรงพระนามว่า กิ่งนี้ “สมเด็จพระเจ้าอลองพญาเธอ จ้าวฟ้าวันราชเบศวร์ไชยเชษฐาธิราช กรมขุนเสนาพิทักษ์” (อีกในยศหนึ่งคำสามัญที่เราได้ร้องเรียกกันมาว่า กิ่งนี้ “จ้าวฟ้ากุ้ง” จ้าวฟ้ากุ้งพระองค์นี้ที่ทรงพระราชนิพนธ์คำกลอนเห่เรือ) จ้าวฟ้ากุ้งได้เป็นสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช พระมหาอุปราช กรมพระราชวังบวร ฯ ในแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ ซึ่งนับว่าเป็นพระเจ้าแผ่นดิน พระองค์ที่ ๓๐ ในกรุงศรีอยุธยา ฯ แตกทำลายเสียพระนครแก่พม่าซ้ำคึกแล้ว เจ้าจอมมารดาเมี้ยทองจึงได้หนีพม่า

(๒)

ข้าศึกไป อยู่กับพระเจ้าพิมาย (คือกรมหมื่นเทพพิพิธ) ในเมืองนคร
ราชสีมา (โคราช) โดยเหตุที่มีห่วงใยอันใดอันหนึ่งไม่แล้ว เพราะเหตุว่า
เจ้าจอมมารดาเมื่อยทอ มีพระองค์เจ้าหญิงพระองค์หนึ่งทรงพระนามกรมว่า
กิ่งนี้ “ พระองค์เจ้าหญิงพิศมัย ” ๗ พระองค์นี้ ก็สิ้นพระชนม์เสีย
แต่กาลก่อน เมื่อกรุงศรีอยุธยายังไม่เสียพระนคร แก่พม่าข้าศึกนั้นหลาย
ปี เพราะเหตุตั้งนี้เจ้าจอมมารดาเมื่อยทอจึงได้ ไปอยู่ ในเมืองนครราชสีมา ๗
เสียบ้านเมืองแก่พระเจ้าตาก ๗ จึงจับพระองค์กรมหมื่นเทพพิพิธ (พระองค์
เจ้าวชิรเกล้า) ที่ตั้งตนขึ้นเป็นสมเด็จพระเจ้ากรุงสยาม เสด็จราชอยู่ใน
เมืองนครราชสีมา (โคราช) ครั้นนี้ร้องเรียกกันว่าพระเจ้าพิมาย ๗ ต้อง
สำเร็จโทษจนสิ้นพระชนม์แล้ว

ครั้นนี้เจ้าจอมมารดาเมื่อยทอได้คัดลงมา เป็นข้าราชการในแผ่นดินพระ
เจ้าตากกรุงธนบุรี พระเจ้าตากทรงพระราชดำริเห็นว่า เจ้าจอมมารดา
เมื่อยทอเป็นข้าราชการเก่าฝ่ายใน เป็นผู้รอบรู้จนบรรณนิยมราชการฝ่ายใน
มามาก จึงทรงพระมหากรุณาโปรดเกล้าฯ ตั้งเจ้าจอมมารดาเมื่อยทอให้
เป็นท้าวทรงกันดาร ผู้สำเร็จราชการพระคลังฝ่ายในกรุงธนบุรี ครั้นนี้
เขาร้องเรียกกันทั่วทั้งนี้ “ ท้าวทรงกันดารทองมอญ ” (เพราะชื่อ
รองท่านผู้ ^{มีชื่อ} นามชื่อว่า) (เมื่อยทอ) (เมื่อยแปลว่านาง) (ทอแปลว่าทอง)
เพราะเหตุคุณชาวกรุงธนบุรีจึงตั้งนามผู้เรียกว่า “ ท้าวทรงกันดารทองมอญ ”
ท้าวทรงกันดารทองมอญผู้ นามยศมีขึ้นยาวได้ ๔๖ ปีอยู่ตลอดมาจนถึง ใน
แผ่นดินพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกย์ รัชกาลที่ ๓ กรุงเทพ ฯ
ท้าวทรงกันดารทองมอญผู้ นามสิ้นชีพิตักษัย เมื่อจุฬศักราช ๑๑๔๗ ปีมะเส็ง
ตีปดศก เป็นปีที่ ๔ ในรัชกาลที่ ๓ กรุงเทพ ฯ แต่เจ้าพระยาบวรราชมงคล
จักรกรัรามาณ (มะโคต) ถึงอาสัญกรรมเมื่อจุฬศักราช ๑๑๔๕ ปีชวด

(เผ่า)

จิตตาคัก เจ้าพระญารามจัตตุรงค์ (มะโตก) ผู้นี้ มีเหตุอันจำเป็นถึงแก่ อาตมัญญกรรม พร้อมกันกับพระเจ้าวตาก (สิน) พระเจ้าแผ่นดินกรุงธนบุรีฯ สันชีพยต์วงศ์พระชนม์ ไปพร้อมกับเจ้าพระญารามจัตตุรงค์ ในเมื่อสมัยกาลผลัด เปลี่ยนแผ่นดินใหม่ ในเหตุอันไม่สมควรระก่่าวในที่นี้ เมื่อเจ้าพระญา รามจัตตุรงค์ (มะโตก) ถึงแก่อาตมัญญกรรมนี้ อายุศม์ได้ ๘๕ ปี

บุตรที่ ๒ ของเจ้าพระญารามจัตตุรงค์ (มะโตก) เป็นชายชื่อมะทอเบ็นฯ ผู้นี้มีเป็นชั้นที่ ๒ ในวงศ์รามัญนี้ได้เป็นที่สมิงนระเคชะนายกองรามัญกรมอาทามาตย์ ในแผ่นดินพระที่นั่งสุริยาศน์อมรินทร์ ซึ่งเป็นพระเจ้าแผ่นดินพระองค์ ๓๒ ในกรุงศรีอยุธยาฯ เสียแก่พม่าข้าศึกแก่วนั้น สมิงนระเคชะ (มะทอเบ็น) ทนพม่าข้าศึกไป อาศัยอยู่ในเมืองเพ็ชรบูรณ์ฯ หาเสียแก่พม่าไม่ ภายหลังสมิงนระเคชะ (มะทอเบ็น) ถัดลงมา ถวายตัวทำราชการกับพระเจ้าวตากฯ ทรงรู้จักคุ้นเคยชอบพอกันมาก กับสมิงนระเคชะ (มะทอเบ็น) มาแต่ครั้งกรุงเก่า พระเจ้าวตากจึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ตั้งสมิงนระเคชะ (มะทอเบ็น) ให้เป็นที่พระญาณครอินทร์เจ้ากรมกองรามัญทั้งโปรดเกล้าฯ ให้เป็นผู้บังคับบัญชาสิทธิขาดในราชการ ฝ่ายในกองพลทหารรามัญรักษาบ้านค่ายอิฐ ที่ฝั่งขวานอกแฉ่งควนคอก บ่อนทั้งสองนั้น มีชื่อว่าดังนี้ “บ่อนมิไซเอนทร์” บ่อนมิไซเอนทร์นี้ตั้งอยู่ที่ปากคลองบางกอกใหญ่ ๑ ตั้งอยู่ที่แม่น้ำวังในปากคลองตลาด ๑

อนึ่งบ้านพระญาณครอินทร์ (มะทอเบ็น) ผู้นี้ มีบ้านเรือนตั้งอยู่ที่หลัง บ่อนมิไซเอนทร์ ที่ภายในปากคลองตลาดปากควนออกริมเชิงสะพานมอญ ในสมัยนั้นร้องเรียกกันว่าดังนี้ “ค่ายอิฐฝั่งขวานอกกรุงธนบุรี”

(คำอธิบายว่าบ่อนมิไซเอนทร์ ฝั่งขวานอกนั้น เดิมตั้งอยู่ที่ตรงสถาน กระทรวงเกษตรราชการ เชิงสะพานศิระจารเข้ข้ามคลองตลาด ในรัชกาล

(ผ่่า)

ที่ ๕ กรุงเทพฯ ฯ แต่บ่อนหรือเสียแล้ว แต่เมื่อฟุ่ศักราช ๑๑๕๔ ปีชาตจั่ววาคก
ในต้นรัชกาลที่ ๑ กรุงเทพพระมหานครนั้น)

อนึ่งพระญาณครอินทร์ (มะทอเบ้น) ผู้^{นี้} เป็นน้องชายร่วมบิดามารดา
เดียวกัน กับท้าวทรงกันดาร (เมี้ยทอ) ท้าวทรงกันดารทองมอญ
คนเดียวกันนั้นเอง พระญาณครอินทร์ (มะทอเบ้น) มีบุตรชายหญิงหลาย
คน บัดนี้จะมีชื่อแต่ ๖ คนเท่านั้น ที่นับเป็นชั้นที่ ๓ ในวงศ์ตระกูลนั้นคือ
เพื่อให้เป็นเกียรติยศแก่พวกวงศ์^{นี้} ก็คือไป บุตร ๖ คนชั้นที่ ๓ มีชื่อดังนี้คือ

บุตรที่ ๑ เป็นหญิงชื่อเมี้ยกะทอ (เมี้ยแปลว่านาง-) (กะแปลว่าปลา-)
(ทอแปลว่าทอง-) (-เมี้ยกะทอแปลว่านางปลาตะเพียนทอง) ท่าน
เมี้ยกะทอได้ถวายตัวทำราชการฝ่ายใน ได้เป็นเจ้าจอมอยู่จนพระสนมโท
ในแผ่นดินพระเจ้าวรวงศ์เธอในสมัยนั้นเขาจึงเรียกชื่อเจ้าจอมนี้ว่า
ดังนี้ “เจ้าจอมเพี้ยน” ๆ ผู้^{นี้} ห้ามพระองค์จ้าวกับพระเจ้าวรวงศ์
เจ้าจอมเพี้ยนเป็นน้องสาวต่างบิดา แต่ว่าร่วมมารดาเดียวกัน กับเจ้าจอม
มารดาในพระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์จ้าวพงศ์อินทร^{นี้} ๆ เป็นพระราชโอรส
ในพระเจ้าวรวงศ์เธอในสมัยนั้น บัดนี้สืบบุญพระเจ้าวรวงศ์แล้ว พระองค์จ้าว
พงศ์ต้องถอยยศลงเป็นเพียง หม่อมพงศ์ในรัชกาลที่ ๑ กรุงเทพฯ ฯ เขา
เรียกกันว่าดังนี้ “คุณพงศ์” ๆ ผู้^{นี้} เป็นบิดาเจ้าจอมมารดาน้อย ๆ
ผู้^{นี้} เป็นพระสนมในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เจ้าจอมมารดา
น้อยมีพระองค์จ้าวชาย ๒ พระองค์ พระองค์ใหญ่ขึ้นทรงพระนามปรากฏว่า
ดังนี้ “พระองค์จ้าวณพงศ์” ภายหลังได้เป็นกรมหมื่นมหิศวศิว
วิลาส พระองค์น้อยทรงพระนามว่าดังนี้ “พระองค์ จ้าวศุภประดิษฐ์”
ภายหลังได้เป็นกรมหมื่นนรินทรนฤนาถ ท่านทั้งสองกรมนี้มีบุตร เป็น
หม่อมเจ้าชายหญิงหลายพระองค์ นับว่าเกี่ยวข้งกันกับพวกบุตรหลานหลาน

(๘)

ของพระญาติวงศ์เทพ (ทองเพ็ง) บ้าง แต่ห่างเหินมากมายดูคล้ายตาจะเห็นได้

บุตรที่ ๕ ของพระญาณนครอินทร (มะทองเ็น) นั้น เป็นหญิงชื่อเม้ยทองปลู
(ทองปลูว่าทอง) (ปลูแปลว่าขาว) (ทองปลูแปลว่าทองขาว) เพราะ
เหตุนี้ชาวสยามจึงร้องเรียกว่า “ ทองขาว ” ท่านทองขาวได้เป็น
พระสนมใน พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกย์ แต่ยังเป็นสืมเด็จพระ
เจ้าพระยามหาวชิราวุธด้วยอีก เอกอุรรรคมหาเสนาบดี ในแผ่นดินพระเจ้า
ตากกรุงธนบุรี เจ้าจอมทองขาวมีพระองค์เจ้าหญิงพระองค์หนึ่ง นับเป็น
พระราชธิดาที่ ๑๖ ในสมเด็จพระราชบิดา ทรงพระนามว่าพระเจ้าวดีเธอ
พระองค์เจ้าพลับพลา ฯ พระองค์นี้มีพระชนม์ยืนยาวตลอดมาแจ้ง ในแผ่นดิน
พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๔ กรุงเทพระ

ครั้นเมื่อเจ้าจอมมารดาทองขาว มีพระองค์เจ้าพลับพลาแล้ว พระบาท
สมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกย์ จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ เปลี่ยน
ชื่อเก่าเจ้าจอมมารดาทองขาว ให้ชื่อใหม่ว่าเจ้าจอมมารดาคุ้ม เพราะ
ชื่อเก่าเป็นภาษารามัญว่า “ ทองปลู ” หาโปรดไม่ จึงโปรดให้ชื่อใหม่ว่า
“ คุ้ม ” คนทั้งหลายจึงร้องเรียกว่าเจ้าจอมมารดาคุ้ม

ครั้นอยู่มากาตสมัยหนึ่ง จึงมีข้าทาสของเจ้าจอมมารดาคุ้มนั้น ทำเรื่อง
ราวกล่าวโทษเจ้าจอมคุ้มนายเงิน ไปยื่นต่อท้าวนางพนักงานฝ่ายใน เป็น
ข้อใจความท้าวเจ้าจอมมารดาคุ้ม เป็นต้นเหตุจึงไฟให้ไหม้ขึ้น ใน
พระบรมมหาราชวังภายใน ท่านท้าวศรีจุฬาลักษณ์ข้อความนี้ ขึ้นกราบบัง
คมทูลพระกรุณา จึงโปรดเกล้าฯ ให้เสนาบดีเป็นคณะกรรมการชำระ เจ้าจอม
มารดาคุ้มจำเลย ๆ รับเป็นสัตย์สมใจท้าว จึงโปรดเกล้าฯ ให้นำเจ้าจอม
มารดาคุ้ม ไปลงพระราชอาชญาประหารชีวิตครครคอกเพลิงให้ตาย ตาม

(๘)

พระราชกำหนดบทพระไวยการ โบราณคดีราชประเพณีมีมาแต่กาลก่อน
ตลอดพลิตายที่ตำบลจากแดง แขวงเมืองสมุทรปราการ เมื่อจุลศั
ก ๑๓๕๒ ปีจอโทศก ครั้งนั้นพระเจ้าวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าหญิงพลับพลา
เป็นกรมพระเจ้าหลานเธอเจ้าจอมมารดาไม่ จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราช
ทานพระองค์เจ้าหญิงพลับพลา ให้สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอเจ้าฟ้ากรมพระศรีสุม
ภักดิ์ ทรงรับพระองค์เจ้าหญิงพลับพลา ไปเลี้ยงไว้ที่พระตำหนักแดง เมื่อ
พระองค์เจ้าหญิงพลับพลา มีพระชนม์ยืนยาว ตลอดมาจนถึงในรัชกาลที่ ๕ กรุง
เทพฯ นั้น พระองค์เจ้าหญิงพลับพลา ยังทรงนับถือ บุตรหลานพระญาติ
เทพ (ทองเพ็ง) ว่า เป็นญาติกันกับพระองค์ท่านตามสมควรบางท่าน ที่
คุ้นเคยเข้าไปเฝ้าท่าน ๆ ก็ทรงนับถือว่าเป็นญาติกัน

บุตรที่ ๓ ของพระญาณนครอินทร์ (มะทองเป็น) นั้น เป็นชายชื่อมะทอง
(ทองเพ่งว่าทอง) (มะทองว่าดี) (จึงมีชื่อว่าทองดี) มะทองหรือนาย
ทองดีได้เป็นพระญาติโอรสในรัชกาลที่ ๑ กรุงเทพฯ ท่านผู้นี้มีบุตรหลาน
หลานมาก ภายหลังจะระบุชื่อตลอดมาถึงในรัชกาลที่ ๕ กรุงเทพฯ

บุตรที่ ๔ ของพระญาณนครอินทร์ (มะทองเป็น) นั้น เป็นชายชื่อเป็น
ภาษาไทยว่านายทองคำ ได้เป็นพระญาติโอรสในรัชกาลที่ ๑ กรุงเทพฯ ฝ่าย
กรมพระราชวังบวรฯ ในรัชกาลที่ ๒ กรุงเทพฯ ท่านผู้นี้มีบุตรหลานหลาน
มาก ภายหลังจะระบุชื่อตลอดมาถึงในรัชกาลที่ ๕ กรุงเทพฯ

บุตรที่ ๕ ของพระญาณนครอินทร์ (มะทองเป็น) นั้น เป็นหญิงชื่อท่าน
ทองซอน ๆ ผู้นี้ ได้ทำการวิวาห์มงคลกัน กับนายชำนาญ (ทองขวัญ)
นายเวรกรรมมหาชาติไทย ในรัชกาลที่ ๑ กรุงเทพฯ ท่านทองซอนเป็นภรรยา
นายชำนาญ (ทองขวัญ) ๆ มีบุตร ๓ คน นับเป็นชาติ ๕ ในวงศ์นี้มี ๓ คน

บุตรที่ ๓ เป็นหญิงชื่อท่านทองพิมพ์ ๆ ผู้นี้ ไม่มีสามีถวายตัวเป็นพรหม
จรรย์ในพระบวรพุทธศาสนา

บุตรที่ ๒ เป็นชายชื่อนายทองเพ็ง ๆ ผู้นี้ ได้เป็นที่หมั้นพิริอักษร แล้ว
เป็นหลวงราชเสนา แล้วเป็นพระศรีสหเทพ แล้วเป็นพระญาศรีสหเทพ แล้ว
ได้เป็นที่พระญาเพชรพิไชย แล้วว่าที่กรมหน้าซ้าย พระญาศรีสหเทพ (ทองเพ็ง)
ได้ท่านผู้หญิงน้อยเป็นภรรยา ท่านผู้หญิงน้อยเป็นหลานพระญาพิริอักษร
มีบุตรมากน้อยเท่าใดแจ้งอยู่ในบาญชีนั้นพร้อมแล้ว บุตรพระญาศรีสหเทพ
(ทองเพ็ง) ทั้งสิ้นนับเป็นชั้นที่ ๕ ในวงศ์ตระกูลรามัญ

บุตรที่ ๓ ของท่านทองซอน เป็นหญิงชื่อท่านเทด ๆ ผู้นี้ นับเป็นชั้น
ที่ ๔ ในวงศ์ตระกูลรามัญ ท่านเทดเป็นภรรยาแต่งงานกับ กับหลวงศรี
เสนา (ทองอ่อน) ๆ ผู้นี้ เป็นข้าราชการในรัชกาลที่ ๓ กรุงเทพฯ หลวง
ศรีเสนา (ทองอ่อน) ผู้นี้ ที่จำวนเงินจันท์ จับไปฆ่าเด็กที่ฝั่งแม่น้ำโขง
ตำบลพรวนพร้าว ท่านเทดมีบุตรหลานมาก ได้ระบุชื่อบุตรหลานตลอด
ข้างบนนี้พิศดารละเอียดแล้ว (บัดนี้ จะกลับกล่าวย้อนคืนขึ้นไปอีก)

หนึ่งพระญาณครุอินทร์ (มะทองเม่น) ชั้นที่ ๒ นั้น มีบุตรที่ ๖ เป็นชาย
ได้เป็นที่หลวงวิสูตร ๆ ผู้นี้ เป็นชั้นที่ ๓ มีบุตรหลายคน บัดนี้จะระบุชื่อ
บุตรหลวงวิสูตรคนคนเดียวคือ ชื่อท่านนุ่น ๆ ผู้นี้ นับเป็นชั้นที่ ๔ ได้เป็น
ภรรยาพระเจ้านทราทิพย์ (เทด) เจ้ากรมฉันทมพลเรือน ต่างวงศ์รามัญกัน

ท่านนุ่นเป็นภรรยาพระเจ้านทราทิพย์ (เทด) นั้น มีบุตรหลายคนนับ
เป็นชั้นที่ ๕ ในวงศ์นี้ บัดนี้จะระบุชื่อบุตรท่านนุ่นแต่ ๓ คนท่านนี้คือ

บุตรที่ ๓ เป็นชายชื่อนายรอด ๆ มีภรรยาชื่อท่านเฒ นายรอดมีบุตรหญิง
กับท่านเฒชื่ออ่อง ๆ ผู้นี้ ได้เป็นอนุภรรยาพระยาธรรมสารนิค (ตาก) ๆ
เป็นบุตรพระยามหาอำมาตย์ (น้อม) ต่างวงศ์ ท่านอ่องมีบุตรด้วยกันกับ

พระยารวมสารนิตี (ตาด) หลายคน ควรจะระบุชื่อที่มีเกียรติยศแก่คน
เกียวก่อ เป็นบุตรชายชื่อนายเถื่อน ๆ ได้เป็นที่ จมื่นประจักษ์มนเทียร
ปลัดกรมพระคำหรว

อนึ่งบุตรที่ ๒ ของท่านนุ่นเป็นหญิงชื่อท่านรื้อ ๆ นับเป็นชั้นที่ ๕ ในวงศ์
เจ้าพระยารามจักรกรมัญ ท่านรื้อเป็นภรรยาปลัดกรม (ท่วม) ในพระ
เจ้าบรมวงศ์เธอเจ้าฟ้าหม่อมมาดา กรมสมเด็จพระบารามปรบัษัฯ ดิน
พระชนม์แล้ว ปลัดกรม (ท่วม) ได้เป็นที่พระคชภักดีเจ้ากรมช้างขวาถือ
ศักดินา ๓๕๐๐ ไว้ ฝ่ายในพระราชวังบวร ฯ ในรัชกาลที่ ๕ กรุงเทพฯ ฯ

อนึ่งท่านนุ่นภรรยาพระเจ้านครราชสีมา (เทต) นั้น มีบุตรที่ ๓ เป็นหญิง
ชื่อท่านรื้อ ๆ นับเป็นชั้นที่ ๕ ในวงศ์รามัญ ท่านรื้อเป็นภรรยาขุนรา
(ตมยา) ท่านรื้อนี้มีบุตรหลายคน นับเป็นชั้นที่ ๖ ในวงศ์นี้ บัดนี้
จะระบุชื่อบุตรท่านรื้อ แต่คนเดียวเท่านั้นคือ เป็นบุตรหญิงชื่อท่านแม่ัน ๆ
นับเป็นชั้นที่ ๗ ในวงศ์นี้ ท่านแม่ันเป็นภรรยาขุนสุพรรณ (สิทธิ)

ท่านรื้อเป็นภรรยาพระคชภักดี (ท่วม) มีบุตร ๙ คน ๆ นั้นนับเป็นชั้น
ที่ ๖ ในวงศ์ ตรงกับเจ้าพระยารามจักรกรมัญ จักรกรักรามัญ บัดนี้จะระบุชื่อ
บุตรท่านรื้อทั้ง ๙ คนต่อไปนี้ดังนี้ :-

บุตรที่ ๑ เป็นชายชื่อนายเกลียว ๆ ผู้นี้ ได้เป็นที่สะกั้นต้นนายทหารกรม
พระคชบาต (ตรงกันกับในสมัยนี้เรียกว่านายร้อยโท) ภายหลังนายร้อยโท
(เกลียว) ได้เป็นที่ หลวงอินทรชดถักณ ปลัดกรมพระคชบาตฝ่ายพระ
ราชวังบวร ฯ ถึงศักดินา ๔๐๐ ไว้ตามในกรมศักดิ์วังนา ภายหลังหลวง
อินทรชดถักณ (เกลียว) ได้เลื่อนตำแหน่งยศเป็นที่ พระยาพิบูลย์สงคราม
ถึงศักดินา ๓๐๐๐ ไว้ เป็นผู้ว่าราชการเมืองนครนายกหัวเมืองจัตวา ภายหลัง
พระยาพิบูลย์สงคราม (เกลียว) ได้เลื่อนที่เป็นพระยาธัญญาภิบาล ปลัด

ทูตของกรมเกษตราธิการฝ่ายพระราชวังบวร ฯ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พระยาธัญญาภินาต ถือกัณฐิกินา ๓๐๐๐ ไว้คงตามศักดิ์เดิม เมื่อเป็นที่พระยาพิบูลย์สงครามนั้นด้วย (แต่ที่จริงมีในกรมศักดิ์วังหน้าว่า เป็นแต่เพียงพระยาธัญญาภินาต ถือกัณฐิกินา ๕๐๐ ไว้เท่านั้น) พระยาธัญญาภินาต (เกลี้ยว) ได้รับตำแหน่งยศในราชการมา ๔ ตำแหน่ง ในรัชกาลที่ ๕ กรุงเทพฯ ฯ ทั้งสิ้น

อนึ่งพระยาธัญญาภินาต (เกลี้ยว) มีภรรยาเดิมที่ ๑ ชื่อท่านนอม ๆ ผู้นี้เป็นบุตรท่านแพมรดา ท่านนอมมีบุตรด้วยกันกับพระยาธัญญาภินาต (เกลี้ยว) เป็นหญิงชื่อท่านพร้อม ๆ ผู้นี้นับเป็นชั้นที่ ๗ ในวงศ์ตระกูล เจ้าพระยามัจจุรงค์จักรกริรามัญ ท่านพร้อมได้เป็นหม่อมห้ามในกรมหมื่นพงษ์ไศศรมหิป หม่อมพร้อมมีบุตรเป็นหม่อมจำรัสสององค์ นับเป็นชั้นที่ ๘ ในวงศ์ตระกูล เจ้าพระยามัจจุรงค์จักรกริรามัญด้วยกัน

อนึ่งภายหลังพระยาธัญญาภินาต (เกลี้ยว) มีภรรยาที่ ๒ ชื่อท่านผู้หญิงตาด ๆ ผู้นี้ เป็นหลานพระยาเพชรพิไชย (ทองจีน) พระยาธัญญาภินาต (เกลี้ยว) มีบุตรกับท่านตาด ๕ คน นับเป็นชั้นที่ ๘ ในวงศ์ตระกูลจักรกริรามัญ ตั้งจะระบุชื่อทั้ง ๕ คนต่อไปในนี้คือ :-

บุตรที่ ๑ เป็นหญิงชื่อฉะบะ ๆ ผู้นี้ ได้ไปนภรรยาแต่งงานกับนายฉัตร ๆ ผู้นี้เป็นบุตรหลวงกำจัด (พอน) บุตรที่ ๒ เป็นชายชื่อนายกริ บุตรที่ ๓ เป็นหญิงชื่อกรอง ๆ ผู้นี้ เป็นภรรยาแต่งงานกับนายฉัตรพะชัย เพราะด้วยฉะบะพี่สาวถึงอนิจกรรมก่อน บุตรที่ ๔ เป็นหญิงชื่อคำคร บุตรที่ ๕ เป็นชายชื่อนายเกลี้ย

ภายหลังพระยาธัญญาภินาต (เกลี้ยว) มีนภรรยาชื่อจัน ๆ มีบุตร ๒ คน นับเป็นชั้นที่ ๗ ในวงศ์นี้ จันมีบุตรที่ ๑ เป็นชายชื่อนายกลิ้ง บุตรที่ ๒ เป็นหญิงชื่อเชือน

อนึ่งท่านรวิมบุตที่ ๒ เป็นหญิงชื่อพันถึงอนิจกรรม

ท่านรวิมบุตที่ ๓ เป็นชายชื่อนาขชาวดึงอนิจกรรม

ท่านรวิมบุตที่ ๔ เป็นหญิงชื่อเขียว ๆ ผู้นี้ เป็นภรรยานายทรงใจ
รักษ์ (สฤใจ) มหาเด็กหุ้มแพร ฝ่ายพระราชวังบวรฯ ในรัชกาลที่ ๕
กรุงเทพ ฯ นายทรงใจรักษ์ตามท่านเชิดภรรยาเป็นวงศ์เดียวกัน ท่าน
เขียวมีบุตร ๓ คนนับเป็นชั้นที่ ๗ ในวงศ์นี้ ที่ดอกระเบบมีบุตรท่านเขียวแต่
คนเดียวคือ ชื่อนายจิตร ๆ ได้เป็นที่นายอำเภอเมืองนครนายก ในรัช
กาลที่ ๕ กรุงเทพ ฯ

อนึ่งบุตที่ ๕ ของท่านรวิเป็นชายชื่อนายเพี้ยน

ท่านรวิมบุตที่ ๖ เป็นหญิงชื่อท่านฟุ้ง ๆ ผู้นี้ นับเป็นชั้นที่ ๖ ในวงศ์
เจ้าพะญาจักรกริรามัญ ท่านฟุ้งเป็นท่านผู้หญิงภรรยาแต่งงานกัน กับพะญา
ศรีสุนทรโฆหาร (กระมล) บุระท่านอิมวงศ์เดียวกัน ท่านผู้หญิงฟุ้งมี
บุตรหลาน แจ่มอยู่ในบาญชู้จ้างบนแลท้ายสมุดเล่มนี้มีพร้อม

ท่านรวิมบุตที่ ๗ เป็นหญิงชื่อสุด ๆ ผู้นี้ เป็นภรรยานายบัวต่างวงศ์
ตระกูลกัน นายบัวเป็นบุตรพระยาพิไชยรัตนฤทธิ์ (เดิม) ในรัชกาลที่ ๕
กรุงเทพมหานคร

ท่านรวิมบุตที่ ๘ เป็นชายชื่อนายเสริม

ท่านรวิมบุตที่ ๙ เป็นชายชื่อนายลั่น ๆ ผู้นี้ นับเป็นชั้นที่ ๖ ในวงศ์
ตระกูลเจ้าพระยารามจักรวงศ์จักรกริรามัญ นายลั่นได้ถวายตัวทำราชการ
เป็นมหาเด็กหลวง ในรัชกาลที่ ๕ กรุงเทพ ฯ ภายหลังนายลั่นได้เป็น
ที่นายรองพลพันหุ้มแพรถือศักดินา ๒๐๐ ไร่ แล้วได้เป็นที่นายบำเรอบรมมาก
ถือศักดินา ๔๐๐ ไร่ มหาเด็กหุ้มแพรในพระบรมมหาราชวัง

(๔)

อนึ่งนายบำเรอบรมบาท (ล้วน) มีภรรยาชื่อจ้วน ๆ ผู้นี้ เป็นบุตรขุน
ราษฎรอุณายนามเออ นายบำเรอบรมบาท (ล้วน) มีบุตรกับท่านจ้วนภรรยา
ที่ ๓ นี้ ๕ คน ๆ นี้ นับเป็นชั้นที่ ๘ วงศ์ตระกูลจักรวรรดิรามัญ บัดนี้จะระบุ
ชื่อบุตรท่านจ้วนทั้ง ๕ คนต่อไปนี้คือ :-

บุตรที่ ๑ ถึงอนิจกรรมแล้วยังเยาว์จึงไม่มีชื่อ มีบุตรที่ ๒ เป็นชายชื่อ
นายเคด้า บุตรที่ ๓ เป็นหญิงชื่อเคด็อน บุตรที่ ๔ เป็นหญิงชื่อคัต บุตร
ที่ ๕ เป็นชายชื่อนายสอกลี (๔๖๑)

นายบำเรอบรมบาท (ล้วน) มีภรรยาที่ ๒ ชื่อได้ม ๆ มีบุตร
คนหนึ่งชื่อ ()

บุตรหลานเหลนโหลนของท่านพวกนี้ ยังมีต่อไปจะได้อธิบายในภายหลัง
ต่อไปโดยพิศดาร

คำอธิบายท้ายลุ่มดวงคี่

อนึ่งท่านพวกนี้ที่ได้กล่าวพรรณา มา ตั้งแต่ต้นวงศ์ตระกูลของท่านพวก
นี้ทั้งสิ้น จัดเป็นสองแผนก แยกกันมาทั้งสองฝ่าย ฝ่ายข้างบรรพบุรุษ
ต้นวงศ์ตระกูลชายเดิมของท่านพวกนี้ นับเนื่องออกมาจากพระญาเจ้าแสน
ยากร (จรุญ) อธิบดีกรมมหาดไทยฝ่ายพระราชวังบวร ฯ ในแผ่นดินพระบาท
สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ ซึ่งเป้นพระเจ้าแผ่นดินพระองค์ที่ ๓๐ ใน
กรุงศรีอยุธยา นับว่าพระญาเจ้าแสนยากร เป็นขุนนางผู้ใหญ่ในพระราชวัง
บวร ฯ มีบรรดาศักดิ์สูงคล้ายเสนาบดี ในพระบรมมหาราชวังด้วย เพราะ

(๘)

เหตุอันนี้เองที่นับว่า ตันวงศ์บรรพบุรุษฝ่ายชาย ของท่านพวกนั้น
ในกรุงเก่าเป็นเดิม แต่เมื่อจุฬศักราช ๓๐๕๕ ปีชวดจัตวาศก นับลำดับตง
มาจนถึงเมื่อถึงพิมพ์เรื่องนี้ ในปีมะเส็งสัปดาห์ศกจุฬศักราช ๓๒๖๗ ปีตรงกันเบ
รทินโกสินทรศก ๒๒๕ จึงนับตามลำดับปีได้ ๓๑๓ ปีที่กำหนดเป็นแน่ว่า ตัน
วงศ์ตระกูลฝ่ายชายพวกนั้นมีสืบมา ๓๑๓ ปี ถึงท่านพวกนี้ที่ออกนามมาด้วย
กันทั้งต้น นับว่าสืบวงศ์ตระกูลออกมาจากพระญาจำแลนยากร (จรัญ) เป
นฝ่ายบรรพบุรุษต้นวงศ์ตระกูลชายเดิม มาถึงรศ. ๒๒๕ นี้คิดเป็นปีได้ ๓๑๓ ปี
ที่กำหนดแน่แต่เท่านี้

อนึ่งฝ่ายข้างบรรพบุรุษ ต้นวงศ์ตระกูลหญิงเดิมของท่านพวกนั้น นับ
เนื่องออกมาจาก เจ้าพระญารามจตุรงค์ (มะโตด) จักรกรักรามัญ ใน
แผ่นดินพระเจ้าวรวงศากรุงธนบุรี ทั้งกษัตริย์น้อยหลังย้อนทวนขึ้นไป ในต้น
วงศ์ตระกูลของเจ้าพระญารามจตุรงค์ นี้ มีสืบมาจากพระญาพระราชนาถ
ชาวเมืองหงสาวดี ที่ตามเจ้าพระบาทสมเด็จพระนเรศวรมหาราชในกรุงเก่า
มาจากเมืองมอญมาสู่พระบรมโพธิสมภาร โดยพระบารมีในกรุงศรีอยุธยา
โบราณ มีกำหนดสมัยกาลที่ต้นวงศ์หญิงของท่านพวกนี้ มีสืบมาจนถึง
รัตนโกสินทรศก ๒๒๕ นี้ คิดเป็นปีได้ ๓๔๐ ปีถ้วน ๆ เป็นแน่ จึงได้เห็น
ได้ว่าท่านพวกนี้ มีชาติตระกูลฝ่ายต้นวงศ์เดิมชาย เป็นฝ่ายขุนนางผู้ใหญ่
ในพระราชวังบวรฯ คล้ายเสนาบดีที่ส่งมุนายกในพระบรมมหาราชวัง
ต้นวงศ์ตระกูลฝ่ายหญิงเดิมของท่านพวกนี้ มีสืบมาจากเสนาบดีที่จักรกร
รามัญเป็นแน่ แต่สืบมาจากเสนาบดีกรุงศรีอยุธยาโบราณด้วย หลาย
สิบชั่วอายุสมัยคนจนทุกวันนี้มีปรากฏ กับเป็นพยานได้ ๓๔๐ ปีถ้วนควรนับว่า
ท่านพวกนี้มีชาติตระกูลถึงทั้งสองฝ่ายคือ ฝ่ายบรรพบุรุษแต่ฝ่ายบรรพบุรุษ
มีปรากฏเป็นเกียรติยศสืบต่อมา ดังมีแจ้งอยู่ในตำราโบราณหลายฉบับด้วยกัน

ลำดับวงศ์ตระกูล

พระญาติพรมณเฑียร (กอน) ปลัดทูลฉลอง
กรมวังฝ่ายพระราชวังบวร ฯ รัชกาลที่ ๕ กรุงเทพ ฯ

แก้ความคลาดเคลื่อนในประวัติท่านทวี

ภรรยาพระศรีสทเทพ (พึ่ง)

แด่สมเด็จพระโกษาภิรมย์ (ทองพึ่ง)

(อึ่งที่ได้อ่านพิมพ์แล้วเคยไปแล้วแต่ก่อนนั้น คำนีมา
ภายหลังได้ทูลขอความที่รู้ว่ามีที่ผิดอยู่ข้อหนึ่งที่ได้
พิมพ์ไปแล้วเป็นต้นอักษรเกิดตอนกลางอยู่น่าหมาย (ตัวทำ)
มีข้อความที่ผิดว่าดังนี้ “พระครูพิริยเมตตบพิตรพระ
ญาณพิริยเมตต (บัญเมือง) นั้น ผิดไปเสียแล้วหาถูกไม่ ”
แท้จริงที่ถูกต้องนั้นคือ “พระครูพิริยเมตตบพิตรพระ
ญาณพิริยเมตต (บัญเมือง) ” อย่างนี้ไปเถาแน่แท้
เพราะเหตุนี้จึงจะขอมีคำอธิบายใหม่ต่อไป ให้พิศดารวิถิต
กว่าเก่าหลายเท่า ให้ถูกต้องถนัดตามวิธีมีจริงว่าดังนี้คือ)

ข้อความต่อไปนี้มีจริง

เดิมท่านเจ้าพระยาอินทราภัย (บุญมี) ผู้นี้ เป็นที่สมุหนายกบรรดมหาเสนาบดี ที่จักรกรักรมมทศไทย ในแผ่นดินพระเจ้าวชิราภักกรุงธนบุรี ท่านเจ้าพระยาอินทราภัย (บุญมี) ผู้นี้ ไต่ มีภรรยาหลวงชื่อท่านผู้หญิงวัง ๆ มีบุตรชายชื่อนายบุญเมือง ๆ ผู้นี้ ได้บั้นที่พระยาพิไชยรัตนฤทธิไกรรัชกาลที่ ๑ กรุงเทพ ฯ

พระยาพิไชยรัตนฤทธิ (บุญเมือง) ผู้นี้ มีบ้านเดิมอยู่ที่ริมฝั่งนอกหนองเมืองธนบุรี (คือวัดวงวิหารใหญ่ในวัดสุทัศน์เทพวราราม) ครั้นในปลายรัชกาลที่ ๑ กรุงเทพ ฯ จะทรงสร้างวัดสุทัศน์เทพวราราม จึงต้องพระราชประสงค์ ที่บ้าน พระยาพิไชยรัตนฤทธิ (บุญเมือง) จะสร้างวัดสุทัศน์เทพวราราม จึงพระราชทานที่โรงทำกระเบื้องหลวง ให้เป็นบ้านพระยาพิไชยรัตนฤทธิ (บุญเมือง) พระยาพิไชยรัตนฤทธิ (บุญเมือง) จึงมาสร้างบ้านใหม่ อยู่ที่โรงทำกระเบื้องหลวงริมฝั่งนอกของรอบกรุง (คือที่วังกรมหลวงดำรงราชานุภาพ ตามธรรมเนียมประตตามยศ)

น้องพระยาพิไชยรัตนฤทธิ (บุญเมือง) ผู้นี้ มีภรรยาหลวงชื่อท่านผู้หญิงสมบุญ ๆ ผู้นี้ มีบิดาชื่อพระยานนทบุรี (บุญมี) แลมีมารดาชื่อท่านผู้หญิงบุญมาก ๆ ผู้นี้ เป็นบุตรที่ ๕ ของท่านมหาเศรษฐี ในคลองอ้อมแขวงเมืองนนทบุรี ท่านเศรษฐีผู้นี้เป็นผู้สร้างวัดสาริไซ ๆ นั้น ยังมีปรากฏอยู่ในคลองอ้อมจนทุกวันนี้

พระยานนทบุรี (บุญมี) ผู้นี้ เมื่อในสมัยเวลานั้นนั้น เมื่อท่านบวชเป็นพระภิกษุสงฆ์ ชาวบ้านร้องเรียกขานกันว่า “ท่านขรัวมีปากแดง” เพราะเหตุว่าท่านฉันภัตตาหารมากเหลือเกิน คือหมากวันละหลายกับพลูวันละ

๔.๕ ถ้า เมื่อท่านได้ไปละจำเมืองนนทบุรีแล้ว ราษฎรยังร้องเรียกว่า “เจ้าคุณปากแดง” อนึ่งพระญานนทบุรี (บุญมี) มีบุตรกับท่านผู้หญิงบุญมากหลายคน จะระบุชื่อแค่ ๕ คนที่มึเกียรติยศเท่านั้นคือ บุตรที่ ๑ เป็นหญิงชื่อท่านด้วง บุตรที่ ๒ เป็นหญิงชื่อท่านสมบุญ ด้วยท่านทั้งสองนี้มีบุตรหลานเถื่อนโหล่นหลินหลือ เป็นต้นวงศ์จำวนายแถมขุนนางสืบวงศ์ตระกูลต่อมาจนถึงในรัชกาลที่ ๕ กรุงเทพฯ ฯ ภายหลังจะระบุชื่อให้ถนัดทั่วทุกคน อนึ่งท่านด้วงบุตรที่ ๑ ของพระญานนทบุรี (บุญมี) นั้น ท่านด้วงได้เป็นหม่อมท้าม ในกรมหมื่นนราเทเวศร์ พระราชบุตรกรมพระราชวังหลัง รัชกาลที่ ๑ กรุงเทพฯ ฯ

ท่านสมบุญบุตรที่ ๒ ของพระญานนทบุรี (บุญมี) นั้น ท่านสมบุญได้เป็นท่านผู้หญิงภรรยาหลวง ในพระยาพิไชยรณฤทธิ (บุญเมือง) ๗ ท่าน เป็นบุตรเจ้าพระยาอินทราภิบาล (บุญมี)

หนึ่งท่านด้วงบุตรที่ ๑ ของพระญานนทบุรี (บุญมี) นั้น ท่านด้วงได้เป็นหม่อมท้าม ในกรมหมื่นนราเทเวศร์ เป็นพระราชบุตรกรมพระราชวังหลัง ครั้นในรัชกาลที่ ๑ กรุงเทพฯ ฯ หม่อมด้วงมีบุตรเป็นหม่อมเจ้าชาย มีพระนามว่าหม่อมเจ้าระจักษ์ ๗ มีบุตร ชื่อหม่อมร ชวงศ์จันทร

อนึ่งพระญานนทบุรี (บุญมี) บิดา แด่ท่านผู้หญิงบุญมากมารดา มีบุตร ๓๒ ชื่อท่านสมบุญ ๗ ผู้นี้ เป็นท่านผู้หญิงภรรยาหลวง ในพระยาพิไชยรณฤทธิ (บุญเมือง) ท่านผู้หญิงสมบุญมีบุตร ๖ คนทั้งจะระบุชื่อต่อไปทั้ง ๖ คน ให้ปรากฏ ปณเกียรติยศดังนี้คือ :-

บุตรที่ ๑ เป็นชายชื่อนายทองดี ๗ ผู้นี้ ได้เป็นที่หลวงทุกขราษฎร์กรมการเมืองจันทบุรี ภายหลังเป็นพระปลัดเมืองจันทบุรี

บุตรที่ ๒ เป็นหญิงชื่อท่านอิม ๗ ผู้นี้ ได้ถวายตัวเป็นหม่อมลกร

ในรัชกาลที่ ๓ กรุงเทพฯ ๑ เป็นคฤหบดีทศมุนีแล้วเป็นเจ้าของอย่างน พระ
ต้นมแต่หามีพระองค์จำวไม ภายหลังได้เป็นท้าวมั่งขวัญเคษ ในรัชกาล
ที่ ๓ กรุงเทพฯ ๑ ท้าวมั่งขวัญเคษ (อิม) ผู้สร้างวัดพลับ ที่ตำบลตลาด
แก้วแขวงเมืองนนทบุรี

บุตรที่ ๓ เป็นหญิงชื่อท่านแก้ว ๆ ผู้นี้ เป็นภรรยาพระอรชรนคร (ฉิม) ๆ
ผู้นี้ เป็นบุตรสุดหยังของพระญาราชมนตรี (ปิ่น) ครั้นกรุงเก่า ในแผ่นดิน
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระที่นั่งสุริยาศน์อมรินทร์ ซึ่งเปนพระ
เจ้าแผ่นดินพระองค์ที่ ๓๒ ในกรุงศรีอยุธยาโบราณนั้น

บุตรที่ ๔ เป็นหญิงชื่อท่านเทศ ๆ ผู้นี้ ได้เป็นหม่อมท้าวจำวฟ้าเกษ
กรมขุนอิศราธิราช หม่อมเทศมีบุตรเป็นหม่อมจำวหญิงสององค์ ถึง
ซึ่งภักษียมด้วยทรงพระเยาว์ จึงหาปรากฏพระนามทั้งสององค์ไม่

บุตรที่ ๕ เป็นหญิงชื่อท่านกอด ๆ ผู้นี้ ได้เป็นเจ้าจอมอย่างนพระสนมฝ่ายใน
กรมพระราชวังบวร ๑ รัชกาลที่ ๒ กรุงเทพฯ ๑ แต่หามีพระองค์จำวไม

บุตรที่ ๖ เป็นหญิงชื่อท่านน้อย ๆ ผู้นี้ เป็นภรรยาแต่งงานกับหลวงอินทร
โกษา (ทองคำ) ๆ ผู้นี้ เป็นบุตรพระครูพิราม (บุญเกิด) ๆ ผู้นี้ จะ
เป็นบุตรผู้ใดนั้นจะมายเหตุโบราณไม่พบ ครั้นได้ถามท่านทวีทรัพย์หลานพระ
ครูพิรามนั้น ท่านทวีทรัพย์ตอบว่าพระครูพิรามผู้ป็นนี้จะเปนบุตรใครหาทราบไม่

อึ่งท่านน้อย บุตรที่ ๖ ของพระญาพิไชยธรรมาธิ (บุญเมือง) ท่านน้อย
เป็นภรรยาหลวงอินทรโกษา (ทองคำ) มีบุตรหญิงชื่อท่านทวีทรัพย์ ๆ ผู้นี้
เป็นภรรยาแต่งงานกับพระศรีสัตหเทพ (พื้ง) บุตรพระญาศรีสัตหเทพ (ทองคำ)
ท่านทวีทรัพย์ มีบุตรกับพระศรีสัตหเทพ (พื้ง) ๕ คน จะระบุชื่อแก่คนเดียวก่อน
คือหลวงจินตารักษ์ (จัน) หลวงจินตารักษ์ (จัน) มีภรรยาชื่อท่านทวีทรัพย์
บุตรพระญาบาเรอภักดี (คิก) ต่างวงศ์ หลวงจินตารักษ์ (จัน) มีบุตร

กันว่าหม่อมบัววงนำ

บุตรที่ ๒ เป็นชายชื่อนายพ้ามหากล็กถึงแก่กรรมแล้ว

บุตรที่ ๓ เป็นชายชื่อนายหรั่ง เป็นมหากล็กหลวงครั้นอยู่มาภายหลังได้เป็นที่ นายราชจำนงมหากล็กหุ้มแพร ฝ่ายพระราชวังบวร ฯ ในรัชกาลที่ ๕ กรุงเทพฯ ฯ

บุตรที่ ๔ เป็นหญิงชื่อท่านสอาด ได้เป็นนางห้ามในกรมพระราชวังบวร รัชกาลที่ ๕ กรุงเทพฯ ฯ มีพระองค์เจ้าวชิรายพระองค์ ๑ ทรงพระนามว่า “พระบวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าบวรวิสุทธิ” เพราะเหตุนี้หม่อมสอาดจึงได้เป็นจอมมารดาสอาด

บุตรที่ ๕ เป็นหญิงชื่อท่านเพิ่ม ได้เป็นภรรยานายเตงบัว

หนึ่งพระบวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าบวรวิสุทธิ ได้หม่อมเจ้าหญิงกรมล เปรมปรีดาในพระเจ้าบวรวงศ์เธอกรมหมื่นสัทธิยดำรงสวัสดี มาเป็นหม่อม ห้ามของท่าน จึงนับว่าเป็นเชื้อวงศ์อันเดียวกันสนิท พระบวรวงศ์เธอพระ องค์เจ้าบวรวิสุทธิ มีบุตรกับหม่อมเจ้าหญิงกรมล เปรมปรีดา ๒ องค์ คือ ที่ ๑ หม่อมเจ้าหญิงวงศ์ประพันธ์ ที่ ๒ หม่อมเจ้าวชิราย ()

หนึ่งหม่อมเจ้าทั้งสององค์นี้ ควรที่นับว่าเป็นวงศ์ตระกูลชั้นที่ ๗ ใน ท่านเจ้าพระยาอินทราภัย (บุญมี) ที่สมุหนายกอรรคมหาเสนาบดีที่จักรกรี ในแผ่นดินพระเจ้าตากกรุงธนบุรีศรีอยุธยา

หนึ่งเจ้าพระยาอินทราภัย (บุญมี) ผู้นี้ ในปลายรัชกาลกรุงธนบุรีนั้น ท่านเป็นผู้มีศรัทธาแก่กล้าในทางวิปัสสนาธุระ ท่านเห็นพระเปลี่ยนธรรมเนียม ราชการ ตามแต่ตั้งพระเจ้าตาก ๆ ไปฏในทางวิปัสสนา ท่านเจ้าพระยา อินทราภัย (บุญมี) ก็ชอบนำมาเพ็ญด้วย จึงกระทำให้ดิลกัมปัญญะ แปรปรวนไป ในทางวิปัสสนาวิธิตถาย ๆ คล้าย ๆ พระเจ้าตาก เพราะ

เหตุฉนั้นท่านเจ้าพระยาอินทราภัย (บุญมี) จึงหาผ้ามาชุบน้ำมันพันกายหลาย
ชั้นเสร็จแล้ว จึงร้องสั่งให้ท่านผู้หญิงวิ่งกรรยาหาไฟมาจุดเข้า ที่ผ้าน้ำมัน
เชื้อไฟ ๆ ก็ถูกไฟดวงไหม้กาย ถึงแก่อาสัญกรรมในกลางบ้านของท่าน
ครั้งนั้นเจ้าพนักงานกรมพระนครบาล ทำเรื่องราวกล่าวโทษฟ้องท่าน
ผู้หญิงว่า จำอรรถคมหาเสนาบดีตายด้วยนำไฟจุดเผาร่างกาย ข้อความ
นี้ทรงทราบถึงพระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าโสมสวลี พระวรราชมารดา
ได้ทรงพระราชดำริเห็นว่า เจ้าพระยาอินทราภัยตายนั้น โดยความเลื่อม
ใสศรัทธาเผาตัวด้วยเอง การนี้ก็เป็นอันสงบเรียบร้อยแล้ว ไม่ช้านาน
สักก็มากนักน้อย พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าโสมสวลี พระวรราชมารดา
จงอาจด ผู้คนได้รับความเดือดร้อนทุกเส้นหญ้าใบไม้ ไม่ช้าไม่นานก็เปลี่ยน
แผ่นดินใหม่เป็นรัชกาลที่ ๑ กรุงเทพฯ ในปีชวดจัตวาศกจุฬศักราช ๓๑๔๔ ปี

๒ ข้อบุตกรรยาหลวง

พระยาศรีสังเทพ (ทองเพ็ง) มีปรากฏดังนี้

พระยาศรีสังเทพ (ทองเพ็ง) มีกรรยาหลวงชื่อท่านผู้หญิงน้อย ๆ มีบุตร
๖ คน มีชื่อปรากฏดังนี้คือ :-

บุตรที่ ๑ เป็นชายชื่อนายม้วยถึงอนิจกรรมแต่ยังเยาว์ บุตรที่ ๒ เป็นชาย
ชื่อนายพั่ง ได้เป็นพระศรีสังเทพ บุตรที่ ๓ เป็นชายชื่อนายพลอย ถึง
อนิจกรรมแต่เยาว์ บุตรที่ ๔ เป็นชายชื่อนายไผ่ เป็นหลวงอนุรักษภูเบศร์
บุตรที่ ๕ เป็นหญิงชื่อท่านพัน ถึงอนิจกรรมแต่เยาว์ บุตรที่ ๖ เป็นชาย
ชื่อนายทองอิน เป็นจมนินทราภคินียฝ่ายพระบรมราชวัง รวมบุตรกรรยา
หลวงมี ๖ คนด้วยกันดังนี้

๓๐ คน แต่จะระบุชื่อคนเดียวกันคือ พระนิกรกิตติการ (ชื่อก๊ก) ผู้ว่า
ราชการเมืองพิศิตร

อนึ่งท่านแก้วซึ่งเป็นบุตรที่ ๓ ของพระญาพิไชยรัตนฤทธิ (บุญเมือง) นั้น
ท่านแก้วเป็นภรรยาพระอรรคเนศวร์ (นิม) ท่านแก้วมีบุตรกับพระอรรคเนศวร์
(นิม) หลายนคน มั่งง่อยในตำราพิศดารแล้ว

บัดนี้จะระบุชื่อแต่คนเดียวกันที่มีเกียรติยศท่านนั้นคือ ชื่อนายกอน ๆ ได้
ถวายตัวทำราชการ เป็นมหาดเล็กหลวง ในพระบาทสมเด็จพระที่นั่งเกล้า
เจ้าอยู่หัว พระบรมราชวรวงศ์กาธที่ ๔ กรุงเทพ ฯ ภายหลังมีพระบรม
ราชโองการทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้นายกอนเป็นที่นายราชจินดา
มหาดเล็กหุ้มแพร ครั้นในรัชกาลที่ ๕ กรุงเทพ ฯ กรมพระราชวังบวร ฯ
มีพระราชบัญชาโปรดเกล้า ฯ ให้นายราชจินดา (กอน) เป็นที่นายจำนง
แล้ว ถู้อนเป็นที่หลวงนายจิตภูบาลนายเวรมหาดเล็ก ครั้นกรมพระราชวัง
บวร ฯ ทิวงคตแล้ว พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระ
กรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้หลวงนายจิตภูบาล (กอน) เป็นพระยาทิพย์มณ
เทียรปลัดทูลฉลองกรมวัง ฝ่ายพระราชวังบวร ฯ สมทบ

พระยาทิพย์มณเทียร (กอน) ได้มีภรรยาหลวงชื่อท่านผู้หญิงหน้า ๆ
ผู้ นี้ เดิมเป็นบุตรภรรยาที่ ๓๒ ในพระยาศรีสังเทพ (ทองเพ็ง) ท่านหน้า
นี้บุตรด้วยพระยาศรีสังเทพ (ทองเพ็ง) คน ๓ เป็นชายชื่อปรากฏว่านาย
ตู่ ๆ ได้เป็นที่หลวงพิณ ในรัชกาลที่ ๕ กรุงเทพ ฯ

อนึ่งท่านผู้หญิงหน้ามีบุตร กับพระยาทิพย์มณเทียร (กอน) ๕ คน
ดังจะระบุชื่อต่อไปให้ปรากฏเป็นเกียรติยศดังนี้คือ

บุตรที่ ๑ เป็นหญิงชื่อท่านบัว ๆ ผู้ นี้ ได้เป็นนางห้ามในกรมพระราช
วังบวร ฯ รัชกาลที่ ๕ กรุงเทพ ฯ แต่ท่านมีพระองค์เจ้าไม่ เขาร้างเรียก

ข้อบุตรอนุภรรยา

พระยาศรีสทเทพ (ทองเพ็ง) มีปรากฏว่าดังนี้

อนุภรรยาที่ ๑ ชื่อท่านทองดี มีบุตรคน ๑ เป็นชายชื่อนายทองคำ ได้เป็น
ที่นายจำนงค์ในรัชกาลที่ ๔ กรุงเทพฯ

อนุภรรยาที่ ๒ ชื่อท่านหุ่น มีบุตรคน ๑ เป็นหญิงชื่อท่านทองคำ ผู้นี้
ได้เป็นท่านผู้หญิงภรรยาหลวง ในพระยาพรพงศ์พิพัฒน์ (แย้ม) บุตรธิดา
เจ้าพระยาบรมมหาพิไชยญาติ (ทัต)

อนุภรรยาที่ ๓ ชื่อท่านพัก มีบุตรคน ๑ เป็นชายชื่อนายมาก ได้เป็น
ที่นายรองพันตรีราชการ ในรัชกาลที่ ๔ กรุงเทพฯ

อนุภรรยาที่ ๔ ชื่อท่านทองมีบุตรคน ๑ เป็นชายชื่อนายแย้มได้เป็นจัน
ราชนาคา ปลัดกรมพระคลังในขวาในพระบรมมหาราชวัง

อนุภรรยาที่ ๕ ชื่อท่านทองมีบุตร ๒ คน คนใหญ่เป็นหญิงชื่อท่านนิ่ม ๆ
เป็นภรรยาพระสุนทรธรรมาธิบดี (คล้าย) บุตรพระยาเทพวรชน ในวงศ์ตระกูล
รามัญวงศ์คล้ายกันกับพระยาศรีสท.เทพ บุตรคนเล็กของท่านทองเป็นหญิงชื่อ
ท่านเสงี่ยม เป็นภรรยาพระยาสุรเสนาบดี (ทองคำ) ข้าหลวงเดิม
ในรัชกาลที่ ๕ กรุงเทพฯ

อนุภรรยาที่ ๖ ชื่อท่านบัวใหญ่ มีบุตรคน ๑ เป็นชายชื่อนายอันเป็นขุน
รักษัดมบดี

อนุภรรยาที่ ๗ ชื่อท่านปรางบุตรพระยาทวาย ท่านปรางมีบุตรสองคน ๆ
ใหญ่เป็นหญิงชื่อท่านจ้อย ได้เป็นเจ้าจอมอยู่จนพระสนม ในรัชกาลที่ ๓
กรุงเทพฯ สิ้นรัชกาลที่ ๓ แล้ว เจ้าจอมจ้อยออกมาอยู่บ้านบิดา จึง

เปลี่ยนชื่อใหม่ว่า ท่านละม้าย ๆ ผู้นี้ได้เป็นภรรยาพระญาสุรินทรวรเสถียร
(จัน) บุตรคนเล็กของท่านปรางเป็นชายชื่อนายขึ้น ได้เป็นพระญาเจริญ
ราชไมตรี ๆ ได้มีภรรยาชื่อท่านผู้หญิงจัน พระญาเจริญราชไมตรี (ขึ้น)
หามันบุตร กับภรรยาหลวงแถมบุตรมาไม่เพราะเป็นหมัน

อนุภรรยาที่ ๘ ชื่อท่านเกตุมีบุตร ๒ คน บุตรคนใหญ่เป็นหญิงชื่อท่าน
ละม้าย บุตรคนเล็กเป็นชายชื่อนายช่วง ได้เป็นพระญาภักสังคราม ๆ
มีภรรยาชื่อท่านผู้หญิงจัน เป็นบุตรวิธมีบุตรวาน้อยในพระราชวังบวร ๆ

อนุภรรยาที่ ๙ ชื่อท่านเอี่ยมใหญ่ ๆ ผู้นี้ เป็นบุตรพระญาปวาริณบุรี
() ท่านเอี่ยมใหญ่มีบุตรคน ๑ เป็นชายชื่อนายกรุ่น ได้เป็นพระญา
มหาอำมาตย์ ๆ ผู้นี้ ได้รับราชการในหน้าที่สำคัญมามาก คือเป็นราชทูต
ไปทำหนังสือสัญญาเจริญ ทางพระราชไมตรีเมืองเชียงใหม่กับเจ้าหลวงต่างพระ
องค์ ในเมืองอินเดียนะของรัฐบาลอังกฤษ แลได้เป็นอธิบดีผู้พิพากษาศาล
ประสม เรื่องพระยศในสถานราชทูตฝรั่งเศส แลเป็นเจ้าหลวงเทศาภิบาล
มณฑลบูรพา แล้วย้ายข้างเผือกได้นามถวาย แลได้ไปทำสัญญากับ
เจ้าเมืองไซ่ง่อนฝรั่งเศส ว่าด้วยบักเสาโทรเลข แลรับราชการอื่นๆ
ในหน้าที่สำคัญมากมายหลายอย่าง กับเป็นนักปราชญ์ผู้ฉลาดแก่งไถ
ฉันทักก็มากด้วย

อนุภรรยาที่ ๑๐ ชื่อท่านนัมโบ้ มีบุตรคน ๑ เป็นชายชื่อนายจัน เป็น
มหาดเล็กหลวง

อนุภรรยาที่ ๑๑ ชื่อท่านแสงแก่ง ๆ ผู้นี้ เป็นเจ้าหลวงในพระตำหนัก
พระองค์เจ้าวิภาดาฯ ได้เป็นกรมหมื่นอภัยสุภดาเทพแล้ว จึงประทาน
ท่านแสงแก่งออกมาให้ไปภรรยา พระญาศรีสุเทพ (ทองเพ็ง) ท่านแสง

แก่งมีบุตร ๒ คน ๆ ใหญ่เป็นชาย ไม่มีชื่อถึงอนิจกรรมแต่ยังเยาว์ คน
เล็กเป็นชายชื่อนายขนิมเป็นมหาดเล็กหลวง

อนุภรรยาที่ ๑๒ ชื่อท่านเปี่ยมมีบุตรคน ๑ เป็นหญิงชื่อท่านปาน

อนุภรรยาที่ ๑๓ ชื่อท่านเอี่ยมลาว มีบุตรสองคนถึงอนิจกรรมแต่ยังเยาว์
ทั้งสองคนจึงไม่มีชื่อ

อนุภรรยาที่ ๑๔ ชื่อท่านเอี่ยมแจ็ก มีบุตรหญิง ๒ คนถึงอนิจกรรม แต่
ยังเยาว์ จึงไม่มีชื่อ

อนุภรรยาที่ ๑๕ ชื่อท่านลัม มีบุตร ๒ คน ๆ ใหญ่เป็นชายชื่อนายขุ่ม
เป็นมหาดเล็กหลวง คนเล็กเป็นหญิงชื่อท่านอ้อถึงอนิจกรรมแต่ยังเยาว์

อนุภรรยาที่ ๑๖ ชื่อท่านแก้ว มีบุตรคน ๑ เป็นหญิงชื่อท่านถม่อม เป็น
ภรรยาขุนคาง (เทียน)

อนุภรรยาที่ ๑๗ ชื่อท่านทิม มีบุตร ๒ คน ๆ ใหญ่เป็นชายชื่อนายจุ
คนเล็กเป็นหญิงชื่อท่านหนู ถึงอนิจกรรมแต่ยังเยาว์ทั้งสองคน

อนุภรรยาที่ ๑๘ ชื่อท่านบัวลาว มีบุตรคน ๑ เป็นหญิงชื่อท่านกริม

อนุภรรยาที่ ๑๙ ชื่อท่านไผ่ ๆ ผู้นี้ เป็นบุตรเจ้าพะญาพระพิศณุโลกย์
(แพ) ท่านไผ่มีบุตรคน ๑ ชื่อท่านนิคย์ ได้ถวายตัวทำราชการฝ่ายใน
เป็นหม่อมพนักงานกลาง ในพระบรมมหาราชวังรัชกาลที่ ๔ กรุงเทพฯ ฯ

อนุภรรยาที่ ๒๐ ชื่อท่านบัต มีบุตรคน ๑ เป็นหญิงชื่อท่านลมุด

อนุภรรยาที่ ๒๑ ชื่อท่านแสงโบว์ง ๆ ผู้นี้ เป็นบุตรหัวดวงค์กักเส็น
ท่านแสงโบว์งมีบุตรคน ๑ เป็นหญิงชื่อท่านพัน

อนุภรรยาที่ ๒๒ ชื่อท่านทัม มีบุตร ๒ คน ๆ ใหญ่เป็นหญิงชื่อท่านจัน
คนเล็กเป็นชายชื่อนายพัน

อนุภรรยาที่ ๒๓ ชื่อท่านสุ่น มีบุตร ๒ คน ๆ ใหญ่เป็นหญิงชื่อท่านอึ้ง
คนเล็กเป็นชายชื่อนายฉิกเป็นมหาดเล็กหลวง

อนุภรรยาที่ ๒๔ ชื่อท่านหนุทอ มีบุตรคน ๑ เป็นหญิงชื่อท่านทิม

อนุภรรยาที่ ๒๕ ชื่อท่านบัวสวน มีบุตรคน ๑ เป็นชายชื่อนายเสน เป็น
มหาดเล็กหลวง

อนุภรรยาที่ ๒๖ ชื่อท่านแถม มีบุตรคน ๑ เป็นหญิงชื่อท่านแดง

อนุภรรยาที่ ๒๗ ชื่อท่านสาต มีบุตรคน ๑ เป็นหญิงชื่อท่านล้วน ๆ ผู้
ได้เป็นหม่อมห้ามในกรมหมื่นมหิศวราชวิภา

อนุภรรยาที่ ๒๘ ชื่อท่านนาก มีบุตรคน ๑ เป็นหญิงชื่อท่านแหว

อนุภรรยาที่ ๒๙ ชื่อท่านแสงขอ มีบุตรคน ๑ เป็นชายชื่อนายไย

อนุภรรยาที่ ๓๐ ชื่อท่านอิมเจ็ก มีบุตรคน ๑ เป็นหญิงไม่มีชื่อตั้งเ็น
กรรมแต่เมื่อยังเยาว์

อนุภรรยาที่ ๓๑ ชื่อท่านกลั่น มีบุตร ๓ คนถึงอนิจกรรมเสีย ๒ คน เหลือ
อยู่คน ๑ เป็นหญิงชื่อท่านพลัด เป็นภรรยาพระพรหมภิบาล (จร) บุตร
สมเด็จพระเจ้าพระยาบรมมหาประยุรวงศ์ (ดิศ)

อนุภรรยาที่ ๓๒ ชื่อท่านเหมา มีบุตรคน ๑ เป็นชายชื่อนายสุตหรือนายเจ็ก
ที่เป็นบุตรที่สุดของพระยาศรีสุทเท (ทองเพ็ง) ภายหลังนายสุตหรือนายเจ็ก
ได้รับพระราชทานสัญญาบัตรเป็นท้าวทองปืน

หนึ่งท่านพระยาศรีสุทเท (ทองเพ็ง) มีภรรยาหลวงคน ๑ มีบุตร ๖ คน
มีอนุภรรยาที่เกิดบุตรด้วยกันนั้นเรียกว่า อนุภรณามีบุตรนั้นรวม ๓๒ คน รวม
ภรรยาที่มีบุตรด้วยกัน ๓๓ คน แต่อนุภรรยาที่ไม่มีบุตรนั้นคงมี ๓๒๔ คน
รวมภรรยาทั้งสิ้น ๓๕๗ คน รวมบุตรทั้งสิ้น ๖๔ คน บรรดาบุตรที่ถึง
อนิจกรรมก่อนบิดา ๒๓ คน เมื่อบิดาถึงแก่กรรมแล้วยังมีบุตรเหลืออยู่

ที่ได้รับส่วนมรดกพินัยกรรมนั้น ๔๐ คน
พินัยกรรมที่ประทับตราเส้นาบนต้นนี้แล้ว

มีแจ้งปรากฏชัดอยู่ในหนังสือ

ข้อหลานเหลน

พระญาศรีสัตตเทพ (ทองเพ็ง) มีปรากฏดังนี้

บุตรพระศรีสัตตเทพ

(เพ็ง)

หนึ่งพระญาศรีสัตตเทพ (ทองเพ็ง) มีบุตรชายใหญ่ชื่อนายเพ็ง ๆ ได้เป็น
พระศรีสัตตเทพ ๆ ได้ มีภรรยาแต่งงานชื่อท่านทรัพย์ ๆ เป็นบุตรหัวทอง
อินทโรภา (ทองคำ) พระศรีสัตตเทพ (เพ็ง) มีบุตรกับท่านทรัพย์ ๕ คน
ทั้งจะระบุชื่อให้ปรากฏเป็นเกียรติยศต่อไปดังนี้คือ :-

บุตรที่ ๑ เป็นหญิงชื่อท่านดกัย ๆ ได้เป็นภรรยาแต่งงานกับกับ พระญา
สุนทรบุรีศรีพิไชยสงคราม (สว่าง) บุตรที่ ๒ เป็นชายชื่อนายสาต ถึง
อนิจกรรมแต่ยังเยาว์ บุตรที่ ๓ เป็นหญิงชื่อท่านละออบ เป็นภรรยานายร้อย
โทเลื่อน บุตรที่ ๔ เป็นหญิงชื่อท่านปริก ถึงอนิจกรรมแต่ยังเยาว์ บุตร
ที่ ๕ เป็นชายชื่อนายจัน ได้ไปอยู่ที่หลวงจินดาภิรักษ์ ในกรมมหาดไทยรัชกาล
ที่ ๕ กรุงเทพฯ หลวงจินดาภิรักษ์ (จัน) มีภรรยาชื่อท่านทรัพย์ ๆ เป็นบุตร
พระญาม้าเรอภักดิ์ (ดิด) มีบุตร ๓๐ คนภายหลังจะระบุชื่อให้ปรากฏ

พระญาศรีสัตตเทพ (ทองเพ็ง) มีบุตรชายชื่อนายไผ่ ๆ ได้เป็นหลวง
อนุรักษภูเบศร์ ๆ ได้ มีภรรยาแต่งงานกับกับท่านทรัพย์ ๆ เป็นบุตรพระญา
มหาเทพ (ปาน) มีบุตรชายชื่อนายเซยได้เป็นหลวงไชยเดช

พระยาศรีสัตตเทพ (ทองเพ็ง) มีบุตรชายชื่อนายทองอิน ได้เป็น
จมนอินทราமாகย์ ๆ ได้ มีภรรยาแต่งงานชื่อท่านจับ ๆ เป็นบุตรพระยา
ศาสตราวุธวิรงค์ มีบุตรชายชื่อนายนิค แล้วมีบุตรกับน้องภรรยาอีกคนหนึ่ง
ชื่อนายถับ

พระยาศรีสัตตเทพ (ทองเพ็ง) มีบุตรหญิงชื่อท่านทองคำ ๆ ผู้นี้ ได้เป็น
ท่านผู้หญิงภรรยาหลวง ในพระยารวงศ์พิพัฒน์ (แย้ม) มีบุตร ๕ คน
ทั้ง ๕ คนดังนี้คือ :-

บุตรที่ ๑ เป็นหญิงชื่อท่านวัน ๆ ได้เป็นเจ้าจอมอยู่งานพระสนมในรัชกาล
ที่ ๔ กรุงเทพฯ ๑ บุตรที่ ๒ เป็นชายชื่อนายใบ ได้เป็นมหาดเล็กหลวง บุตร
ที่ ๓ เป็นหญิงชื่อท่านแปลก ๆ ได้เป็นเจ้าจอมอยู่งานพระสนม ในรัชกาล
ที่ ๔ กรุงเทพฯ ๑ บุตรที่ ๔ เป็นหญิงชื่อท่านเย็น ได้เป็นเจ้าจอมอยู่งาน
พระสนม ในรัชกาลที่ ๕ กรุงเทพฯ ๑ บุตรที่ ๕ เป็นชายชื่อนายสุหร่าย ได้
เป็นที่หลวงวิสูตรดาดในกรมเกษตราธิการ

พระยาศรีสัตตเทพ (ทองเพ็ง) มีบุตรชายชื่อนายแย้ม ๆ เป็นจมนราช
นาคา ๆ ได้มีภรรยาแต่งงานกับท่านบ้อม ๆ เป็นบุตรพระยามหาธรรมนิกร
(เม่น) จมนราชนาคา (แย้ม) มีบุตรกับท่านบ้อม ๕ คน มีชื่อปรากฏ
ทั้ง ๕ คนดังนี้คือ

บุตรที่ ๑ เป็นหญิงชื่อท่านเพื่อนเป็นภรรยา ในท่านเจ้าพระยาเทเวศร์วงศ์
วิวัฒน์ ท่านเพื่อนมีบุตรชายชื่อหม่อมหลวงประยูร ๆ เป็นหลานพระยาศรี
สัตตเทพ (ทองเพ็ง) บุตรที่ ๒ ของจมนราชนาคา (แย้ม) เป็นชายชื่อ
นายเลื่อน ๆ ได้เป็นพระวังสราภิมุข ๆ ได้มีภรรยาชื่อท่านปลั่งเป็นบุตร
พระอนุชาธิราชบุตร (หม่อมจ้อย) บุตรที่ ๓ เป็นหญิงชื่อท่านทวีย์ เป็น
ภรรยาหลวงสวัสดิโกษา บุตรที่ ๔ เป็นชายชื่อนายเม่น ๆ ได้เป็นที่หลวง

สิทธิการภักดิ์ บุตรที่ ๕ เป็นชายชื่อนายคคได้เป็นที่หลวงเสนาสงคราม

พระยาศรีสัตตเทพ (ทองเพ็ง) มีบุตรหญิงชื่อท่านนัม เป็นภรรยา
พระสุรินทรมาศย์ (คล้าย) ๆ ผู้นี้ เป็นบุตรพระยาเทพวรชุน ในวงศ์
ตระกูลรามัญวงศ์กรุงเก่า ซึ่งเป็นเชื้อวงศ์เกี่ยวข้องกับ ฝ่ายท่านของ
ขอมมารดา พระยาศรีสัตตเทพ (ทองเพ็ง) เพราะฉะนั้นจึงนับว่า พระสุริ
นทรมาศย์ (คล้าย) สามี กับท่านนัมภรรยาเป็นสาชาญาติกัน

ท่านนัมมีบุตรกับพระสุรินทรมาศย์ (คล้าย) ๓ คน บุตรที่ ๑ เป็นชาย
ชื่อนายชม ๆ ได้เป็นที่พระยาสุรินทบริ ๆ มีภรรยาหลวงชื่อท่านผู้หญิงเอี่ยม ๆ
ผู้นี้ เป็นบุตรหลวงพิทักษ์นารากร () บุตรที่ ๒ ของท่าน
นัมเป็นชายชื่อนายสุใจ ๆ ได้เป็นที่นายทรงไกรรักษ์มหาดเล็ก หุ้มแพร ฝ่าย
พระราชวังมรวร ๖ รัชกาลที่ ๕ กรุงเทพฯ

อนึ่งพระยาสุรินทบริ (ชม) มีบุตรกับท่านผู้หญิงเอี่ยม ๓ คน บุตร
ที่ ๑ เป็นหญิงชื่อท่านเนียน บุตรที่ ๒ เป็นชายชื่อนายชาย บุตรที่ ๓ เป็น
ชายชื่อนายแดง บุตรพระยาสุรินทบริ (ชม) ทั้งสามคนนี้ ทั้งที่นับว่า
เป็นหลานของ พระยาศรีสัตตเทพ (ทองเพ็ง) ทั้งสิ้น

บุตรที่ ๓ ของท่านนัมเป็นชาย ชื่อนายชนเปนมหาดเล็กหลวง บุตร
ที่ ๔ เป็นชายชื่อนายนวมเปนมหาดเล็กหลวง

พระยาศรีสัตตเทพ (ทองเพ็ง) มีบุตรหญิงชื่อท่านเสงี่ยมเป็นท่านผู้หญิง
ภรรยาหลวงในพระยาสิทธิราชสุทธีไกร (ทองคำ) ท่านผู้หญิงเสงี่ยมมีบุตร
๓ คน บุตรที่ ๑ เป็นชายชื่อนายสวาคี ๆ เป็นที่นายจำเริญอริยพิศม์ ๆ
มีภรรยาแต่งงานกันกับ บุตรีพระยาพิพิธโพไค (คล้าย) บุตรที่ ๒ ของ
ท่านผู้หญิงเสงี่ยมนั้น เป็นชายชื่อนายถนอมมหาดเล็ก ๆ ผู้นี้ เป็นผู้
มีความฉลาดสามารถต่งไคต่งนี้ บุตรที่ ๓ เป็นชายชื่อนายเล็ก นายถนอม

นี้ได้มีภรรยาแต่งงานกัน กับท่านชายบุตรพระยามหาอำมาตย์ (หรุ่น) ได้เป็นวงศ์เดียวกัน

พระยาศรีสหเทพ (ทองเพ็ง) มีบุตรหญิงชื่อท่านจ้อยเปลี่ยนชื่อใหม่ว่า ตะม้าย ๆ ได้ เป็นภรรยาพระยาสุรินทรราชเสนี (จั่น) มีบุตรหญิงชื่อท่าน เชื้อ ๆ ผู้นี้ เป็นภรรยาพระกันทรหุตะบาท (ท้วม) ครั้นเมื่อพระยาสุรินทรราชเสนี (จั่น) ถึงแก่กรรมแล้ว ท่านตะม้าย (หรือ) จ้อยได้เป็นภรรยาหลวง บุรินทร ท่านตะม้ายมีบุตรกับหลวงบุรินทร (เนียม) คน ๓ เป็นหญิงชื่อน้อยได้เป็นภรรยาแต่งงานกันกับพันศักดิ์แสนยากร (หม่อมหลวงปลา) ๆ ผู้นี้ เป็นบุตรพระยาราชภักดี (หม่อมราชวงศ์ช้าง) ๆ เป็นบุตรหม่อมจ้าวฉิม ๆ เป็นบุตรจ้าวฟ้ากรมหลวงเทพหิรัญฯ ท่านน้อยมีบุตร ๒ คน ๆ ใหญ่ เป็นชาย ชื่อนายศิริ ๆ ผู้นี้ได้เป็นที่พันจันทรมาศ แล้วเป็นที่หลวงสุริยามาตย์ ในกระทรวงมหาดไทยรัชกาลที่ ๕ กรุงเทพฯ บุตรคนเล็กน้องสาว หลวงสุริยามาตย์ (ศิริ) นั้น ชื่อท่านเครือวัลย์ ๆ ผู้นี้ได้เป็นภรรยา แต่งงานกันกับพระสรชาญพลไกร หลวงสุริยามาตย์ (ศิริ) กับท่านเครือวัลย์ ทั้งสองคนนี้เป็นหลานพระยาศรีสหเทพ (ทองเพ็ง)

พระยาศรีสหเทพ (ทองเพ็ง) มีบุตรชายชื่อนายช่วงได้เป็นพะญาอภัยสงคราม ๆ มีภรรยาแต่งงานกันกับท่านผู้หญิงวัน ๆ เป็นบุตรเจ้ามัยวรา (น้อย) ในพระราชวังบวร ฯ พะญาอภัยสงคราม (ช่วง) มีบุตรกับท่านผู้หญิงวันคน ๓ เป็นชายชื่อนายศรอม แล้วมีบุตรกับอนุภรรยาอีกคน ๓ เป็นชายชื่อนายเกลือบ

พระยาศรีสหเทพ (ทองเพ็ง) มีบุตรชายชื่อนายหรุ่น ๆ ได้เป็นพระยามหาอำมาตย์ ๆ ได้มีภรรยาแต่งงานกัน กับท่านผู้หญิงเด็กบุตรเจ้าหมื่นเสมอใจราช (เฮม) ราชินิกุลบางช้างพวกวงศ์ตระกูลเดิมเจ้าพะญา

พระญาณหาอำมาตย์ (หรุ่น) มีบุตรกับท่านผู้หญิงเด็กหลายคน และมีบุตร
กับอนุภรรยาหลายคน จนเกือบจะไม่รู้จักซึ่งกันและกัน

พระญาณหาอำมาตย์ (หรุ่น) มีบุตรกับท่านผู้หญิงเด็กนั้นมีชื่อตั้งคือ

บุตรที่ ๑ เป็นชายชื่อนายวันเปนมหาดเล็กเวรสุทธิตี แล้วได้เป็นทนาย
เจ้าแรงในกรมพระตำทรวจนา แล้วเป็นพระณรงควิจิตร เจ้ากรมพระตำทรวจ
นอกจวนฝ่ายพระราชวังบวร ฯ แล้วได้เป็นพระยาพิบูลย์สงคราม ผู้ว่า
ราชการเมืองนครนายกหลายปี เมื่อชราลงกลับเข้ามาอยู่ในกรุงเทพ ฯ ได้
รับพระราชทานเบี้ยบำนาญ (เงินเดือนชั้ปีละ ๒๐๐ บาท) พระยาพิบูลย์
สงคราม (วัน) มีภรรยาแต่งงาน ชื่อท่านผู้หญิงทองอยู่ ฯ ผู้นี้เป็นบุตร
หลวงกันพะยัทยา (นุด) เป็นบิดาท่านกตินเปนมรรดา

บุตรที่ ๒ ของพระญาณหาอำมาตย์ (หรุ่น) เป็นชายชื่อนายพอน ปณ
มหาดเล็กเวรสุทธิตี แล้วได้เป็นที่หลวงเสนีพิทักษ์

บุตรที่ ๓ ของพระญาณหาอำมาตย์ (หรุ่น) เป็นชายชื่อนายฤกษ์เป็น
หลวงวิจิตรเสนี บุตรที่ ๔ เป็นชายชื่อนายทอง บุตรที่ ๕ เป็นชายชื่อนายเรือน

พระญาณหาอำมาตย์ (หรุ่น) มีบุตรกับอนุภรรยาหลายคนจะระบุชื่อบ้าง
ตามสมควรที่จะออกชื่อของท่าน อนุภรรยาชื่อท่านเสงี่ยมมีบุตรหญิงชื่อท่าน
สาย ฯ เป็นภรรยาแต่งงานกัน กับนายถนอมบุตรพระยาศรีทราษฤทธิไกร
(ทองคำ) วงศ์ตระกูลอันเดียวกัน

อนุภรรยาชื่อท่านเจียมมีบุตร ๓ คน ถวายตัวทำราชการเป็นพระสนม
๒ คน อีกคน ๑ เป็นภรรยาหลวงมหิศ แสงอนุภรรมามีบุตรหญิงชื่อ
ท่านสวน จึงอนุภรรมามีบุตรชายชื่อนายรุท พ่วงอนุภรรมามีบุตรชาย
ชื่อนายเพชร ปลั่งอนุภรรมามีบุตรชายชื่อนายเผือก พ่วงอนุภรรมามีบุตร

ชาย ๒ คน ชื่อพุ่ม ๑ ชื่อนายแหวดยูน ๑ ชื่อยอญภรรยาที่มีบุตรหญิง
ชื่อพองค์ พี่อนุภรรยาที่มีบุตรหญิงชื่อเจียน อนุภรรยาที่มีบุตร ๕ คนที่ ๑
ชื่อนายหวัง ที่ ๒ หญิงชื่อพิศ ที่ ๓ หญิงชื่อพด ที่ ๔ ชายชื่อนายผาด
ที่ ๕ ชายชื่อนายแดง ยังมีบุตรอีกมากแต่หากไม่ระบุชื่อในหลัก

พระญาศรีสทเทพ (ทองเพ็ง) มีบุตรหญิงชื่อท่านพดัก เป็นภรรยา
พระพรหมภักดา (จร) มีบุตร ๒ คน คน ๑ เป็นหญิงชื่อจำเรียม คน ๑
เป็นชายชื่อนายผาด

ภายหลังท่านพดักมาเป็นภรรยา พระสารสาสน (ส้มบุญ) แต่หา
มีบุตรด้วยกันกับพระสารสาสน พดอันธิ์ (ส้มบุญ)

บายชีชื่อเหลน

พระญาศรีสทเทพ (ทองเพ็ง) มีปรากฏดังนี้

หนึ่งท่านตลับบุตรที่ ๑ ของพระศรีสทเทพ (เพ็ง) นั้น ท่านตลับ
เป็นภรรยาพระญาสุนทรบุรี (สว่าง) มีบุตร ๘ คน ๆ นี้ กันนี้ว่าเป็นเหลน
ของพระญาศรีสทเทพ (ทองเพ็ง)

บุตรที่ ๑ เป็นชายชื่อนายแพ ๆ ผู้นี้ ได้เป็นที่พระประธานทุกกิจ ๆ ผู้
นี้ มีภรรยาแต่งงานกันกับท่านถนอม ๆ ผู้นี้ เป็นบุตรที่หลวงภักดีจุมพดี
บุตรที่ ๒ ของท่านตลับเป็นหญิงชื่อท่านเรือน ๆ ผู้นี้ ได้เป็นเจ้า
จอมมารดาเรือนในรัชกาลที่ ๕ กรุงเทพฯ เจ้าจอมมารดาเรือนมีพระองค์
เจ้า ทรงพระนามว่าดังนี้ “พระเจ้าวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าพิศมัยวัฒนดิลก
บุตรที่ ๔ ของท่านตลับ เป็นหญิงชื่อท่านเพือน เป็นภรรยาหลวง

พิธีภักดิ์ บุตรที่ ๕ ของท่านคตัมเปนชาย ชื่อนายเชียมเปะมหาคตัม
หลวง บุตรที่ ๖ ของท่านคตัมเปนหญิงชื่อท่านสันท บุตรที่ ๗ ของท่าน
คตัมเปนหญิงชื่อท่านเวก เปนภรรยาเจ้าหมื่นศรีสรวิชราชหัวหมื่นมหา
เล็ก (หม่อมราชวงศ์จิตร) ๆ ผู้นี้ เปนบุตรหม่อมจ้าวชายของดงกรณ ๆ
ผู้นี้ เปนบุตรพระเจ้าบรมวงศ์เชอกรมหมื่นไกรสรวิชิต ๆ เปนพระเจ้าลูก
ยาเธอในพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกย์ ในรัชกาลที่ ๓ กรุงเทพฯ
บุตรที่ ๘ ของท่านคตัมเปนหญิงชื่อท่านสายหยุก ท่านทั้ง ๘ คนนี้
ว่าเป็นหลานของท่านพระยาศรีสัตตเทพ (ทองเพ็ง)

หนึ่งท่านละอบบุตรที่ ๓ ของพระศรีสัตตเทพ (เพ็ง) นั้น ท่านละอบ
เปนภรรยานายร้อยโทเลื่อน มีบุตร ๒ คนก็นับว่าเป็นหลานพระยาศรีสัตตเทพ
(ทองเพ็ง) บุตรที่ ๑ เปนชายชื่อนายสุตเปนมหาคตัมหลวง บุตรที่ ๒
เปนหญิงชื่อท่านทับทิม เปนภรรยาพระยาตรังภมาภิบาล (ถนอม)

หนึ่งหลวงจินตารักษ์ บุตรที่ ๕ ของพระศรีสัตตเทพ (เพ็ง) นั้น หลวง
จินตารักษ์ (จัน) มีภรรยาชื่อท่านทวีชัย มีบุตร ๓๐ คนถึงอนิจกรรม ๔
คนเหลืออยู่ ๖ คน จะระบุชื่อทั้ง ๖ คนแต่ที่มีชีวิตอยู่ นั้น

บุตรที่ ๑ เปนชายชื่อนายก๊ก ได้เป็นพระนิกรกิติการ ผู้ว่าราชการ
เมืองพิจิตรมณฑลพิษณุโลกย์ พระนิกรกิติการ (ก๊ก) ได้มีภรรยาแข่ง
งาน กับท่านหม่อมบุตรพระยาธรรมาธิราช (ครุฑ)

บุตรที่ ๒ เปนชายชื่อนายก๊อก เป้นที่นายร้อยเอกกรมทหารม้า บุตร
ที่ ๓ เปนหญิงชื่อท่านกระแต บุตรที่ ๔ เปนหญิงชื่อท่านกระสาย บุตร
ที่ ๕ เปนหญิงชื่อท่านกระสิน บุตรที่ ๖ เปนหญิงชื่อท่านบุญช่วย หลวง
จินตารักษ์ (จัน) มีอนุภรรยาอีกคน ๑ มีบุตรเปนชายชื่อนายกระมุท ท่าน
ทั้ง ๗ นี้ นับว่าเป็นหลาน พระยาศรีสัตตเทพ (ทองเพ็ง) ด้วยเหมือนกัน

